



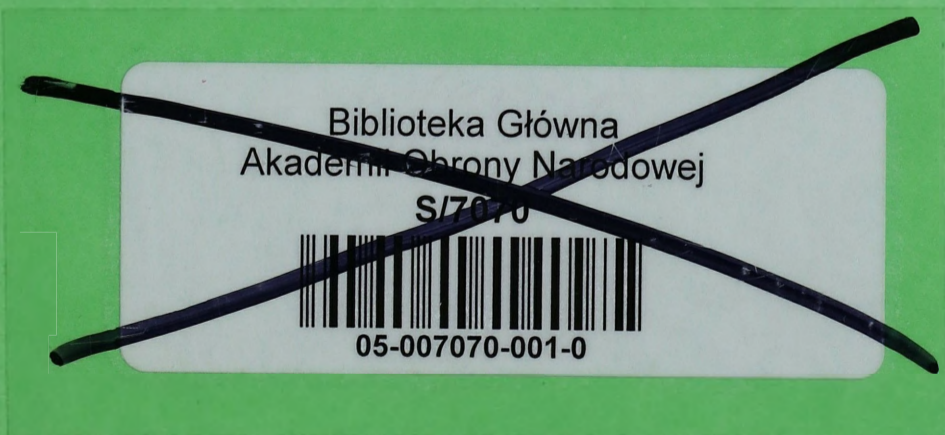
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH
W SYTUACJACH NADZWYCZAJNYCH

Praca naukowo-badawcza

p.k. „ZADNADZW”



74599

WARSAWA



AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH



**ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W SYTUACJACH
NADZWYCZAJNYCH**

Praca naukowo – badawcza

p.k. ZADNADZW



Recenzent: prof. dr hab. Michał HUZARSKI

Opracował zespół autorski w składzie

ppłk dr Marek KUBIŃSKI - kierownik zespołu, wstęp, rozdział 1 i 2
oraz zakończenie
ppłk dr Grzegorz SOBOLEWSKI – rozdział 3
ppłk dr Zbigniew MAZUREK – rozdział 4

korekta autorska

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
ROZDZIAŁ 1 ZAŁOŻENIA BADAWCZE (M. Kubiński).....	6
ROZDZIAŁ 2 SYTUACJE NADZWYCZAJNE W KONTEKŚCIE UŻYCIA WOJSK LĄDOWYCH (M. Kubiński).....	10
2.1. Analiza zagrożeń	12
2.2. Uwarunkowania prawne	15
2.3. Ograniczenia użycia wojsk lądowych	28
ROZDZIAŁ 3 UDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH W ROZWIĄZYWANIU SYTUACJI NADZWYCZAJNYCH (G. Sobolewski).....	39
3.1. Zadania wojsk lądowych i sposoby ich realizacji	44
3.1.1. Zakres zadań wojsk lądowych w ramach zagrożeń niemilitarnych	46
3.1.2. Wojsk lądowe w przeciwdziałaniu terroryzmowi	49
3.2 Warianty użycia wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych	59
3.2.1. Działania wojsk lądowych w przeciwdziałaniu zagrożeniom niemilitarnym	59
3.2.2. Działania wojsk lądowych w przeciwdziałaniu zagrożeniom teryroystycznym.....	64
3.2.3. Wsparcie oddziałów Policji w działaniach antyterrorystycznych	70
3.2.4. Ochrona obiektów szczególnie ważnych dla obronności państwa	73
ROZDZIAŁ 4 WSPÓLDZIAŁANIE WOJSK LĄDOWYCH Z JEDNOSTKAMI OBRONY TERYTORIALNEJ I ELEMENTAMI UKŁADU POZAMILITARNEGO (Z. Mazurek) ...	78
4.1. Główne uwarunkowania współdziałania	80
4.2. Właściwości współdziałania.....	84
4.3. Organizacja i treści współdziałania	91
4.4. Współdziałanie z elementami układu pozamilitarnego	95
ZAKOŃCZENIE	103
BIBLIOGRAFIA	106
ZAŁĄCZNIKI.....	109

WSTĘP

Podstawowe interesy narodowe Polski wynikają z koncepcji bezpieczeństwa państwa, uwzględniającej aspekty polityczno-militarne, ekonomiczne, społeczne i ekologiczne.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, określa, że nadrzędnym celem strategicznym RP jest zapewnienie korzystnych i bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez eliminację zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń, redukcję ryzyka oraz odpowiednie oszacowanie podejmowanych wyzwań.

Granice pomiędzy bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym, policją i wojskiem, zapobieganiem kryzysom oraz ich rozwiązywaniem, walką z kryminalną i finansową przestępczością, tropieniem terroryzmu i radzeniem sobie z „upadającymi reżimami” stają się sztuczne i niewyraźne”.¹ Cytowane słowa, wypowiedziane przez byłego Sekretarza Generalnego NATO J. Solanę, nabierają szczególnego znaczenia w obliczu zagrożeń i wyzwań, jakie stoją przed Polską i Światem na progu XXI wieku. Zacierają się granice między tym, co militarne i niemilitarne, co zewnętrzne i wewnętrzne. Współczesne społeczeństwa narażone są również na wiele nagłych niespodziewanych sytuacji, które niosą ze sobą powodzie, katastrofy techniczne i ekologiczne, handel narkotykami, przestępczość zorganizowana, korupcja, nielegalny handel, zagrożenia bronią masowego rażenia i jej prekursorami, terroryzm i konflikty zbrojne.

Wyjaśnienie istoty zagrożeń kryzysowych wymaga wskazania jego miejsca w zagrożeniach militarnych i niemilitarnych oraz znaczenia, jakie w nim spełnia. W tym kontekście ważne są też zadania wojsk lądowych stąd wynikające, bowiem wskazują one na relacje wynikowe między zagrożeniami, a sposobami ich neutralizacji. Stworzy to odpowiednią płaszczyznę przejścia do kwestii zasadniczych nakreślonych w temacie pracy.

¹ J. Solana, *Unia Europejska i NATO, strategiczne partnerstwo*, www1.gazeta.pl, z 19 listopada 2002 r.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia.

W rozdziale pierwszym, zaprezentowano założenia badawcze. Wyjaśniono przedmiot badań, sprecyzowano cele, problemy badawcze i hipotezę oraz wskazano na założenia i graniczenia.

Rozdział drugi zawiera wyniki badań w obszarze istoty i charakterystyki sytuacji nadzwyczajnych i udziału w nich wojsk lądowych, w aspekcie zagrożeń, uwarunkowań prawnych oraz ograniczeń w ich użyciu. Stanowiło to kanwę do dalszych merytorycznych rozważań nad przedmiotem badań.

W rozdziale trzecim opisano użycie wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych. Przedstawiono możliwy zakres zadań w okresie kryzysu na obszarze kraju i sposoby (warianty) ich realizacji, z wyeksponowaniem problematyki reagowania w sytuacji zagrożenia incydem terrorystycznym.

W ostatnim rozdziale - czwartym, dokonano syntezy wyników dociekań z poprzednich rozdziałów i zbadano możliwości współdziałania komponentów wojsk lądowych z wojskami obrony terytorialnej (OT) oraz siłami pozamilitarnymi.

Zebrane wnioski wynikające z refleksji teoretycznych, jak również z badań empirycznych zaprezentowano na zakończenie każdego z rozdziałów.

Pracę kończą konstatacje uogólniające, odniesienia oceniające stopień osiągnięcia celów i realizacji założeń badawczych oraz wskazania na perspektywiczne kierunki rozwoju działań wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych.

Uzupełnieniem są załączniki, w których zilustrowano część zagadnień wzbogacających treści rozważań oraz udokumentowano wyniki przeprowadzonych badań.

ROZDZIAŁ 1

ZAŁOŻENIA BADAWCZE

Postępujący od lat wzrost zagrożeń militarnych i niemilitarnych, ich asymetryczność i nieprzewidywalność, powoduje zwiększenie znaczenia wszelkich działań zmierzających do przeciwdziałania sytuacjom nadzwyczajnym. Sprawnie działający system aktywacji i użycia Sił Zbrojnych RP w oparciu o klarowne podstawy prawne gwarantuje właściwe i sprawne ich wykorzystanie w tego rodzaju sytuacjach.

Studiując literaturę przedmiotu można stwierdzić, że brak jest jednolicie określonych procedur postępowania w czasie planowania i realizowania zadań wynikających ze wspólnej cywilno-wojskowej działalności w sytuacjach nadzwyczajnych. Wymaga to nie tylko zmian w składzie, organizacji i wyszkoleniu dowództw, sztabów i wojsk, ale także przewartościowania myślenia o organizacji i działaniach sfery cywilnej.

Powyższe konstatacje wskazują na potrzebę podjęcia polemiki z zakresu użycia wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych, gdyż właśnie te formacje, jako najliczniejsze, wykonują najwięcej zadań w razie zaistnienia kryzysu na obszarze kraju. Jest to zgodne z potrzebą osiągania celów stawianych polskiemu wojskom lądowym oraz z nowo opracowaną **Strategią Bezpieczeństwa Narodowego RP**.

Przedmiotem badań w niniejszej pracy jest możliwość użycia wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie kraju. Już w trakcie opracowania założeń pracy celowo pominięto aspekt użycia pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP do działań kryzysowych poza granicami kraju, np. w misjach pokojowych, gdyż jest to zagadnienie wymagające odrębnego potraktowania.

Biorąc pod uwagę zarysowany przedmiot badań, sprecyzowano cele pracy. **Celem poznawczym (teoretycznym)** było wzbogacenie o nowe treści teorię

działań komponentu wojsk lądowych w części dotyczącej ich użycia w sytuacjach nadzwyczajnych. **Celem pragmatycznym** było określenie możliwego zakresu zadań wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych oraz wskazanie kierunków doskonalenia procedur współdziałania z wojskami obrony terytorialnej i układem pozamilitarnym.

Aby osiągnąć założone cele, **główny problem badawczy** wyrażono w postaci pytania: *jakie są możliwości, zgodnego z obowiązującym prawem, użycia wojsk lądowych do działań w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie kraju oraz w jaki sposób realizować stawiane im zadania?*

W odniesieniu do głównego problemu badawczego obejmującego szeroki zakres wiedzy sformułowano następujące **pytania szczegółowe**:

1. *Czy istniejące rozwiązania prawne i funkcjonalne umożliwiają użycie potencjału wojsk lądowych do działań w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie kraju i jakie są w tym względzie ograniczenia?*
2. *Jakie zadania, w obszarze działań kryzysowych możliwe są do realizacji siłami wojsk lądowych i jakie warianty działań zapewnią oczekiwaną skuteczność?*
3. *Jakie są możliwości współdziałania komponentów wojsk lądowych, obrony terytorialnej i układu pozamilitarnego w zakresie wspólnego wykonywania zadań?*

Wstępne czynności procedury badawczej pozwoliły sformułować ogólny zarys oczekiwanych rezultatów badań. **Formułując hipotezę roboczą** założono, że obowiązujące prawo, wprowadzie umożliwia wykorzystanie Sił Zbrojnych RP, w tym wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych na terenie kraju, jednak w znacznie ograniczonym zakresie. Należy założyć, że wojska lądowe posiadają odpowiedni potencjał do realizacji takich zadań, jednak należy go równomiernie rozdzielić na zadania realizowane na terenie kraju i poza nim. Zbyt liczne angażowanie się w misje pokojowe poza granicami kraju prawdopodobnie może spowodować stosowne trudności w razie zaistnienia sytuacji kryzysowej na

terenie kraju.

Prawdopodobnym jest, że stosowane procedury uaktywnienia komponentów wojsk lądowych są zbyt skomplikowane i czasochłonne, co może, w niektórych sytuacjach, okazać się działaniem spóźnionym.

Podczas wykonywania zadań mogą zaistnieć różne, trudne do przewidzenia sytuacje i do działań w takich, zaskakujących okolicznościach trzeba być przygotowanym np. przez projektowanie (symulacje) wielowariantowych reakcji.

Należy oceniać, że kluczowym elementem osiągnięcia sukcesu w reagowaniu kryzysowym jest współdziałanie wszystkich służb zaangażowanych w działania, co wymaga wspólnych procedur i spójnego systemu szkolenia.

Dążenia do zweryfikowania wymienionych powyżej założeń implikowały dobór różnych **metod badawczych** zarówno teoretycznych, jak i empirycznych.

Z metod empirycznych, w różnych etapach procesu badawczego, zastosowano obserwację naukową. Stosowana była w ramach dotychczasowej praktyki dydaktycznej autorów. Szczególną rolę odgrywała zwłaszcza we wstępnej fazie badań. Przedmiotem obserwacji były ćwiczenia szczebla taktycznego i operacyjnego. Wyniki obserwacji pozwoliły wzbogacić i dowartościować treść pracy, stanowiąc ważne dopełnienie zastosowanej formuły metodologicznej.

Metoda **badania opinii** została sprowadzona do formy wywiadu eksperckiego. Jego celem było uzyskanie materiału faktograficznego dotyczącego problematyki działań komponentów wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych.

Z metod teoretycznych zastosowano **analizę** materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, co umożliwiło uporządkowanie, przetworzenie, a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty rozpatrywanych problemów.

Synteza umożliwiała łączenie w całość wyodrębnionych i zbadanych w toku

analizy faktów. Dostarczyła istotnej wiedzy o przedmiocie badań. Dzięki syntezie sformułowano problemy, skonstruowano hipotezę, a także dokonano opisu wyników prowadzonych badań.

Poszukiwania badawcze prowadzone były w Akademii Obrony Narodowej, zwłaszcza w Wydziale Wojsk Lądowych. W różnym wymiarze prowadzono działalność badawczą w 12 Brygadzie Zmechanizowanej oraz 6 Brygadzie Desantowo-Szturmowej. Obserwację uczestniczącą prowadzono podczas ćwiczenia dowódczo-sztabowego *p.k. Dragon 07*, przeprowadzonego we wrześniu 2007 r. w Drawsku Pomorskim.

Prowadząc badania starano się przede wszystkim korzystać z materiałów źródłowych w postaci ustaw i rozporządzeń stanowiących podstawę zarządzania kryzysowego oraz normujących problematykę działań w sytuacjach nadzwyczajnych. Rozpatrując użycie Sił Zbrojnych RP korzystano również z „*Planu użycia pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*” oraz „*Planu udziału Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych*”, jednakże ze względu na ich niejawną charakter, w pracy ujęto jedynie zagadnienia, które nie są objęte ochroną tajemnicy służbowej i państwowej.

Praca niniejsza, głównie z uwagi na ograniczoną objętość, nie wyczerpuje w pełni problematyki związanej z zadaniami wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych, może jednak służyć poszerzeniu i wzbogaceniu wiedzy z tego zakresu.

ROZDZIAŁ 2

SYTUACJE NADZWYCZAJNE W KONTEKŚCIE UŻYCIA WOJSK LĄDOWYCH

Termin **kryzys** pochodzi z greckiego *krino* i oznacza wybór, decydowanie, zmaganie się, walkę, w której konieczne jest działanie pod presją czasu. Kryzys (*crisis* w języku angielskim) poszerza znaczenie o takie cechy, jak nagłość, urazowość i subiektywne konsekwencje urazu w postaci przeżyć negatywnych.

Władysław Kopaliński określa **kryzys** zgodnie z jego greckim pochodzeniem jako okres przełomu, przesilenia, decydujących zmian.

Rozważania o kryzysach dotyczą zjawisk wywoływanych przez różne przyczyny, mające różny charakter, skalę i właściwości. Łączą je skutki – straty w ludziach i mieniu, zachwianie bezpieczeństwa określonych grup społecznych.

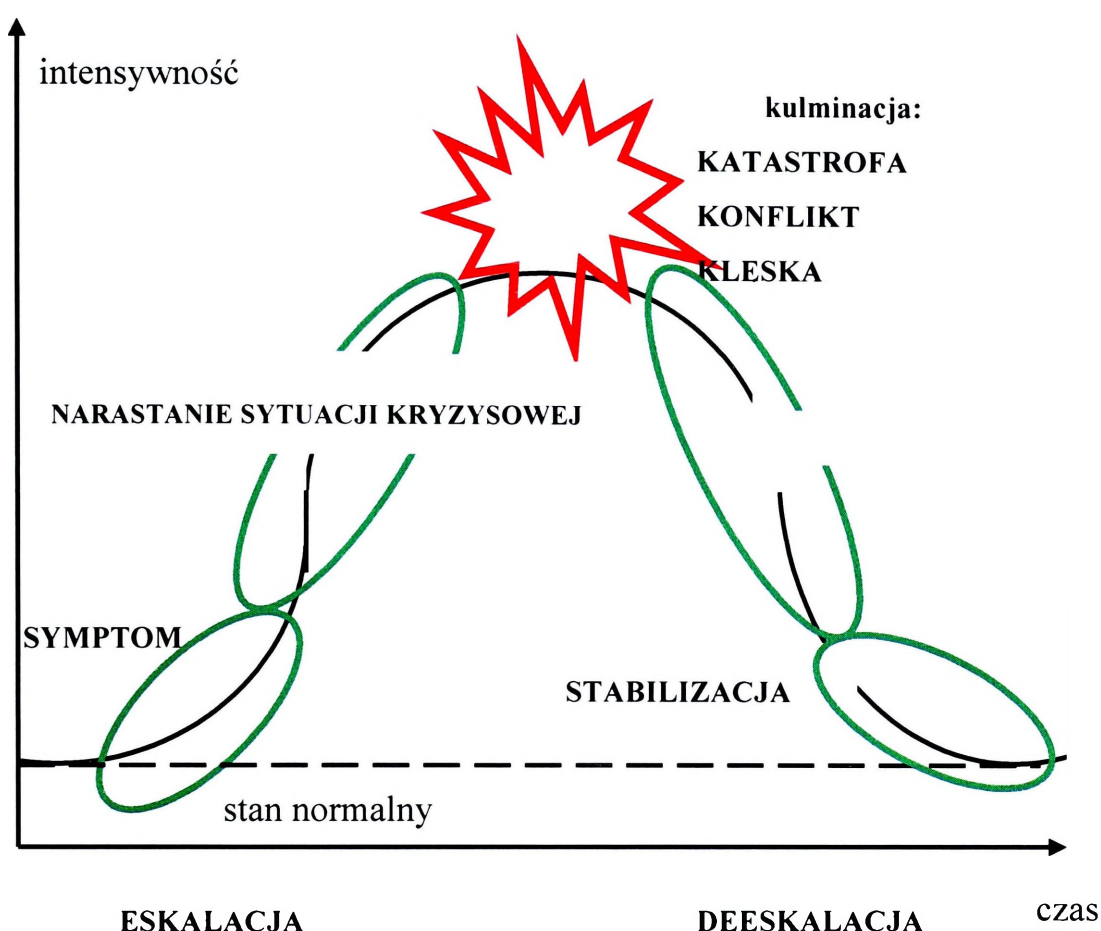
Można tu mówić o całym zbiorze procesów i zdarzeń (od awarii po wojnę), które mogą zagrozić egzystencji danej społeczności i jej organizacji oraz zakłócić rozwój gospodarczy i cywilizacyjny.

Wyróżnia się różne rodzaje kryzysów, np. ekologiczne, społeczne, polityczne, wojskowe, związane z określonym oddziaływaniem na środowisko społeczne, naturalne itd. Należy zauważyć, że zwykle określonego rodzaju kryzys powoduje różnorodne następstwa (ich zespół) obejmujące swoim zasięgiem różne obszary (dziedziny) życia społecznego.

Sytuacje kryzysowe powstają, gdy następuje kumulacja zagrożeń (zakłóceń) powodująca utratę stanu normalności i możliwość istotnych, niepożądanych (negatywnych) zmian w funkcjonowaniu danej społeczności, zwłaszcza jej przetrwania i rozwoju.

Z perspektywy przeciwstawiania się kryzysom można posłużyć się różnymi modelami ich dynamiki. Początki sytuacji kryzysowej objawiają się w postaci symptomów występowania przeciążeń, utrudnień, zakłóceń i konfliktów

będących następstwem różnych zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych przyczyn, które się nakładają na siebie i kumulują.



Rys. 2.1. Cykl przebiegu faz kryzysu.

Źródło: H. Szafran, *Pojęcie i charakterystyka współczesnych kryzysów. Potrzeba ich cywilno-wojskowego przewycięzania*, [w:] *Przygotowanie i koordynacja połączonych działań obrony terytorialnej i układu pozamilitarnego w sytuacjach kryzysowych*, „K o o r d y n a c j a”, część pierwsza, red. nauk. J. Marczak, AON, Warszawa 2002, s. 69.

Brak odpowiedniej reakcji (przeciwdziałania) powoduje dalsze narastanie i potęgowanie zakłóceń, których tempo wyraźnie przyspiesza i niekiedy może rozwijać się żywiołowo i gwałtownie. Prowadzi to do sytuacji krytycznej, w której coś nie może już być dłużej takie, jakie było dotąd, pozostać niezmienione, ponieważ ze swej natury nie jest stałe. To kulminacyjny punkt zwrotny, kluczowy moment, zdarzenie lub etap, po którym następuje przesilenie i okres zmian – na skutek katastrofy w dotychczasowym stanie.

Definiując zatem, pojęcie sytuacji kryzysowej, można stwierdzić, że:

Sytuacja kryzysowa – to zespół okoliczności zewnętrznych i wewnętrznych

wpływających na dany układ (system) w ten sposób, iż zaczyna się w nim i jest kontynuowany proces zmienny, w rezultacie czego dochodzi do zachwiania równowagi, a następnie jej przywrócenia, dzięki podjętym środkom regulacji (nadzwyczajne działania)''².

2.1. Analiza zagrożeń

Jedną z zasadniczych przyczyn zmian w zakresie zadań wojsk lądowych, są nowe wyzwania³ i zagrożenia⁴. Zagrożenia mogą pojawiać się w obszarach militarnych i niemilitarnych. Szczególną kategorią nowych zagrożeń są **działania terrorystyczne** wymuszające realizację szeregu przedsięwzięć, w których coraz częściej biorą udział komponenty wojsk lądowych.

Nowo uchwalona „**Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej**”⁵ wskazuje, że „...niepokój budzą zmiany demograficzne w Polsce, a szczególnie charakter i skala migracji z Polski do innych państw w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia, a także malejący przyrost naturalny i w konsekwencji starzenie się społeczeństwa.” Ponadto, podkreśla się, że wśród zagrożeń bezpieczeństwa o charakterze zewnętrznym największe znaczenie ma uzależnienie polskiej gospodarki od dostaw surowców energetycznych- ropy naftowej i gazu ziemnego - z jednego źródła.

Wskazuje się, że zagrożeniem dla Europy, w tym i dla Polski, jest **zorganizowany terroryzm międzynarodowy**. Polska musi się liczyć z możliwością działań skierowanych przeciwko niej w związku z udziałem w kampanii antyterrorystycznej. Nie można wykluczyć akcji odwetowych będących konsekwencją prowadzonych przez NATO lub UE operacji

² *Funkcjonowanie państwa w sytuacji kryzysu polityczno-militarnego*, tezy na seminarium, AON, Warszawa 1997, s. 3.

³ „Wyzwanie” to działanie mające na celu skłonienie przeciwnika do podjęcia walki. *Mały Słownik Języka Polskiego*. PWN, Warszawa 1995, s. 1087.

⁴ *Leksykon Wiedzy Wojskowej*. MON, Warszawa 1979, s. 510.

⁵ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa listopad 2007.

stabilizacyjnych i pokojowych. Szczególnym zagrożeniem dla polskich podmiotów, realizujących zadania poza granicami państwa, są działania zbrojne prowadzone przez ugrupowania terrorystyczne na obszarze odpowiedzialności Polskich Kontyngentów Wojskowych.

Mimo dość powszechnej zgody, co do charakteru współczesnych zagrożeń, trudno jest o jednolity pogląd wyrażany przez gremia wojskowo-polityczne dotyczący klasyfikacji tych zagrożeń. Oprócz coraz powszechniej stosowanego podziału na: **zagrożenia i wyzwania pokojowe, zagrożenia kryzysowe i zagrożenia wojenne**, z ocen literatury przedmiotu można wyróżnić dwa: militarne i niemilitarne⁶. Do **zagrożeń militarnych** najczęściej zalicza się:

- wojna i agresja zbrojna;
- kryzysy i konflikty lokalne;
- nadmierna koncentracja potencjału militarnego;
- rozprzestrzenianie broni masowego rażenia.

zaś do **niemilitarnych**:

- międzynarodowy terroryzm;
- zorganizowana przestępczość;
- klęski żywiołowe i ekologiczne;
- nielegalna migracja ludności.

Zagrożenia kryzysowe dzieli się na **bezpośrednie i pośrednie**. Do bezpośrednich zagrożeń kryzysowych należy między innymi zaliczyć: manewry wojsk w pobliżu granic; naruszanie przestrzeni powietrznej lub obszaru morskiego; wywoływanie incydentów granicznych, występowanie ostrych kryzysów wewnętrznych lub międzynarodowych w pobliżu granic państwa, ekspansje międzynarodowych działań organizacji (grup) przestępczych.⁷

Z kolei w koncepcjach natowskich przyjmuje się dziesięć sytuacji kryzysowych, wymagających użycia sił zbrojnych, wśród których do realiów mogą przystawać

⁶ B. Szulc, *Wpływ zagrożeń na teorię walki*, pk. „Zagrożenia”, AON, Warszawa 2003, s. 17.

⁷ Por. B. Balcerowicz, *Pokój i.....* wyd. cyt. s. 186.

następujące scenariusze:

- operacja antyterrorystyczna likwidująca zagrożenie zewnętrzne;
- międzynarodowa interwencja zbrojna;
- destabilizacja w pobliżu granic Polski;
- kryzys społeczno - polityczny w Polsce⁸

Wyżej wymienione sytuacje, jak również inne trudne w obecnej dobie do zdefiniowania zagrożenia, wymagać będą często interwencji zbrojnych w różnej skali i w różnym zakresie, powodując rozszerzenie zakresu zadań przypisywanych do realizacji przez wojska lądowe.

Wśród zagrożeń występują również pozamilitarne zagrożenia kryzysowe, o różnym zasięgu. Do tej grupy najczęściej zalicza się: kryzysy ekonomiczne (np. Argentyna), fundamentalizm religijny, zorganizowany przemyt, korupcję struktur władzy, handel narkotykami, czy też występujące w wielu państwach świata zjawiska patologii społecznej, sprzyjające rozwojowi przestępczości zorganizowanej. Zagrożenia te również wymagać mogą użycia sił zbrojnych, przede wszystkim jednak zastosowania zupełnie nowych form i sposobów działania, a to z kolei wiąże się ze zmianami w teorii walki⁹.

Nakreślony wyżej, niepełny obraz zagrożeń stanowi podstawę do określania **zadań** dla sił zbrojnych, w tym zwłaszcza **dla wojsk lądowych**. Wskazane jest w tym miejscu podkreślić znaczące przewartościowania, jakie nastąpiły w tym zakresie. Najważniejsze z nich to rozszerzenie zadań sił zbrojnych, które obecnie oprócz zadań wojennych wykonywanych walką zbrojną, zobligowane są także do wykonywania zadań **niewojennych**, niezwiązanych (bezpośrednio) z walką zbrojną.¹⁰

⁸ Por. B. Balcerowicz, *Pokój i.....* wyd. cyt. s. 187-188.

⁹ B. Szulc, *Wpływ zagrożeń ...* wyd. cyt., s. 18.

¹⁰ Por. B. Balcerowicz, *Pokój i* wyd. cyt. s.219.

2.2. Uwarunkowania prawne

Dobrze zorganizowane społeczeństwo jest przygotowane do funkcjonowania w różnych sytuacjach. W zdecydowanej większości przypadków reagowanie na zdarzenia związane z zagrożeniem życia i zdrowia ludzkiego, mienia, środowiska naturalnego mieści się w granicach mających charakter reagowania rutynowego.

W akcjach biorą udział odpowiednie służby zawodowe (czasami ochotnicze) jednego lub kilku rodzajów (straż pożarna, policja, pogotowie ratunkowe, techniczne służby specjalistyczne, służby komunalne), dowodzone przez profesjonalistów. Złożoność administracji publicznej, mnogie i liczne jej formy organizacyjne oraz zawilość zakresu kompetencji sprawiają, że trudne są do określenia relacje zachodzące między nimi w dziedzinie zarządzania kryzysowego.

Połączoności działań, układu militarnego i pozamilitarnego, należy upatrywać w konstytucyjnej zasadzie powszechności obronnej RP, oraz w ustawie o powszechnym obowiązku obrony.

Zarówno Konstytucja RP z 2.04.1997 r. jak i cytowana ustawa określają misję Sił Zbrojnych RP, która polega na *obronie suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju*.

Oznacza to, że rola Sił Zbrojnych ogranicza się do realizacji funkcji zewnętrznej, w warunkach zagrożenia militarnego i wojny. Dopiero nowelizacja ustawy w lipcu 1997 roku, podczas powodzi tysiąclecia, rozszerzyła zadania Sił Zbrojnych RP o możliwość udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

Terroryzm, należy do najpoważniejszych problemów współczesnego świata, stanowiąc zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli, poszczególnych państw, jak również bezpieczeństwa w skali globalnej. Jednakże jego zwalczanie nie doczekało się jak dotąd wyczerpującej regulacji na gruncie **prawa międzynarodowego**.

Organizacja Narodów Zjednoczonych wnosi znaczący wkład w zakresie regulacji kwestii zwalczania terroryzmu na arenie międzynarodowej. Znajduje to wyraz w szeregu konwencji i protokołów wydanych przez ONZ. Problematykę przeciwdziałania terroryzmowi regulują między innymi¹¹:

- Konwencja o przestępstwach i innych bezprawnych aktach dokonanych na pokładzie samolotu z 1963 r.;
- Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi z 1970 r.;
- Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego z 1971 r.;
- Konwencja o zapobieganiu i karaniu za przestępstwa wobec osób korzystających z ochrony międzynarodowej z 1973 r.;
- Konwencja o zakazie brania zakładników z 1979 r.;
- Konwencja o ochronie materiałów nuklearnych z 1980 r.;
- Konwencja o przeciwdziałaniu bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej z 1988 r.;
- Protokół o zwalczaniu bezprawnych aktów wobec lotnisk służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu z 1988 r.;
- Protokół o zwalczaniu bezprawnych aktów przeciwko stałym platformom zlokalizowanym na szelfie kontynentalnym z 1988 r.;
- Konwencja o znakowaniu plastikowych substancji wybuchowych w celach ich detekcji z 1991 r.;
- Konwencja o zwalczaniu terrorystycznych zamachów bombowych z 1997r.;
- Konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu z 1999 r.

Jednocześnie, Organizacja Narodów Zjednoczonych dąży do wypełnienia

¹¹ P. Kuzior, *Zwalczanie terroryzmu a polskie prawo karne*, <http://www.terroryzm.com/article/287/Zwalczanie-terroryzmu-a-polskie-prawo-karne.html>. por. również w M. Madej, *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, wyd. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001.

luki w prawie międzynarodowym i sformułowania całościowej konwencji antyterrorystycznej. Znajduje to odzwierciedlenie w pracach jednego z komitetów, powołanego rezolucją nr 51/270 z 1996 r.

Zgodnie z prawem międzynarodowym każde państwo w zakresie zwalczania terroryzmu powinno kierować się następującymi zasadami¹²:

- terytorialności (bez względu na obywatelstwo sprawcy i jego ofiary, zastosowanie ma prawo karne tego państwa, na którego terytorium zaistniał czyn przestępczy);
- narodowości podmiotowej (ustawa karna danego państwa może być stosowana również w stosunku do jego obywateli, którzy popełnili przestępstwo za granicą);
- ochronności (prawo danego państwa do osądzania sprawców czynów stanowiących przestępstwo w państwie zainteresowanym ich ściganiem, popełnionych poza jego terytorium, ale godzących w istotne dobra pozostające pod ochroną prawną tego państwa);
- narodowości przedmiotowej (ściganie przestępstw popełnionych za granicą, przeciwko obywatelom, osobom prawnym lub jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej, przynależnym danemu państwu);
- uniwersalności (stosowanie prawa karnego danego państwa w stosunku do cudzoziemców, którzy dopuścili się przestępstwa określonego w umowach międzynarodowych);
- represji zastępczej (cudzoziemiec może podlegać odpowiedzialności karnej za czyny popełnione za granicą, według prawa tego państwa, w którym będzie sądzony).

W odniesieniu do możliwości udziału sił zbrojnych w zwalczaniu terroryzmu prawo międzynarodowe nie reguluje jednoznacznie, przy pomocy jakich

¹² S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000.

organów i instytucji wewnętrznych państwa powinny rozwiązywać problemy związane z przeciwdziałaniem i zwalczaniem zagrożeń terrorystycznych.

Polska, jak każde państwo demokratyczne, powinna przestrzegać prawa międzynarodowego, dotyczy to również zwalczania terroryzmu. W Polskim prawodawstwie narodowym instrumenty prawne służące zapobieganiu i zwalczaniu terroryzmu należą do sfery prawa karnego oraz do sfery prawa administracyjnego¹³.

Przepisy prawa karnego, jako instrument represjonowania, stosowany po ujawnieniu przestępstwa o charakterze terrorystycznym i ujęciu jego sprawców, nie zawiera podstaw użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach nadzwyczajnych, w tym do zwalczania terroryzmu.

Terroryzm niejednokrotnie określany jest jako pojęcie polityczne i w związku z tym do niedawna nie był obecny w polskim prawie karnym w formie definicji. Wprowadzenie pojęcia terroryzmu do prawa karnego nastąpiło dopiero w wyniku nowelizacji *Kodeksu karnego* z 16 kwietnia 2004 r., dostosowującej polskie prawo do wymagań instrumentów prawnych Unii Europejskiej, przyjętych w latach 2001 – 2002¹⁴.

Wypełnieniem tych zobowiązań było między innymi wprowadzenie do *Kodeksu karnego* przepisu art. 115 § 20, który stanowi, iż: „Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony, zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- poważnego zastraszenia wielu osób,
- zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce

¹³ Akty prawne z zakresu prawa karnego obejmują przepisy *Kodeksu karnego*, a także innych ustaw. Natomiast sfera prawa administracyjnego to przede wszystkim ustawy regulujące ustrój, kompetencje i zadania służb, powołanych między innymi do zapobiegania terroryzmowi i jego zwalczania.

¹⁴ P. Kuzior, *Zwalczanie...*, wyd. cyt.

Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.¹⁵”

Należy podkreślić fakt, iż katalog czynów o charakterze terrorystycznym ograniczono wyłącznie do czynów najpoważniejszych, których górna granica zagrożenia karą wynosi co najmniej 5 lat.

Jednocześnie, ta sama nowelizacja *Kodeksu karnego* wprowadziła zaostrzenie kar dla popełniających przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Obecnie za popełnienie takiego przestępstwa sprawca odpowiada tak jak za działanie w warunkach recydywy i sąd wymierza mu karę w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę¹⁶.

Jednakże strefa prawa karnego, to nie tylko przepisy zawarte w *Kodeksie karnym*. Prawo karne stanowią również inne ustawy. Jedną z nich jest ustawa z dnia 27 września 2002 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowania terroryzmu (Dz.U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1505)¹⁷. Przedmiotowa ustawa ustanowiła organy właściwe w sprawach zapobiegania „praniu brudnych pieniędzy” i finansowania terroryzmu. Są to minister finansów i powołany na jego wniosek przez Prezesa Rady Ministrów Generalny Inspektor Informacji Finansowej w randze podsekretarza stanu. Ten ostatni swoje zadania wykonuje przy pomocy wyodrębnionej w strukturze Ministerstwa Finansów jednostki organizacyjnej.

Ta sama ustawa w art. 2 pkt 7 wprowadza pojęcie aktu terrorystycznego, przez który rozumie się przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553; sprost. Dz.U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840 (z późn. zmianami).

¹⁶ Tamże, art. 65.

¹⁷ Powyższa ustawa jest nowelizacją ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł.

jak również przestępstwa określone w art. 134¹⁸ i 136¹⁹ *Kodeksu karnego*.

Gromadzone przez Generalnego Inspektora informacje mogą być przekazywane prokuratorom na potrzeby postępowania karnego. Podobne informacje mogą być również przekazywane sądom w fazie postępowania sądowego. Prokurator może żądać (w celu sprawdzenia danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie o charakterze terrorystycznym) od Generalnego Inspektora udostępnienia informacji chronionych prawem, w tym objętych tajemnicą bankową lub ubezpieczeniową, także w postępowaniu sprawdzającym prowadzonym na podstawie *Kodeksu postępowania karnego*.

Podsumowując powyższe rozważania można stwierdzić, iż w zakresie zwalczania zjawiska terroryzmu polskie prawo karne zostało w ostatnim okresie poważnie zmienione i uzupełnione. Zmiany te miały na celu dostosowanie naszego ustawodawstwa do standardów europejskich oraz międzynarodowych i polegały w zasadzie na implementacji przepisów unijnych. Obecnie stan polskiego prawa w zakresie zwalczania terroryzmu można uznać za zadawalający i zasadniczo zgodny ze standardami międzynarodowymi²⁰.

W przepisach prawa administracyjnego krajowy system zarządzania kryzysowego, w tym również problematyka działania w sytuacjach nadzwyczajnych na dzień dzisiejszy nie został zdefiniowany w jednym spójnym akcie prawnym. Zadania w tym zakresie znajdują swoje odzwierciedlenie w różnych dokumentach ustawowych i rozporządzeniach wykonawczych do nich oraz w zakresach działania poszczególnych działów administracji rządowej i urzędów centralnych.

W tekście *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* brak bezpośredniego zapisu o zagrożeniach terrorystycznych i przeciwdziałaniu takim zagrożeniom, jednakże treść niektórych artykułów może stanowić podstawę do działań skierowanych przeciwko terroryzmowi. Szczególne znaczenie w tej kwestii

¹⁸Zamach na życie Prezydenta RP.

¹⁹Czynna napaść na głowę obcego państwa.

²⁰P. Kuzior, *Zagrożenia ...*, wyd. cyt.

mają: art.5, art. 228 i art. 230 Konstytucji.

Zgodnie z art. 5 Konstytucji „Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego”.

Natomiast art. 228 dopuszcza wprowadzenie w sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające, odpowiedniego stanu nadzwyczajnego: stanu wojennego, stanu wyjątkowego lub stanu klęski żywiołowej.

Art. 230 precyzuje warunki i sposób wprowadzenia stanu wyjątkowego na części lub na całym terytorium państwa. Możliwe to jest w razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego. W takim wypadku Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wyjątkowy na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni.

Zagrożenia o których mowa w art. 228 mogą być również spowodowane działaniami o charakterze terrorystycznym. Na podstawie przytoczonych zapisów, rozwiniętych w stosownych ustawach, organy kierowania państwem mogą podejmować działania zmierzające do przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym.

Zgodnie z Konstytucją, Siły Zbrojne RP służą ochronie niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic. Wynika stąd, że zasadniczym celem działania Sił Zbrojnych RP jest obrona przed zewnętrznym zagrożeniem, pojmowanym najczęściej jako zbrojna napaść na terytorium państwa. Powyższy zapis nie stanowi zatem wystarczającej podstawy do wykorzystywania Sił Zbrojnych RP do prowadzenia działań skierowanych przeciwko terroryzmowi na terenie kraju. Konieczność doskonalenia spójnego (cywilno-wojskowego) systemu reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych podkreśla „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP” z listopada 2007 r. w rozdziale „**Strategiczne kierunki**

transformacji systemu bezpieczeństwa narodowego”.

Zasadniczym dokumentem, który w myśl obowiązującego prawa umożliwia Siłom Zbrojnym RP udział w działaniach kryzysowych jest ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiąca w art. 3 ust. 2, iż: „Siły Zbrojne RP poza obowiązkiem obrony niepodległości i suwerenności granic mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w działaniach antyterrorystycznych”.

Sposób użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach, o których mowa w art. 3 ust. 2 przywołanej ustawy, regulują kolejne ustawy oraz wydane na ich podstawie akty wykonawcze, w tym:

- ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu,
- ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o bezpieczeństwie morskim – dotyczy udziału Sił Zbrojnych RP w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych,
- ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym.

Uregulowana jest również możliwość użycia na terenie kraju Sił Zbrojnych RP, ze względu na działania terrorystyczne, po wprowadzeniu stanu wyjątkowego. Szczegóły w tym zakresie precyzuje ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie



Rady Ministrów z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w czasie stanu wyjątkowego.

Jednakże szczególnie istotna z punktu widzenia sytuacji nadzwyczajnych, jest możliwość użycia Sił Zbrojnych RP (lub określonych ich formacji, jednostek czy też rodzajów) w czasie pokoju, bez potrzeby wprowadzania stanów nadzwyczajnych. Na chwilę obecną można stwierdzić, że problematyka ta jest częściowo uregulowana.

Ustawą o szczególnym znaczeniu jest ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (zwana dalej ustawą o Policji) i wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego.

Zgodnie z art. 18 ust. 3 przedmiotowej ustawy, do wsparcia działań Policji mogą być wykorzystane oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP, jeżeli użycie uzbrojonych oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające. Dotyczy to sytuacji, w których wystąpiło zagrożenie bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenie porządku publicznego, „... w szczególności w przypadku zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego dokonania w stosunku do obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, bądź mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego”.

Wyszczególniona w ustawie o Policji pomoc może być udzielona również w formie prowadzonego samodzielnie przez oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP przeciwdziałania zagrożeniu bądź dokonaniu przestępstwa o charakterze terrorystycznym, w przypadku, gdy oddziały i pododdziały Policji nie dysponują możliwościami skutecznego przeciwdziałania tym zagrożeniom.

Ponadto, zgodnie z zapisami tej samej ustawy, Siły Zbrojne RP mogą być

użyte do wsparcia Policji, gdy wystąpiło zagrożenie bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, w szczególności:

- niebezpieczeństwo powszechne dla życia, zdrowia lub wolności obywateli;
- bezpośrednie zagrożenie dla mienia w znacznych rozmiarach;
- bezpośrednie zagrożenie obiektów lub urządzeń (ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, siedzib naczelnych organów władzy, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej lub wymiaru sprawiedliwości, obiektów gospodarki lub kultury narodowej oraz przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych albo organizacji międzynarodowych, a także obiektów dozorowanych przez uzbrojoną formację ochronną utworzoną na podstawie odrębnych przepisów).

Szczegółowe warunki i sposób użycia oddziałów i pododdziałów Policji i Sił Zbrojnych, sposób koordynowania działań przez nie podejmowanych oraz tryb wymiany informacji i sposób logistycznego wsparcia działań Policji prowadzonych z pomocą oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych określone zostały w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego²¹.

Ponadto, obowiązek bądź możliwość użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach nadzwyczajnych (ich włączenia do realizacji określonych zadań) określono w:

- a) ustawie z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, która w art. 7 ust. 2 wskazuje, iż Minister Obrony Narodowej odpowiada za ochronę granicy w przestrzeni powietrznej RP oraz wprowadza podstawy prawne reakcji organów państwowych w

²¹ Dz. U. Nr 135 z 2005 r. poz. 1134.

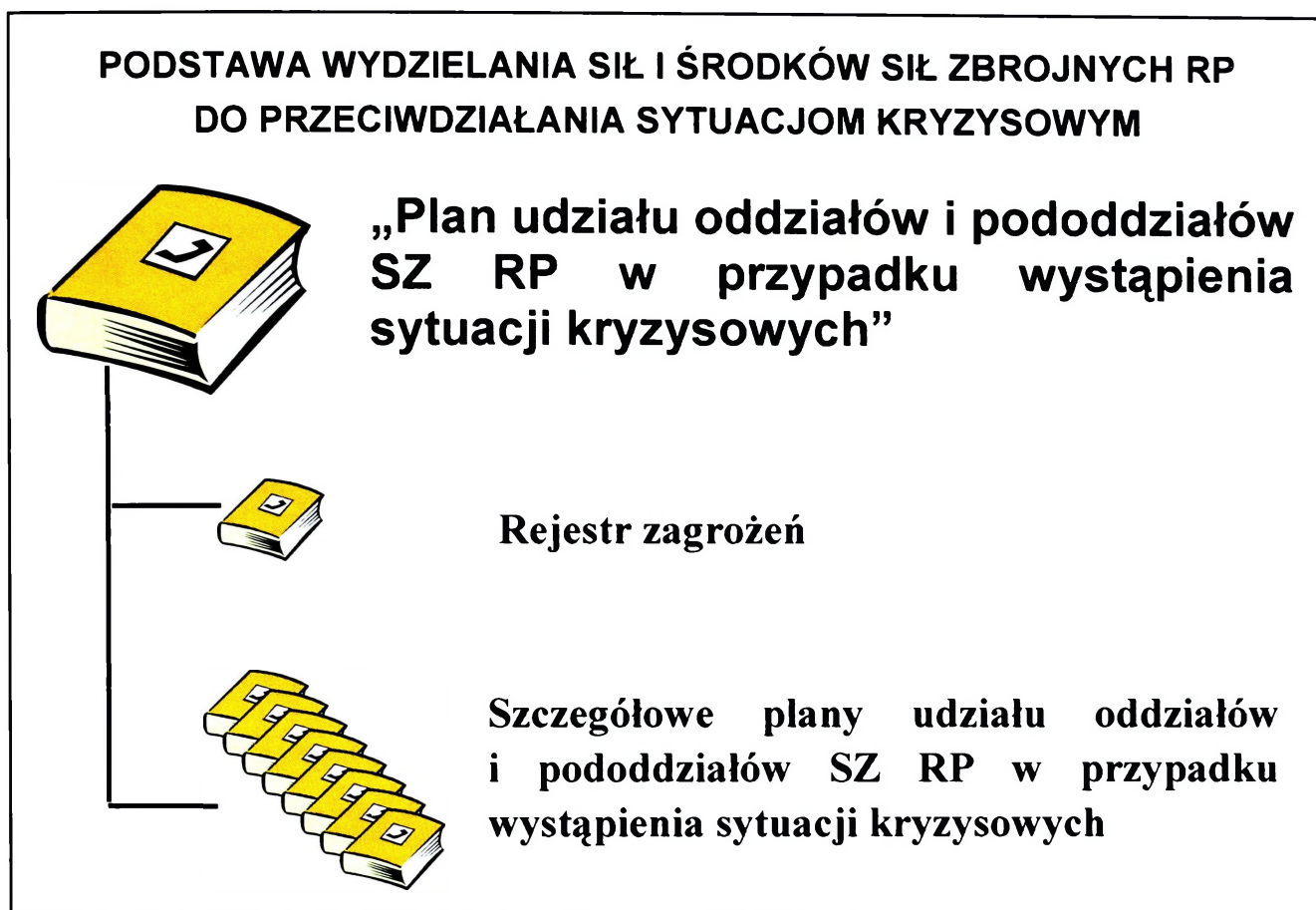
- przypadku wtargnięcia w przestrzeń powietrzną RP statków, co do których istnieje podejrzenie, że są przedmiotem aktu terrorystycznego;
- b) ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, która w art. 22 stanowi, że „ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej wykonują Siły Powietrzne we współdziałaniu z innymi rodzajami Sił Zbrojnych RP oraz Strażą Graniczną”;
 - c) ustawie z dnia 3 lipca 2002 r., Prawo Lotnicze oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego realizującego zasady ochrony lotnictwa i rozporządzeniem ministrów Infrastruktury i Obrony Narodowej z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie wykonywania funkcji wynikających ze zwierzchnictwa w polskiej przestrzeni powietrznej oraz umacniania obronności w czasie pokoju;
 - d) ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, która w szczególnych przypadkach nadaje Żandarmerii Wojskowej uprawnienia tożsame z uprawnieniami Policji.

W nowej europejskiej rzeczywistości istotnym zmianom uległy warunki bezpieczeństwa. Siły Zbrojne RP poza funkcją instrumentu polityki bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa międzynarodowego, w ostatnich latach stały się również instrumentem reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych.

Zasadniczym dokumentem resortu obrony narodowej, który będzie wykorzystywany podczas kryzysów pozamilitarnych, z atakiem terrorystycznym włącznie, jest opracowany w Sztabie Generalnym WP i wdrożony do użytku w całych siłach zbrojnych „Plan użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych”.

Załącznikami do „Planu użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych” są: „Rejestr zagrożeń”

zawierający analizę zagrożeń na terenie kraju oraz opracowane zgodnie z nim plany szczegółowe (rys. 2.2 i 2.3).











Rys. 2.2. Podstawa wydzielania sił i środków SZ RP do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym

Plan aktualizowany jest raz na dwa lata i stanowi podstawę do opracowania adekwatnych planów na każdym szczeblu dowodzenia SZ RP.

W związku z realizacją przez wybrane jednostki SZ RP zadań poza granicami kraju, aktualizacja tego planu praktycznie prowadzona jest na bieżąco.

**ZAŁĄCZNIKI
DO „PLANU UDZIAŁU ODDZIAŁÓW I PODODDZIAŁÓW SZ RP
W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA SYTUACJI KRYZYSOWYCH”**

-  - Plan udziału SZ RP w działaniach antyterrorystycznych;
-  - Plan udziału SZ RP w zwalczaniu powodzi i zjawisk lodowych;
-  - Plan udziału SZ RP w akcjach ratowniczo-gaśniczych i usuwaniu skutków pożarów przestrzennych;
-  - Plan udziału SZ RP w oczyszczaniu terenu z przedmiotów niebezpiecznych;
-  - Plan udziału SZ RP w akcjach poszukiwawczo- ratowniczych;
-  - Plan udziału SZ RP w akcji odśnieżania;
-  - Plan udziału SZ RP w rozpoznaniu i likwidacji skażeń spowodowanych awarią chemiczną (wypadkiem radiacyjnym) lub aktem terroru;
-  - Plan działań przeciwepidemicznych.

Rys. 2.3. Załączniki do „Planu użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych”

Plany szczegółowe mają określony układ i zawierają w odniesieniu do poszczególnych zagrożeń:

- unormowania prawne w zakresie udziału SZ RP w przeciwdziałaniu poszczególnym zagrożeniom;
- szczegółową charakterystykę zagrożenia;
- wykaz zadań do realizacji w przypadku wystąpienia zagrożenia;
- procedury aktywacji sił i środków;
- elementy zabezpieczenia działań wydzielanych sił i środków;
- zakres współdziałania z układem militarnym;
- szczegółowe wykazy sił i środków wydzielanych do działań kryzysowych;
- czasy gotowości do użycia wydzielanych sił i środków.

Istotą każdego z planów jest to, aby wychodził on naprzeciw zagrożeniom i przewidywał optymalne i efektywne wykorzystanie posiadanych sił i środków w sytuacji kryzysowej lub w usuwaniu jej skutków.

Jednym z załączników „Planu użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP

w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych” jest „**Plan udziału Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych**”, stanowiący zasadniczy dokument planistyczny normujący udział wydzielonych elementów SZ RP w działaniach antyterrorystycznych.

„Plan udziału Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych” jest dokumentem planistycznym, opracowanym zgodnie z obowiązującymi w Siłach Zbrojnych RP zasadami planowania operacyjnego, zawartymi w „Zasadach planowania operacyjnego w Siłach Zbrojnych RP DD/3.5” (sygn. Szt. Gen. 1553/2003). Przedmiotowy plan posiada formę standardowego planu operacyjnego, stanowiąc podstawę do opracowania rozkazów do udziału w działaniach antyterrorystycznych całości lub części wyszczególnionych w nim sił i środków.

Analogiczne plany sporządzane są na kolejnych szczeblach dowodzenia, do poziomu samodzielnego pododdziału włącznie.

2.3. Ograniczenia użycia wojsk lądowych

Te same akty prawne, które umożliwiają wykorzystanie Sił Zbrojnych RP do działań w sytuacjach nadzwyczajnych, jednocześnie nakładają ograniczenia w zakresie ich użycia.

Zgodnie z art. 18 ustawy o Policji, oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP mogą być użyte do wsparcia działań Policji w przypadku zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź po dokonaniu aktu terrorystycznego, jedynie w przypadku, gdy użycie uzbrojonych oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające.

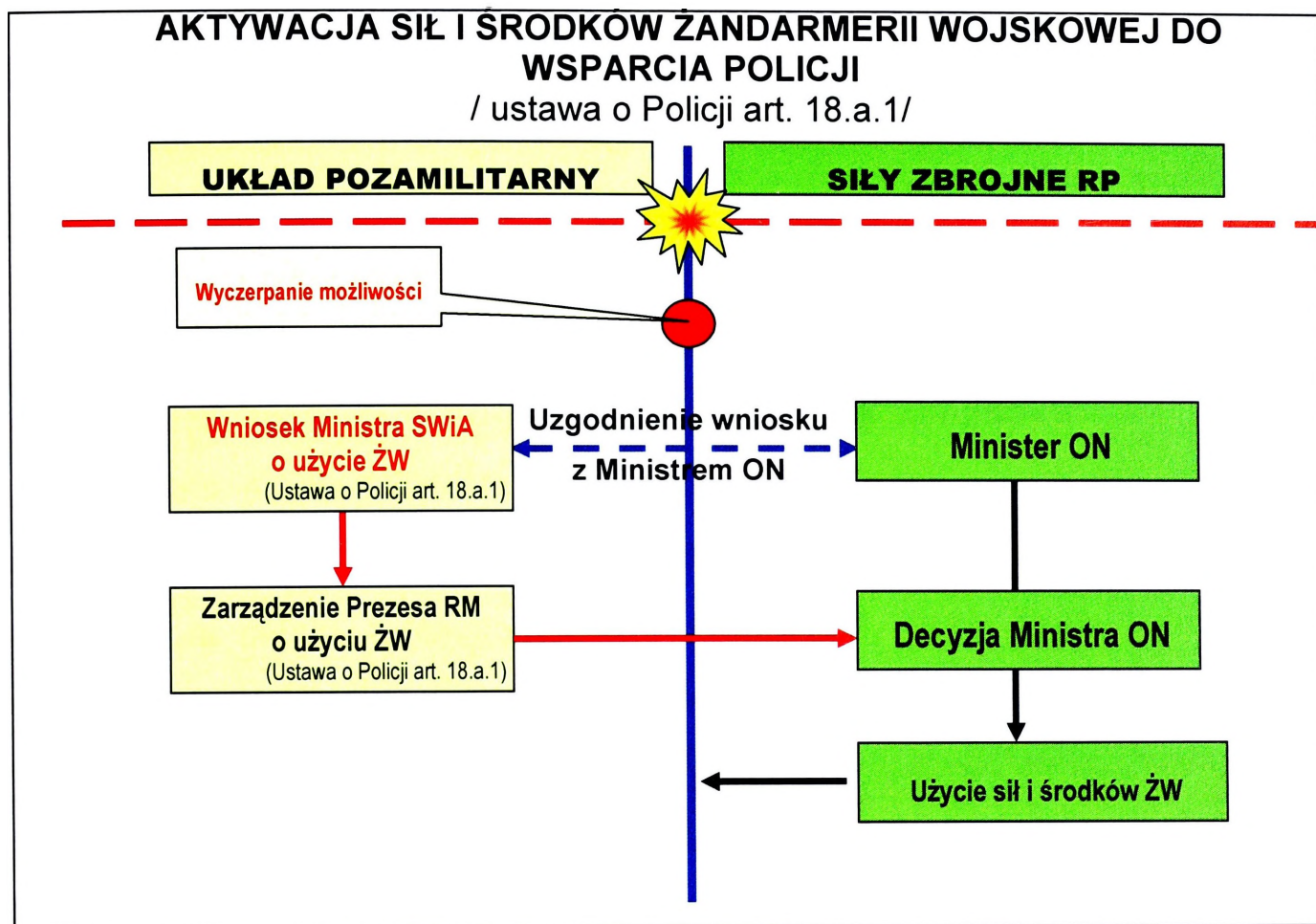
Powyższy zapis wskazuje wyraźnie, iż Siły Zbrojne RP nie są instytucją wiodącą w zakresie prowadzenia działań antyterrorystycznych. Mogą do takich działań zostać użyte jedynie w przypadku, gdy możliwości Policji w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym zostaną wyczerpane lub, gdy jej jednostki nie sprostają otrzymanym zadaniom.

Ponadto, procedury zezwalające na użycie Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji są skomplikowane i czasochłonne. Decyzję w tym przypadku podejmuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Prezesa Rady Ministrów (art.18 ust. 3). Schemat przedstawiający działania do wydania decyzji i użycia Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji przedstawia zał. 2.1.

Z analiz prowadzonych w czasie ćwiczeń reagowania kryzysowego, z udziałem Sztabu Kryzysowego MON wynika, iż w zależności od rozwoju sytuacji, rozwinięcia struktur zarządzania kryzysowego państwa i sprawności rządu, powyższe procedury będą trwały nie mniej niż ok. 8 godzin.

W przypadkach nie cierpiących zwłoki, decyzję o udzieleniu pomocy może podjąć Minister Obrony Narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, określający zakres i formę pomocy. Minister Obrony Narodowej niezwłocznie zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów o swojej decyzji (art. 18 ust. 5). Natomiast Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, tak szybko jak to możliwe, wydaje postanowienie o zatwierdzeniu lub uchyleniu decyzji Ministra Obrony Narodowej (art. 18 ust. 6). Schemat działania do wydania decyzji o użyciu Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji według procedury uproszczonej przedstawia zał. 2.2.

Znacznie prostsza od obydwu przedstawionych powyżej procedur, i w związku z tym mniej czasochłonna, jest określona w art. 18.a.1 ustawy o Policji aktywacja sił i środków Żandarmerii Wojskowej do wsparcia działań Policji. W tym przypadku wymagane jest jedynie zarządzenie Prezesa Rady Ministrów o użyciu Żandarmerii Wojskowej do wsparcia działań Policji, wydane na wniosek Ministra właściwego do Spraw Wewnętrznych i Administracji, uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej. Przebieg procesu decyzyjnego o użyciu Żandarmerii Wojskowej do wsparcia Policji przedstawia rys. 2.4.



Rys. 2.4. Przebieg procesu decyzyjnego o użyciu Żandarmerii Wojskowej do wsparcia Policji

źródło: D. Nieke, *Udział Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych*, WAT, Warszawa 2007.

Ustawa o Policji (art. 18. ust. 4) stanowi, że „... pomoc udzielona przez Siły Zbrojne RP może przybierać formę samodzielnych działań, realizowanych w celu przeciwdziałania zagrożeniu o charakterze terrorystycznym w stosunku do obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, bądź mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego”. Zadanie powyższe realizowane będzie w przypadku, gdy oddziały i pododdziały Policji nie będą dysponowały możliwością skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom. Jednakże ustawodawca nie wydał stosownych aktów wykonawczych w tym zakresie, ograniczając się do uregulowania problematyki wsparcia ochrony obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa

i obronności państwa przez elementy Sił Zbrojnych RP²².

Brak precyzyjnego określenia w aktach niższego rzędu implikacji związanych z możliwością nałożenia na Siły Zbrojne RP obowiązku samodzielnego „przeciwdziałania zagrożeniu o charakterze terrorystycznym ... mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego²³” rodzi liczne wątpliwości i nieдомówienia. Przy jednoczesnym braku jednoznacznej wykładni prawnej tej kwestii, skutkuje to wątpliwościami, do jakiego typu działań i kiedy w rzeczywistości mogą być użyte Siły Zbrojne RP?

Zgodnie z postanowieniami art. 17 ustawy o Policji oraz rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków i postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji, z zastrzeżeniem § 7²⁴ rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego „... *użycie środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej przez pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych wspierające działania Policji realizowane jest na zasadach i w trybie określonym dla policjantów*”.

Powyższy zapis oznacza, iż pododdziały przewidziane do wsparcia działań antyterrorystycznych Policji powinny być dodatkowo szkolone z zakresu stosowania policyjnych procedur użycia broni i środków przymusu. Dotyczy to wszystkich elementów Sił Zbrojnych wydzielonych do wsparcia działań Policji, zarówno tych przewidzianych do izolacji określonych rejonów, jak również tych, które mogą być użyte do prowadzenia akcji bezpośrednich, czyli

²² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (DZ.U.03.116.1090).

²³ art. 18. ust. 4 ustawy o Policji.

²⁴ § 7 przywołanego rozporządzenia określa, komu w strukturach SZ RP przysługują uprawnienia do wydawania poleceń do użycia broni i środków przymusu bezpośredniego (uprawnienia dowódcy oddziału Policji przysługują dowódcy oddziału SZ RP, natomiast uprawnienia komendantów wojewódzkich Policji i Komendanta Głównego Policji przysługują jedynie Ministrowi Obrony Narodowej).

fizycznego eliminowania terrorystów. Pociąga to za sobą konieczność zmiany programów szkolenia oraz przyswojenia przez żołnierzy podwójnych zasad i procedur działania – jednych na okoliczność wspierania Policji i drugich do zastosowania na polu walki w czasie konfliktu zbrojnego.

Niestety, w tym przypadku prawo nakłada na żołnierzy dodatkowe ograniczenia, które mogą negatywnie rzutować na ich sprawność i skuteczność w działaniu na polu walki. Szkolenie elitarnych wojskowych jednostek specjalnych, które mogą być użyte do wsparcia działań Policji w fizycznym zwalczaniu terrorystów zajmuje kilka lat (średnio 3 do 5). W trakcie szkolenia szczególny nacisk kładzie się na perfekcyjne wyszkolenie indywidualne operatorów oraz na pełne zgranie i zrozumienie wewnątrz sekcji i grup szturmowych. Konieczność szkolenia i stosowania przez nich dodatkowo procedur policyjnych burzy sprawdzony i skuteczny proces szkolenia. Żołnierz tego typu pododdziałów nie może na polu walki (w tym w czasie walki z terrorystami) zastanawiać się, którą procedurę zastosować. O jego życiu oraz powodzeniu akcji decydować będą czasami ułamki sekund.

W opinii ekspertów, powyższe ograniczenie nie jest właściwe. W zamian należałoby raczej skonstruować prawo w taki sposób, aby użycie Sił Zbrojnych RP stanowiło czynnik ostateczny, minimalizujący szanse potencjalnych terrorystów, jednocześnie pozwalając na skuteczne wykorzystanie wiedzy i umiejętności żołnierzy w walce z terrorystami.

Jednocześnie, procedury działania Policji w czasie akcji bezpośrednich, pomimo pewnych cech wspólnych, różnią się znacznie od procedur wojskowych nakierowanych na zdobycie (opанowanie) obiektu i eliminację siły żywej potencjalnego przeciwnika.

Zgodnie z § 8.1. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, użycie Sił

Zbrojnych do działań antyterrorystycznych dokumentuje się za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk. Zadanie to przypisane zostało Żandarmerii Wojskowej.

Powyższy zapis nakłada na kierującego działaniami obowiązek umożliwienia filmowania i zapisu dźwięku w czasie jej prowadzenia. Stwarzać to może realne zagrożenie powodzenia działań. Trudno wyobrazić sobie, aby „ekipa filmowa”²⁵ towarzyszyła np. grupom bojowym w czasie szturmowania obiektu, ograniczając ich mobilność. Jednocześnie, konieczność uwzględnienia jej pracy ogranicza swobodę planowania, gdyż działania zespołu filmującego muszą być uwzględnione już w czasie planowania działań.

W dokumentach normatywnych nie ma precyzyjnych zapisów w tym zakresie, nie określono również procedur działania zespołów do rejestracji obrazu i dźwięku. Natomiast wojsko aktualnie posiada ograniczoną liczbę profesjonalnego sprzętu i odpowiednio wyszkolonych operatorów.

W tej sytuacji, biorąc pod uwagę dynamikę działania, najlepszym rozwiązaniem wydaje się wyposażenie żołnierzy biorących udział w akcji w indywidualne zestawy mikrofonowe i mikrokamery. Rozwiązanie takie z jednej strony pozwoli na spełnienie wymogu dokumentowania przebiegu działań, z drugiej natomiast (w przypadku bezpośredniej transmisji obrazu i dźwięku do centrum kierowania akcją) umożliwi koordynację działań w czasie rzeczywistym.

Kolejnym utrudnieniem negatywnie wpływającym na rozwiązywanie sytuacji kryzysowych związanych z działaniami komponentów wojsk lądowych jest brak unormowań prawnych uwzględniających charakter i specyfikę sytuacji nadzwyczajnej, zwłaszcza incydentu terrorystycznego, takich jak dynamika rozwoju sytuacji, procedury działania w czasie kryzysu, techniki działania sił antyterrorystycznych, możliwe skutki incydentu, sposób i poziom podejmowania decyzji. Jeżeli dodamy do tego brak uregulowań prawnych dotyczących udziału istotnych instytucji i służb państwowych w rozwiązywaniu

²⁵ Tzw. „Combat Camera Team”.

sytuacji nadzwyczajnej, okaże się, iż nasz system prawny posiada wiele luk i tylko dlatego uważany jest za wystarczający, gdyż nie został jeszcze zweryfikowany w praktyce. Szczególnie odczuwalny jest w tym zakresie brak ustawy „antyterrorystycznej”, kompleksowo ujmującej problematykę przeciwdziałania terroryzmowi.

Natomiast ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. Nr 89 z 2007 r. poz. 590) nie uregulowała wszystkich zagadnień związanych z przeciwdziałaniem zagrożeniom terrorystycznym w wystarczającym stopniu. Szczególnie pilnego uregulowania wymaga jednoznaczne wskazanie organów uprawnionych do wydania decyzji o użyciu snajperów w akcjach antyterrorystycznych.

Jednocześnie, w żadnym z dokumentów w randze ustawy, czy też rozporządzeniu, które stanowią o działaniach antyterrorystycznych nie podano definicji działań antyterrorystycznych. Powoduje to dowolność w definiowaniu i interpretacji pojęcia działań antyterrorystycznych przez poszczególne instytucje i służby biorące udział w przeciwdziałaniu terroryzmowi. Obecnie część instytucji używa określeń wywodzących się z nazewnictwa stosowanego w Unii Europejskiej część stosuje nomenklaturę NATO, jeszcze inne instytucje stosują własne definicje, dostosowane do ich specyfiki. Sytuacja taka prowadzi do problemów skutkujących różnym definiowaniem tych samych spraw.

Przykładem może być zamienne używanie pojęć **antyterroryzm** (ang. *antiterrorism*)²⁶ i **przeciwterroryzm** (ang. *counterterrorism*)²⁷, których znaczenia większość społeczeństwa nie rozróżnia. Potocznie za działania antyterrorystyczne uważa się przedsięwzięcia, które faktycznie obejmuje w swoim zakresie przeciwterroryzm. Nawet ustawodawca nie ustrzegł się niewłaściwej interpretacji pojęć, zezwalając Siłom Zbrojnym RP na udział w działaniach antyterrorystycznych, podczas gdy z zapisów w aktach niższego rzędu wynika, iż realizowały one będą również przedsięwzięcia z zakresu przeciwterroryzmu.

Uregulowanie kwestii nazewnictwa i definicji jest koniecznością. Powinno ono być jednoznaczne i dokonane w dokumencie o odpowiednio wysokim statusie. Wydaje się, iż właściwym miejscem na takie regulacje może być Polska Norma lub jedna z tzw. ustaw kryzysowych.

Ograniczenia czasowe możliwości użycia wydzielonych elementów wojsk lądowych do działań w sytuacji nadzwyczajnej wynikają z szeregu różnych czynników.

Jednym z nich, dotyczącym nie tylko wojsk lądowych, ale całych Sił Zbrojnych jest bardzo ograniczona możliwość przewidzenia terminu, miejsca i rodzaju sytuacji nadzwyczajnej. Aby zminimalizować czas reakcji, niezbędna jest ścisła współpraca wszystkich narodowych służb odpowiedzialnych za rozpoznawanie, zapobieganie i przeciwdziałanie rozwojowi sytuacji nadzwyczajnej. Co więcej, niezbędna jest również szeroko zakrojona współpraca w tym zakresie na arenie międzynarodowej. Jednakże, wszystkie te działania nie gwarantują sukcesu.

Sytuacja taka pociąga za sobą potrzebę utrzymywania wydzielonych

²⁶Antyterroryzm (defensywne działania antyterrorystyczne) – przedsięwzięcia obronne zapewniające zwiększenie odporności ludzi i obiektów na działania terrorystyczne. Obejmują one działania i udział wyspecjalizowanego personelu, z ograniczonym użyciem lokalnych jednostek sił zbrojnych włącznie, *MC-472/1 NATO wojskowa koncepcja obrony przed terroryzmem*.

²⁷Przeciwterroryzm (ofensywne działania antyterrorystyczne) – wszelkie akcje i przedsięwzięcia realizowane przez cywilne i wojskowe instytucje rządowe mające zapobiegać, powstrzymać lub być odpowiedzią na akty terroru. *MC-472/1 NATO wojskowa koncepcja obrony przed terroryzmem*.

elementów Sił Zbrojnych przewidzianych do wsparcia działań Policji w nieustannej gotowości do użycia. Biorąc pod uwagę brak bezpośredniego zagrożenia konfliktem zbrojnym oraz obecne, złagodzone reżimy gotowości bojowej i alarmowej jednostek wojskowych, konieczność utrzymywania dodatkowych sił i środków do wsparcia Policji jest niebagatelnym obciążeniem dla Sił Zbrojnych RP.

Kolejnym trudnym do sprecyzowania elementem jest brak możliwości określenia momentu wyczerpania się zdolności sił i środków Policji i innych organów administracji biorących udział w reagowaniu kryzysowym. Wyczerpanie ich możliwości jest zgodnie z prawem podstawowym warunkiem koniecznym do spełnienia przed wprowadzeniem do działania Sił Zbrojnych RP. Jednakże oczekiwanie na spełnienie powyższych warunków może doprowadzić do sytuacji, w której wprowadzenie wojska będzie działaniem spóźnionym.

W związku z powyższym, należy dążyć do wcześniejszego podnoszenia gotowości do działań wydzielonych sił i środków wojsk lądowych i oczekiwanie na zgodę na ich użycie.

Nierównomierne rozmieszczenie na terenie kraju jednostek wojskowych podyktowane jest względami strategiczno-operacyjnymi, zgodnie z zasadniczym przeznaczeniem Sił Zbrojnych RP. W czasie planowania ich dyslokacji nie brano pod uwagę zagrożenia sytuacjami nadzwyczajnymi. Stąd też, powyższa sytuacja powoduje określone **graniczenia przestrzenne**, gdyż są obszary kraju niemal całkowicie pozbawione jednostek wojskowych, które mogłyby być wykorzystane do użycia w sytuacji nadzwyczajnej.

Powyższa sytuacja wymusza konieczność przemieszczenia oddziałów i pododdziałów wojsk lądowych, rozlokowanych w różnych garnizonach na terenie kraju, do rejonów gdzie wystąpi sytuacja kryzysowa. Wymusza to konieczność utrzymywania w gotowości do użycia niezbędnej liczby środków transportu. Nie stanowi to większego problemu w przypadku środków niezbędnych do transportu ludzi, gdyż jednostki wojskowe posiadają dużą

autonomiczność w zakresie mobilności. Znacznie gorzej przedstawia się sytuacja w przypadku transportu sprzętu ciężkiego możliwego do wykorzystania w czasie usuwania skutków sytuacji nadzwyczajnych (pływające transportery samobieżne, spycharki gaśnicowe, wozy zabezpieczenia technicznego na gaśnicach itp.). Sprzęt ten nie może się poruszać w czasie pokoju po drogach publicznych inaczej niż przy wykorzystaniu przyczep niskopodwoziowych, których wojsko nie posiada w wystarczającej ilości. Nałożenie na przedsiębiorstwa świadczeń rzeczowych i osobowych na czas „W” nie rozwiązuje problemu, gdyż środki te z reguły nie są utrzymywane w reżimach wymaganych dla prowadzenia działań w sytuacjach nadzwyczajnych.

Prowadzenie działań w sytuacjach nadzwyczajnych nie jest zasadniczym zadaniem wojsk lądowych. Stąd też posiadają one znaczne **ograniczenia w zakresie dostępności sił i środków**. Wymusza to na nich konieczność utrzymywania zdolności do realizacji zasadniczych zadań, przy jednoczesnym utrzymywaniu gotowości sił i środków do użycia w razie potrzeby. Ustawa o zarządzaniu kryzysowym w art. 25 pkt 9 literalnie wskazuje, iż: „użycie pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP w sytuacji kryzysowej nie może zagrozić ich zdolności do realizacji zadań wynikających z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i ratyfikowanych umów międzynarodowych”.

Dodatkowym czynnikiem ograniczającym możliwość wyboru sił i środków do działań w sytuacjach nadzwyczajnych są nasze zobowiązania sojusznicze i koalicyjne, a w szczególności poziom zaangażowania wojsk lądowych w misjach poza granicami kraju. Aktualnie w różnego rodzaju misjach i operacjach poza granicami kraju uczestniczy około ok. 3,5 tys. żołnierzy, co stanowi ok. 2 % całego stanu naszej armii. Jednakże, jeżeli weźmiemy pod uwagę fakt, iż w tym samym czasie taka sama ilość żołnierzy odtwarza zdolność bojową po udziale w misjach, a kolejne 3,5 tys. przygotowuje się do udziału w kolejnych zmianach – otrzymujemy liczbę ok. 7,5 tys. żołnierzy, czyli ok. 6 % stanu Sił Zbrojnych RP częściowo wykluczonych z możliwości wykorzystania

do innych działań.

Wydawać by się mogło, iż nie są to znaczące liczby w skali kraju, jednakże nabierają one innej wymowy, jeżeli uświadomimy sobie, że w operacjach poza granicami kraju biorą udział przede wszystkim najlepiej wyszkoleni żołnierze naszych elitarnych jednostek wojskowych.

Wnioski:

1. Prawo międzynarodowe nie określa, jakie instytucje i organy państwa mogą być wykorzystywane w sytuacjach nadzwyczajnych.
2. Polskie prawo karne nie zawiera żadnych zapisów wskazujących na możliwość udziału Sił Zbrojnych RP w sytuacjach nadzwyczajnych, zwłaszcza w czasie incydentu terrorystycznego.
3. Użycie Sił Zbrojnych RP do działań w sytuacjach nadzwyczajnych obwarowane jest szeregiem ograniczeń, w szczególności wynikających z zapisów obowiązującego prawa.
4. Należy dążyć do eliminowania czynników ograniczających (np. poprzez zmianę prawa) lub do przyjmowania tylko takich zadań, które wojska lądowe będą mogły skutecznie wykonać.
5. Należy wspierać działania zmierzające do opracowania brakujących aktów prawnych kompleksowo traktujących problematykę przeciwdziałania sytuacjom nadzwyczajnym, np. „ustawa antyterrorystyczna”).

ROZDZIAŁ 3

UDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH W ROZWIĄZYWANIU SYTUACJI NADZWYCZAJNYCH

Uzyskane wyniki badań pozwalają wyróżnić dwie główne kategorie zagrożeń: **zagrożenia o charakterze militarnym i pozamilitarnym**, chociaż w literaturze przedmiotu występuje wiele różnych podziałów. W dokumentach OBWE²⁸ wyróżniono następujące grupy zagrożeń: militarne, polityczne, wymiaru ludzkiego, ekologiczne, ekonomiczne i socjalne. Koziej S., posługuje się takimi pojęciami jak: *wyzwania pokojowe, zagrożenia kryzysowe i zagrożenia wojenne*. Balcerowicz B., dzieli zagrożenia na dwie grupy: *zakłócające stan pokoju i grożące zerwaniem stanu pokoju*²⁹. Uogólniając, jak wskazują przeprowadzone dociekania, oprócz wojskowo-politycznej płaszczyzny zagrożeń, brane są obecnie pod uwagę także kwestie ekonomiczne, naukowo-techniczne, ideologiczne, kulturowe, humanitarne, czy też ekologiczne³⁰.

Wszystkie te zagrożenia wpływają na stan bezpieczeństwa naszego państwa, pomimo faktu, że dzisiaj wiele z nich wydaje się być bardzo odległych i nierealnych. Mają one zasadniczy wpływ na kierunki rozwoju polskiej myśli wojskowej, bowiem wszystkie armie świata próbują sprostać realiom XXI w. Jeżeli chce się przeciwdziałać wojnie oraz aktywnie uczestniczyć w utrzymaniu pokoju, należy dokładnie poznać rządzące nimi mechanizmy i przygotować do nich armię.³¹

W skali międzynarodowej rośnie zagrożenie terroryzmem. Geograficzne oddalenie naszego państwa od głównych źródeł zagrożeń nie daje gwarancji bezpieczeństwa. Także w Polsce rośnie zagrożenie atakami terrorystycznymi wobec obywateli i instytucji państwowych. Jednocześnie terytorium Polski, ze względu na usytuowanie geograficzne i relatywną dostępność, może stanowić

²⁸ <http://www.osce.org>, <http://www.msz.gov.pl>

²⁹ B. Balcerowicz, *Pokój i „nie-pokój” na progu XXI wieku*. Warszawa 2002.

³⁰ Por. A. Dawidczyk, *Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku*, Warszawa 2001, s. 17.

³¹ Por. B. M. Szulc, *Nauka i sztuka wojenna na przełomie wieków*, Warszawa, AON 1999, s. 5.

dogodną bazę logistyczną dla przygotowywania i podejmowania działań skierowanych przeciwko obywatelom, instytucjom i firmom innych państw. Stąd rodzi się potrzeba opracowania nowych koncepcji i sposobów działania wojsk w ramach przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, jakie wynikają ze zmian zachodzących w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa. Opracowanie bardziej skutecznych i efektywnych koncepcji oraz sposobów działania wojsk w ramach różnorodnych sytuacji kryzysowych pozwoli na skuteczniejsze ich rozwiązywanie.

Jednym z podstawowych dokumentów normującym proces użycia wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych jest „Plan użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych”. Jego treść zawiera oprócz wyspecyfikowania sił i środków do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym zawiera również procedury ich aktywacji. Procedury te zostały opracowane w oparciu o zapisy ustawy o stanie klęski żywiołowej oraz o wnioski wyniesione z praktycznego udziału elementów Sił Zbrojnych RP w usuwaniu skutków powodzi.

Zgodnie z planem obowiązują trzy podstawowe procedury aktywacji sił i środków do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. Są to procedury:

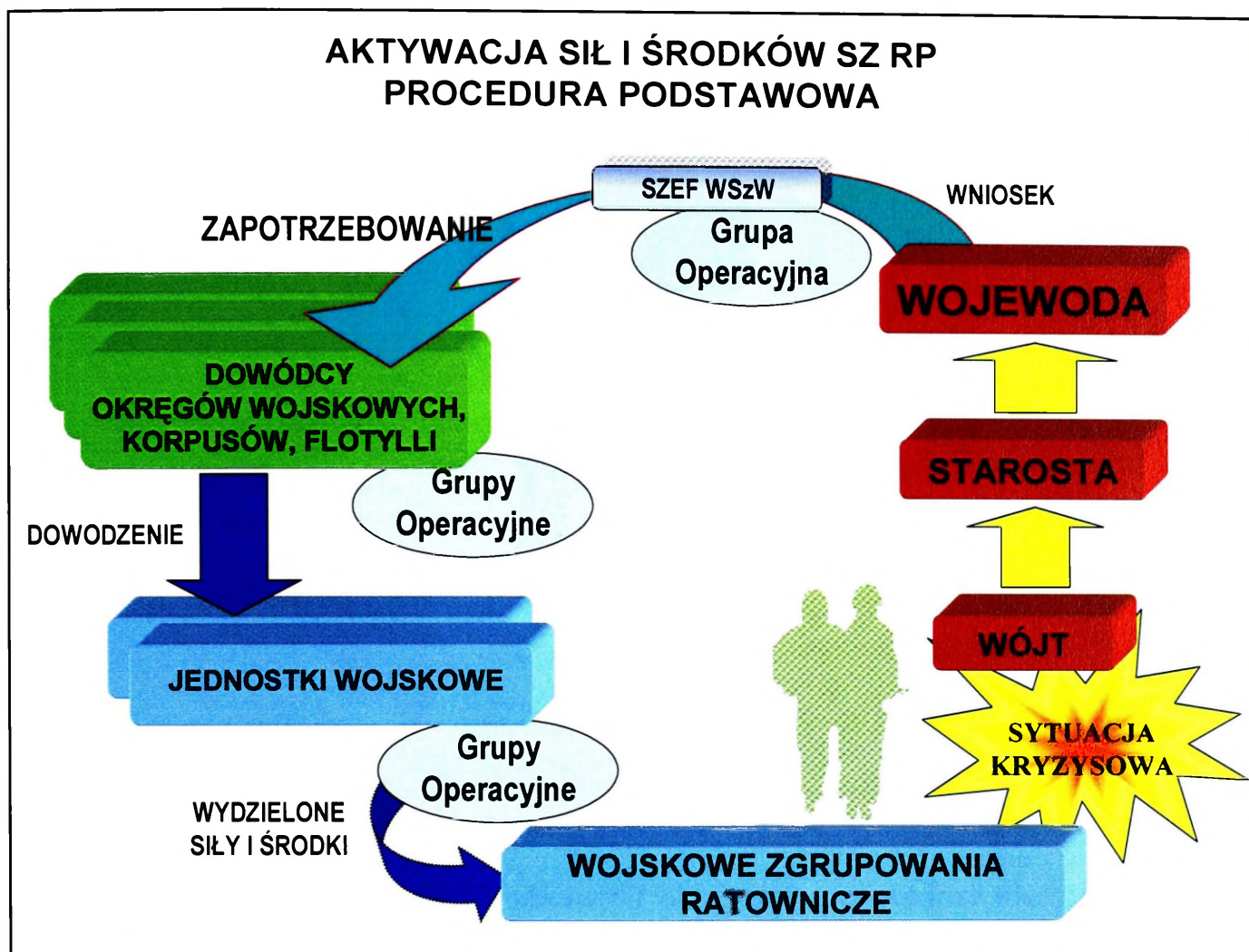
- podstawowa,
- alarmowa,
- nakazowa.

Procedura podstawowa polega na powiadamianiu przez przedstawiciela określonego szczebla administracji publicznej rejonu, gdzie nastąpiło zagrożenie - swoich ogniw nadrzędnych do szczebla wojewody.

Wojewoda poprzez Wojewódzki Sztab Wojskowy (WSzW) powiadamia właściwe dowództwo okręgu wojskowego, korpusu lub flotylli. Powiadomienie takie powinno być poparte pisemnym wnioskiem wojewody.

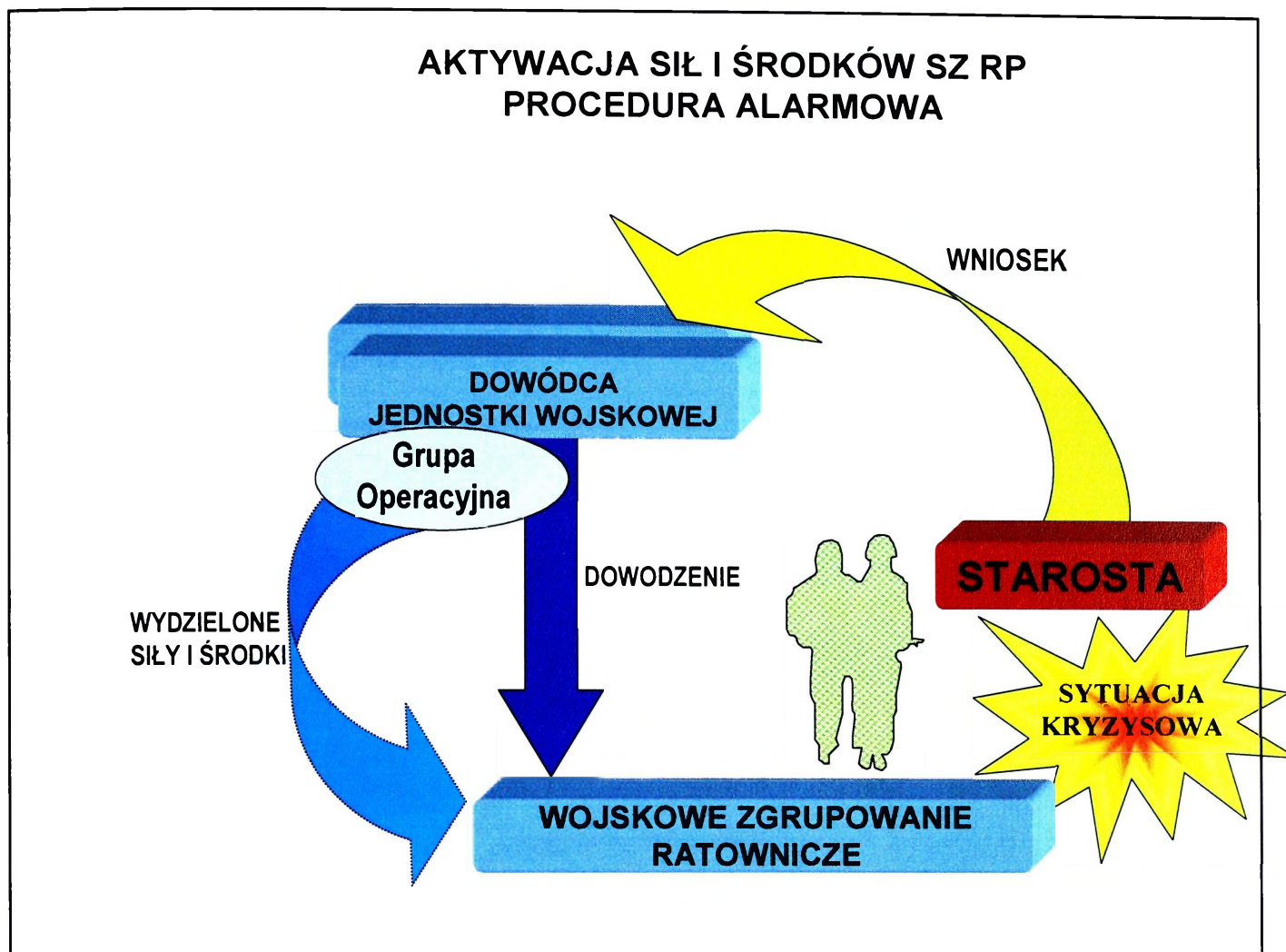
Poszczególne dowództwa z kolei zarządzają przystąpieniem do akcji określonych jednostek wojskowych. Szef WSzW oraz dowództwa

odpowiednich szczebli powołują Grupy Operacyjne jako swoje organy pomocnicze podczas koordynowania przebiegiem akcji (rys. 3.1).



Rys. 3.1. Aktywacja sił i środków Sił Zbrojnych – procedura podstawowa

Procedura alarmowa stosowana jest podczas gwałtownego rozwoju sytuacji kryzysowej o lokalnym zasięgu, polega na tym, że dowódca jednostki wojskowej (w wypadkach szczególnych lub na wniosek terenowego organu administracji publicznej), samodzielnie podejmuje decyzję przystąpieniu do akcji, a następnie melduje o powyższym fakcie przełożonym (rys. 3.2).

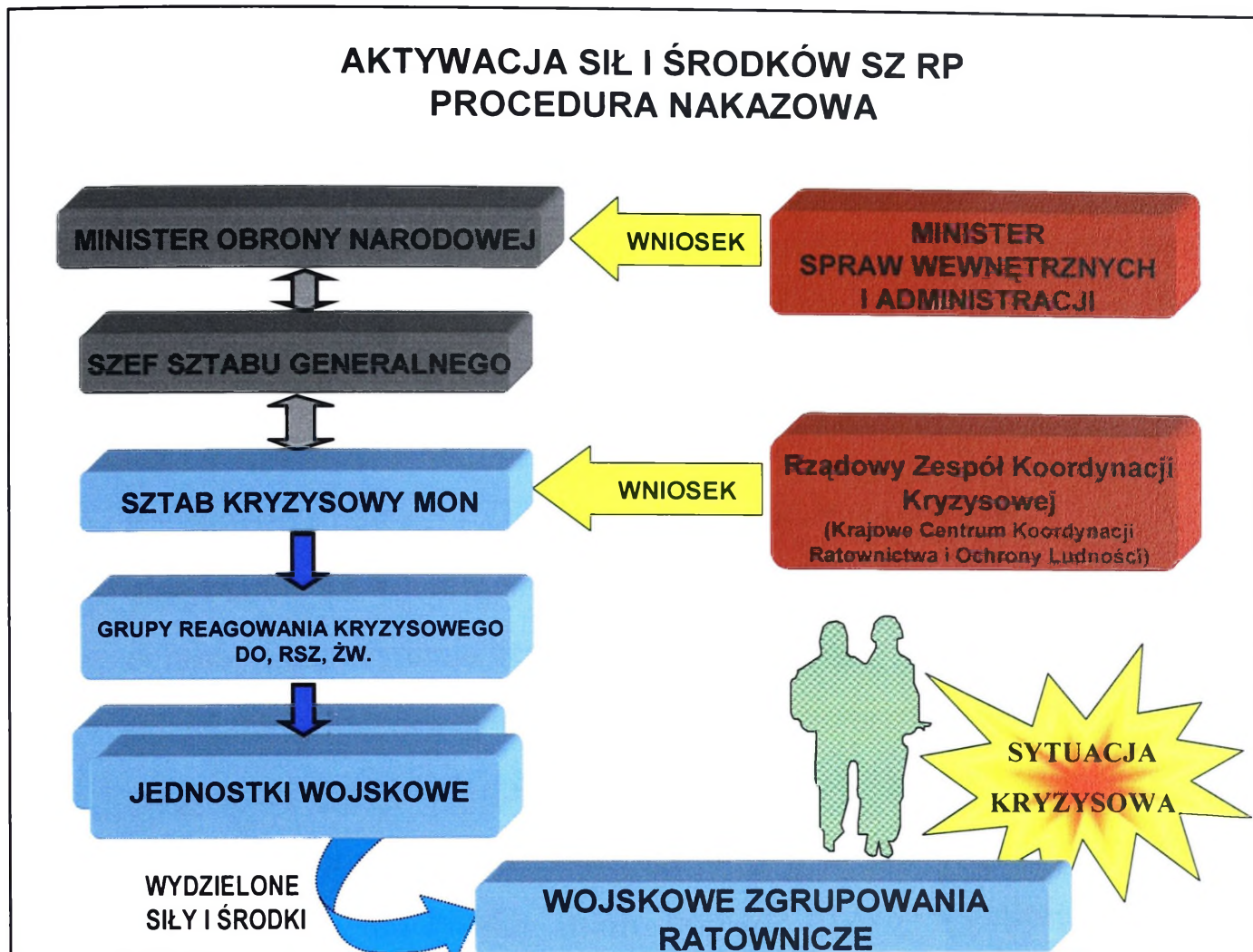


Rys. 3.2. Aktywacja sił i środków Sił Zbrojnych – procedura alarmowa

Procedura nakazowa polega natomiast na włączaniu kolejnych wyznaczonych jednostek wojskowych do akcji na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej lub na rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP.

Podstawę do takiej decyzji stanowić będzie wniosek od przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji lub „Plan użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych”.

Włączanie wyznaczonych jednostek wojskowych do akcji może nastąpić także w ramach współdziałania pomiędzy Sztabem Kryzysowym MON lub pozostałymi elementami Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu ON, a Rządowym Zespołem Zarządzania Kryzysowego (rys. 3.3).



Rys. 3.3. Aktywacja sił i środków Sił Zbrojnych – procedura nakazowa

Biorąc pod uwagę uwarunkowania prawne, a w tym konieczność spełnienia wynikających z nich warunków, **jedyną możliwą do zastosowania procedurą aktywacji sił i środków wojska do działań antyterrorystycznych jest procedura nakazowa**. Wynika to z faktu, iż najniższym szczeblem, który może podjąć decyzję o użyciu wojska do działań antyterrorystycznych jest (w szczególnych przypadkach) Minister Obrony Narodowej. Nie ma natomiast przeciwwskazań stosowania pozostałych procedur do usuwania skutków ataku terrorystycznego.

Jednocześnie, nie wyklucza się wcześniejszego podnoszenia gotowości alarmowej dla sił i środków przewidzianych do działań antyterrorystycznych i utrzymywania ich w gotowości do działania w oczekiwaniu na rozwój wydarzeń. Takie rozwiązanie pozwala na skrócenie realnych czasów osiągnięcia zdolności do działania przez ujęte w planie siły i środki.

3.1. Zadania wojsk lądowych i sposoby ich realizacji

Zasadniczy i wyspecjalizowany element systemu obronnego stanowią SZ RP. Zgodnie z postanowieniami Konstytucji oraz zobowiązaniami traktatowymi służą one zapewnieniu bezpieczeństwa Polski oraz niesieniu pomocy sojuszniczej zgodnie z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego. Ponadto mają one za zadanie: ochronę polskich interesów oraz budowę pozycji Polski w NATO i Unii Europejskiej.

Podstawową misją Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju jest:

- utrzymanie sił i zdolności potrzebnych do realizacji zadań w zakresie ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa Polski,
- udzielanie władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej, głównie w wypadku zagrożeń niemilitarnych (klęsk żywiołowych i katastrof).

Ponadto, Siły Zbrojne RP są włączone w proces kształtowania bezpiecznego otoczenia Polski (m.in. poprzez rozwój współpracy wojskowej z innymi państwami), ale również uczestniczą w utrwalaniu porządku międzynarodowego poprzez udział w militarnych działaniach stabilizacyjnych.

Szereg z tych działań to operacje reagowania kryzysowego, dlatego też siły zbrojne (w tym wojska lądowe) są zobowiązane do przygotowania i utrzymywania odpowiedniego potencjału sił ekspedycyjnych, który powinien umożliwić prowadzenie operacji na i poza terytorium Polski.

W realizacji polityki bezpieczeństwa wzrasta znaczenie sfery bezpieczeństwa wewnętrznego, którą tworzą wszystkie organy administracji publicznej oraz inne podmioty społeczne i gospodarcze, realizujące zadania w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Odpowiedzialną rolę w ramach tego sektora mają do odegrania obrona cywilna, służby specjalne, policja, straż graniczna, straż pożarna, jednostki ratownictwa i inne wyspecjalizowane agencje, inspekcje i służby.

Do zadań państwa w tej sferze należy:

- wzmocnienie porządku publicznego i instytucji odpowiedzialnych za jego zapewnienie;
- przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej i pospolitej,
- ochrona ludności przed zagrożeniami i skutkami klęsk żywiołowych, katastrof ekologicznych oraz "biozagrożeń" w rodzaju epidemii nieznanych i nieuleczalnych chorób,
- zapewnienie sprawnej i efektywnej ochrony granicy państwowej zgodnie z naszymi zobowiązaniami międzynarodowymi, wynikającymi zwłaszcza z integracji z UE.

Podstawowe zadania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli realizowane będą przez Policję. Policja polska będzie uczestniczyć w międzynarodowych instytucjach współpracy policyjnej, zwłaszcza w Interpolu i Europolu, a także będzie rozwijać zdolności pod kątem udziału w międzynarodowych operacjach o charakterze policyjnym na obszarach kryzysowych.

Niezbędnym elementem programu poprawy bezpieczeństwa publicznego będzie też pobudzanie aktywności społecznej i kształtowanie postaw obywatelskich sprzyjających podnoszeniu poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego - w skali ogólnokrajowej i lokalnej.

Odpowiedzialną funkcję w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego pełnią służby specjalne, w tym kontrwywiad. Realizują one, zgodnie z obowiązującym prawem, główne zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego RP.

Ważną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa ludności, majątku trwałego oraz szerzej - bezpieczeństwa państwa, odgrywają urzędy państwowe, agencje, inspekcje, straż i służby wyspecjalizowane. Należą do nich Straż Graniczna, Straż Pożarna, w tym jej ochotnicze oddziały, krajowy system ratownictwa, zwłaszcza ratownictwa medycznego.

3.1.1. Zakres zadań wojsk lądowych w ramach zagrożeń niemilitarnych

W oparciu o obowiązujące regulacje prawne³² wojska lądowe w ramach likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń mogą być użyte do:

- izolowania obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- ewakuowania poszkodowanej ludności i mienia;
- ochrony mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń, prowadzenia prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych dobrach kultury;
- wykonywania zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- prowadzenia prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach sił zbrojnych RP oraz usuwania materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu SZ RP;
- likwidowania skażeń i zakażeń biologicznych; wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej; przywracania przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- udzielania pomocy medycznej, wykonywania zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych; niesienia pomocy humanitarnej;
- wykonywania zadań poszukiwawczo-ratowniczych; wydobywania, uzdatniania i dostarczania wody.

Przez działania ratowniczo-ewakuacyjne należy rozumieć kompleks przedsięwzięć podejmowanych dla ochrony życia i zdrowia społeczeństwa,

³² Szczegółowe zadania dla sił zbrojnych określa – Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęsk żywiołowych lub ich usuwaniu z dnia 20 lutego 2002r., (DU nr 41 z 2003r., poz. 347).

zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, przywrócenia funkcjonowania władzy i podstawowych służb publicznych oraz udzielenia pomocy władzom, podmiotom gospodarczym i ludności, poszkodowanej w następstwie zamachów terrorystycznych, klęsk lub katastrof. Priorytetowe znaczenie ma natychmiastowe reagowanie właściwych służb i straży, a także jednostek wojskowych, z inicjatywy ich dowódców, dla ratowania życia, zapobieżenia ludzkim cierpieniom i minimalizowania szkód materialnych.

Współcześnie rozwija się zdolność dla likwidacji następstw najgroźniejszego rodzaju katastrof i zamachów terrorystycznych, również z użyciem substancji chemicznych, biologicznych, promieniotwórczych i jądrowych oraz materiałów wybuchowych o wielkiej sile rażenia.

Działania koordynują organy Państwowej Straży Pożarnej w ramach krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz/lub zarządzania kryzysowego administracji ogólnej.

Działania w ochronie i obronie obiektów to kompleks przedsięwzięć ukierunkowanych na zidentyfikowanie, ocenę, zabezpieczenie i ochronę obiektów rządowych, wojskowych i cywilnych z ważnymi urządzeniami oraz zasobami środków materialnych lub informacji o charakterze politycznym, gospodarczym, technicznym i ekologicznym niezbędnych w obronie narodowej. Działaniami kierują organy MON w ochronie obiektów ważnych dla obronności wojewodowie organy MSWiA (wojewodowie we współpracy z policją) w obiektach ważnych dla bezpieczeństwa państwa, koordynując współpracę zaangażowanych sił cywilno-wojskowych.

Działania przeciwterrorystyczne to kompleks obronnych przedsięwzięć antyterrorystycznych realizowanych dla zredukowania wrażliwości (podatności) na akty terroryzmu oraz ofensywnych przedsięwzięć kontrterrorystycznych podejmowanych dla zapobieżenia, powstrzymania i reagowania na zamachy w całym spektrum możliwych zagrożeń, także dla usuwania ich następstw w działaniach ratowniczo-ewakuacyjnych. To obecnie najtrudniejszy i najbardziej

skomplikowany rodzaj działań z uwagi na szeroki zakres i specyficzne właściwości nieprzewidywalnego zagrożenia wymagającego reagowania wieloaspektowego i wielopodmiotowego. Działania koordynują organy Policji i ABW.

Działania dla wsparcia, utrzymania lub przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego to kompleks przedsięwzięć wsparcia działań terenowych organów administracji ogólnej oraz policji jako uzupełnienie ich możliwości w zniesieniu zamieszek wewnętrznych lub rozpoznania i przeciwstawiania się groźnej przestępczości zorganizowanej.

To połączenie działań ochronnych, prewencyjnych, demonstracji siły oraz użycia środków przymusu bezpośredniego – zgodnie z prawem i odpowiednio do zagrożenia. Działania koordynuje policja wykonując polecenia administracji ogólnej.

Zabezpieczenie i wsparcie imprez masowych to kompleks przedsięwzięć podejmowanych przez układ militarny i pozamilitarny jako pomoc w zabezpieczeniu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz potrzeb logistycznych podczas narodowych wydarzeń (imprez) politycznych, religijnych, kulturalnych, gospodarczych i sportowych. Ich koordynatorem są organy administracji ogólnej i policja.

Uwarunkowania wewnętrzne połączonych działań wynikają z potrzeb strukturalno-funkcjonalnych sił cywilnych oraz wojskowych i wiążą się z organizacją i dyslokacją jednostek oraz treścią, sposobami, procedurami i taktykami działań obu komponentów. Należy przy tym zwrócić uwagę na mniejsze znaczenie struktur, gdyż organizacja do działań będzie miała charakter macierzowy. Celowe jest, aby połączone działania w województwie zapewniały: możliwie szybkie, elastyczne i efektywne rozwijanie sił i kreatywne (uprzedzające) reagowanie na rozwój sytuacji kryzysowej; skuteczność w całym wachlarzu wyszczególnionych uprzednio działań innych niż wojna i niezakłócone przechodzenie od jednego rodzaju i fazy działań w następne,

zarówno w przypadku eskalacji jak i deeskalacji działań; łączoność działań jednorodnych i mieszanych zgrupowań z uwzględnieniem różnych możliwości komponentów oraz jednorodne, kierownictwo i odpowiedzialność administracji ogólnej.

Wymaga to w szczególności podjęcia zawczasu odpowiednich przygotowań organizacyjnych oraz osiągnięcia gotowości koordynowania działań. Konieczna jest organizacja odpowiadająca istocie połączonych działań, umożliwiającą tworzenie połączonych dowództw (zespołów) kierowania reagowaniem kryzysowym na połączonych stanowiskach kierowania, koncentrację niezbędnych sił obu komponentów w rejonie (obszarze) wymagającym przeciwkryzysowej reakcji i prowadzenia jej zgodnie z zasadami użycia i działania każdego z komponentów oraz wspólnych procedur regulujących relacje wzajemne, zapewniające uzyskanie synergii.

Zebrane doświadczenia pokazują, że jedynie połączenie wysiłków zapewnia możliwość realizacji szerokiego spektrum zadań i działań.

Działania w ramach rozwiązywania sytuacji nadzwyczajnych wymagają połączonych sił. Należy je wydzielać i organizować (łączyć) do wykonania określonego zadania (zadań) w sytuacji kryzysowej. Skład i struktura sił wynika z zadań i powinna zapewnić wysoką sprawność reagowania na każdy rodzaj zagrożenia.

3.1.2. Wojsk lądowe w przeciwdziałaniu terroryzmowi

Przeciwdziałanie terroryzmowi zazwyczaj postrzegane jest jako fizyczna eliminacja jego przejawów, realizowana zwykle przy pomocy jednostek antyterrorystycznych. Jednakże jest to powierzchowne i błędne pojmowanie tego zagadnienia.

Na przeciwdziałanie terroryzmowi składa się wiele różnorodnych przedsięwzięć, realizowanych przez poszczególne służby samodzielnie lub we

współdziałaniu. Poddając system przeciwdziałania terroryzmowi analizie można wyróżnić następujące etapy działań:

- rozpoznanie;
- zapobieganie;
- zwalczanie;
- usuwanie skutków³³.

W Polsce odpowiedzialność za każdy z wymienionych obszarów spoczywa na innych służbach, natomiast Siły Zbrojne RP spełniają w czasie ich realizacji jedynie wspierającą rolę (z wyjątkiem zwalczania zagrożeń typu „RENEGADE³⁴”).

Rozpoznanie zagrożeń terrorystycznych – polega na monitorowaniu działalności jednostek oraz grup, mogących zastosować metody terrorystyczne³⁵. Odpowiedzialność za rozpoznawanie zagrożeń terrorystycznych spoczywa przede wszystkim na: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), Agencji Wywiadu (AW), Służby Wywiadu Wojskowego (SWW) oraz Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW). Kompetencje SWW i SKW w kwestii zwalczania terroryzmu dotyczą w zasadzie przestępstw podlegających jurysdykcji sądów wojskowych.

Instytucjami wiodącymi w aspekcie rozpoznania i monitorowania zagrożeń terrorystycznych są ABW i Policja.

Poza wymienionymi powyżej elementami w skład systemu rozpoznania wchodzi placówki monitorujące skażenia (radiologiczne, chemiczne i biologiczne, mogące być wynikiem aktu terroryzmu). Jednakże odgrywają one mniejszą rolę w systemie, zważywszy na mniejsze prawdopodobieństwo zagrożenia atakami terrorystycznymi z użyciem broni masowego rażenia.

Zapobieganie aktom terrorystycznym – polega na niedopuszczeniu do

³³ S. Wudarski, *System przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce* <http://www.terroryzm.com/article/273/System-przeciwdzialania-terroryzmowi-w-Polsce.html>

³⁴ Przez określenie „RENEGADE” należy rozumieć wykorzystanie różnego typu statków powietrznych, zarówno wojskowych jak i cywilnych, jako środków uderzeniowych na obiekty naziemne / nawodne (zał. 3.4)

³⁵ S. Wudarski, wyd..cyt.

ataku z wykorzystaniem metod terrorystycznych (zał. 3.1). Zapobieganie nie może być realizowane bez rozpoznania, gdyż jedynie rozpoznanie konkretnego zagrożenia może prowadzić do jego identyfikacji i podjęcia odpowiednich środków bezpieczeństwa, mających na celu nie dopuszczenie do tego zagrożenia. Zapobieganie obejmuje również działania prewencyjne. W zakresie zapobiegania można wyróżnić działania instytucji państwowych oraz organizacji pozapaństwowych. Wśród instytucji państwowych poza służbami specjalnymi (ABW, AW, SKW, SWW), znaczącą rolę odgrywają przede wszystkim Policja, Straż Graniczna oraz Biuro Ochrony Rządu.

Z kolei instytucje pozapaństwowe to przede wszystkim różnego rodzaju agencje ochrony oraz służby wewnętrzne bezpośrednio zaangażowane w ochronę przed dokonaniem aktu terroryzmu.

Działania prewencyjne Policji realizowane są zgodnie z jej kompetencjami określonymi w ustawie o Policji i polegają przede wszystkim na zapewnieniu ogólnego bezpieczeństwa, poprzez zapobieganie przestępstwom, w tym również działaniom terrorystycznym. Policja może być użyta w celu niedopuszczenia do dokonania aktu terrorystycznego na podstawie informacji operacyjnych z własnych źródeł lub informacji pochodzących od służb specjalnych.

Straż Graniczna z kolei odpowiada za kontrolę granic między innymi w celu zapobiegania przedostawaniu się do kraju osób podejrzanych o działalność terrorystyczną. Natomiast Biuro Ochrony Rządu, jest organem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo osób, wykonujących ważne funkcje publiczne, ale także polskich placówek dyplomatycznych oraz obiektów i urządzeń o szczególnym znaczeniu.

W zakresie zapobiegania bardzo ważną rolę w systemie przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce odgrywa powołany w 2006 r. Międzyresortowy Zespół do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych³⁶, który zastąpił sformowane w 2002 roku

³⁶ Zarządzenie nr 162 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 października 2006 r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Centrum do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych.

Międzyresortowe Centrum do spraw Zwalczania Przeszeczności Zorganizowanej i Międzynarodowego Terroryzmu. Zespół jest organem pomocniczym Rady Ministrów zapewniającym współdziałanie administracji rządowej w zakresie rozpoznania, przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu. W skład Zespołu wchodzi: Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji – przewodniczący Zespołu, zastępcy przewodniczącego, którymi są Ministrowie Finansów, Obrony Narodowej, Spraw Zagranicznych oraz minister-członek Rady Ministrów – Koordynator Służb Specjalnych, powoływany przez przewodniczącego sekretarz oraz członkowie: sekretarz (lub podsekretarz) stanu wskazany przez Ministra SWiA, Szef Obrony Cywilnej Kraju, Szef ABW, Szef AW, Szef BOR, Szef SWW, Szef SKW, Komendant Główny Policji, Komendant Główny Straży Granicznej, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, Generalny Inspektor Informacji Finansowej oraz Szef Służby Celne.

Głównymi zadaniami Zespołu w dziedzinie zapobiegania terroryzmowi są:

- monitorowanie zagrożeń terrorystycznych, dokonywanie ich analiz i ocen oraz przedstawianie opinii i wniosków;
- opracowywanie projektów standardów i procedur w zakresie zwalczania terroryzmu;
- inicjowanie, koordynowanie i monitorowanie działań w zakresie wykorzystania informacji oraz rozpoznawania, przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu;
- organizowanie współpracy międzynarodowej w zakresie zwalczania terroryzmu;
- inicjowanie działań legislacyjnych zmierzających do usprawnienia metod i form zwalczania terroryzmu;
- inicjowanie szkoleń i konferencji dotyczących zwalczania terroryzmu.

Kolejną komórką współuczestniczącą w zapobieganiu aktom terroru jest powołane na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 lipca 2002 r. –

Kolegium do Spraw Służb Specjalnych. Do priorytetowych zadań Kolegium należy nadzór i koordynowanie działań służb specjalnych, opracowywanie ocen i opinii projektów aktów normatywnych i innych dokumentów rządowych dotyczących działalności służb specjalnych oraz kierunków i planów działania służb specjalnych. W ramach Kolegium działa również Zespół ds. Koordynacji Działań Operacyjno-Rozpoznawczych w Zakresie Zwalczania Terroryzmu Politycznego³⁷.

Zwalczanie zagrożeń terrorystycznych – polega na likwidacji jednostek, lub też grup, stosujących metody terrorystyczne. Zwalczanie, podobnie jak zapobieganie, ściśle łączy się z rozpoznaniem, jednakże w przeciwieństwie do zapobiegania przy zwalczaniu musi dojść do aktu terroryzmu. W polskim systemie przeciwdziałania terroryzmowi jest wiele środków, które mogą być podjęte w celu zwalczania terroryzmu. Poza środkami typowo siłowymi (fizycznym zwalczaniem) są także środki formalno-prawne, które mogą być użyte na przykład w kwestii zwalczania finansowania terroryzmu. Zwalczanie aktów terroryzmu determinowane jest przez rodzaj tych ataków. W ramach zwalczania należy także zawrzeć wszystkie działania, zmierzające do schwytania i osądzenia sprawców tych aktów.

W Polsce głównymi służbami odpowiedzialnymi za zwalczanie aktów terroryzmu są: Policja (w szczególności Biuro Operacji Antyterrorystycznych i pododdziały antyterrorystyczne Policji), ABW, AW, SKW i SWW, jednostki wojsk specjalnych (poza granicami kraju, lub też po wprowadzeniu adekwatnego stanu nadzwyczajnego) oraz Siły Powietrzne (w kwestii obrony granicy państwowej w powietrzu) oraz Straż Graniczna (realizując ochronę granicy państwowej), Służba Celna i Generalny Inspektorat Informacji Finansowej.

Gdyby doszło do aktu terroryzmu na terenie kraju, śledztwo przekazane zostałoby ABW, gdyż to w jej właściwościach leży prowadzenie tego typu

³⁷ D. Szlachter, *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls*, Toruń 2007.

spraw. W tym celu ABW otrzymała stosowne uprawnienia śledcze.

Jednakże akty terroryzmu na obywatelach i obiektach polskich (budynki, statki morskie i powietrzne) mogą być dokonywane poza granicami naszego kraju, gdzie Policja oraz ABW nie mają takich uprawnień jak na terenie kraju. Za zwalczanie aktów terroryzmu za granicami odpowiadają więc AW oraz SWW (w kwestiach określonych ustawami, regulującymi działanie tych służb). Poza granicami Polski zwalczanie terroryzmu realizowane jest przy wykorzystaniu jednostek wojsk specjalnych.

W przypadku, użycia samolotu, śmigłowca lub innego statku powietrznego do ataku terrorystycznego, zgodnie z wprowadzoną w dniu 2 lipca 2003 r. nowelizacją ustawy o ochronie granicy państwowej z dnia 12 października 1990 r., po spełnieniu określonych warunków, Minister Obrony Narodowej może podjąć decyzję o zestrzeleniu przechwyconego statku powietrznego – za realizację tego zadania odpowiadają Siły Powietrzne.

Usuwanie skutków ataku terrorystycznego – polega na organizacji i przeprowadzeniu akcji ratunkowej oraz na zabezpieczeniu przed powtórny atakiem. Zagadnienia związane z usuwaniem skutków ataku terrorystycznego zostały uregulowane dopiero niedawno ustawą o zarządzaniu kryzysowym. Ustawa ta ustanawia zintegrowany system zarządzania kryzysowego, za którego funkcjonowanie odpowiadają organy administracji publicznej. Zarządzanie kryzysowe odbywa się na poziomach: krajowym, wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym. Zarządzanie kryzysowe na poziomie krajowym sprawuje Rada Ministrów, a w sprawach nie cierpiących zwłoki minister właściwy do spraw wewnętrznych (zawiadamiając niezwłocznie o swoich działaniach Prezesa Rady Ministrów). Rada Ministrów sprawuje zarządzanie kryzysowe poprzez Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego, który jest organem opiniodawczo-doradczym właściwym w sprawach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego. Przewodniczącym Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego jest Prezes Rady Ministrów. W skład zespołu

wchodzą: Minister Obrony Narodowej i minister właściwy do spraw wewnętrznych (zastępcy przewodniczącego), Minister Spraw Zagranicznych oraz Minister Koordynator Służb Specjalnych – jeżeli został powołany. Ponadto w posiedzeniach Zespołu na prawach członków biorą udział ministrowie kierujący działami administracji rządowej, istotnymi dla funkcjonowania państwa³⁸.

Do obsługi i zabezpieczenia prac Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego powołane zostało funkcjonujące w trybie ciągłym Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, do którego zadań w zakresie zarządzania kryzysowego należy między innymi: planowanie cywilne, monitorowanie zagrożeń, przygotowanie uruchamiania procedur związanych z zarządzaniem kryzysowym, zapewnienie wymiany informacji i koordynacja działań między krajowymi i zagranicznymi organami i strukturami zarządzania kryzysowego³⁹.

Organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie województwa jest wojewoda, który swoje zadania w tym zakresie realizuje przy pomocy wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego. Ponadto utworzono wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego, działające w ramach całodobowych dyżurów, w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego, nadzorowania systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności. Do zadań wojewódzkich centrów zarządzania kryzysowego należy ponadto współpraca i współdziałanie z organami administracji publicznej oraz podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne.

Na analogicznej zasadzie skonstruowane jest zarządzanie na szczeblu

³⁸ Członkami Zespołu są: ministrowie kierujący następującymi działami administracji rządowej: administracja publiczna, budownictwo, gospodarka przestrzenna i mieszkaniowa, finanse publiczne, gospodarka, gospodarka morską, gospodarka wodna, instytucje finansowe, informatyzacja, kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, łączność, oświata i wychowanie, rolnictwo, sprawiedliwość, środowisko, transport, zdrowie, praca i zabezpieczenie społeczne, a ponadto: Główny Geodeta Kraju, Główny Inspektor Sanitarny, Główny Lekarz Weterynarii, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, Komendant Główny Policji, Komendant Główny Straży Granicznej, Prezes Państwowej Agencji Atomistyki, Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego, Szef ABW, Szef AW, Szef Obrony Cywilnej Kraju, Szef SKW oraz Szef SWW.

³⁹ Art. 11 ustawy z dnia 27 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U.07.88.590).

powiatu i gminy, gdzie organami pomocniczymi starosty i wójta /burmistrza/ prezydenta miasta są powiatowe / gminne i miejskie zespoły zarządzania kryzysowego, z zastrzeżeniem, że na szczeblu gminy i miasta nie muszą być powoływane gminne (miejskie) centra zarządzania kryzysowego.

W aspekcie przeciwdziałania aktom terroru wymienione struktury zarządzania kryzysowego mogą włączyć się we wcześniejszych etapach, jednakże biorąc pod uwagę dynamikę incydentu terrorystycznego, jego skalę i skutki, struktury te największą rolę odegrają w czasie usuwania skutków działań terrorystycznych.

Dotychczas w czasie kryzysu zazwyczaj powoływane były sztaby antykryzysowe. W ich skład wchodził także specjaliści z konkretnych dziedzin, przydatnych w czasie rozwiązywania sytuacji kryzysowych. To właśnie w sztabach antykryzysowych podejmowane były najważniejsze decyzje polityczne w kwestii działań zmierzających do usuwania skutków ataku. W mojej ocenie, w obecnych uwarunkowaniach, przy sprawnie działających elementach zarządzania kryzysowego prawdopodobnie nie będzie zasadne powoływanie sztabów antykryzysowych organizowanych ad hoc.

Z analizy dokumentów normujących udział Sił Zbrojnych RP w realizacji przedstawionych powyżej etapów przeciwdziałania terroryzmowi wynika jednoznacznie, iż pełnią one jedynie wspierającą rolę i wykorzystywane będą w sytuacjach, kiedy zastosowanie innych środków okaże się niewystarczające.

Analizując akty prawne normujące problematykę użycia Sił Zbrojnych RP na terenie kraju, można wyróżnić cztery zasadnicze grupy zadań możliwe do realizacji przez elementy wydzielone z wojsk lądowych (zał. 3.2). Są to:

- bezpośrednie wsparcie oddziałów Policji w działaniach antyterrorystycznych;
- ochrona obiektów szczególnie ważnych dla obronności państwa;
- ochrona granicy państwowej w powietrzu;
- usuwanie skutków ataku terrorystycznego o znamionach klęsk

żywiolowych i katastrof.

Wszystkie z wymienionych powyżej sytuacji znalazły odzwierciedlenie w „Planie udziału Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych”.

„Plan użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych” przewiduje realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym w trzech zasadniczych fazach:

Faza I – monitorowanie sytuacji w ramach działalności bieżącej.

Faza II – aktywacja sił i środków, reagowanie.

Faza III – usuwanie skutków.

Przedstawione powyżej fazy różnią się nieznacznie od etapów działań antyterrorystycznych, jednakże nie powinno to niekorzystnie wpłynąć na realizację zadań przez wojska lądowe w tym zakresie. W praktyce pierwszy etap działań antyterrorystycznych (rozpoznanie) wpisuje się w fazę I przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. Realizacja drugiego i trzeciego etapu działań antyterrorystycznych (zapobieganie i zwalczanie) nie jest możliwa bez wcześniejszej aktywacji sił i środków – praktycznie etapy te będą realizowane w ramach „reagowania” sił i środków SZ RP. Natomiast usuwanie skutków ataku terrorystycznego realizowane będzie w ramach fazy III przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.

Pododdziały i oddziały wojsk lądowych mogą być ponadto użyte do wsparcia elementów układu pozamilitarnego w usuwaniu skutków ataku terrorystycznego o znamionach klęsk żywiołowych i katastrof, przy założeniu, iż realizować będą zadania zgodnie z ich specjalistycznym przygotowaniem i przeznaczeniem. Jednocześnie, ich użycie w sytuacji kryzysowej nie może zagrozić ich zdolności do realizacji zadań konstytucyjnych i wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych.

W takim przypadku, wydzielone z Sił Zbrojnych RP elementy realizowałyby będą zadania zgodnie z postanowieniami ustawy o zarządzaniu kryzysowym. Zgodnie z tą ustawą Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może

przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego⁴⁰.

Zadania możliwe do realizacji przez pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP realizowane będą zgodnie z wojewódzkim planem reagowania kryzysowego (uzgodnionym z organem wskazanym przez Ministra Obrony Narodowej) i obejmować mogą:

- współudział w monitorowaniu zagrożeń;
- wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych RP;
- usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie przy pomocy sił i środków będących na wyposażeniu wojska;
- likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;

⁴⁰ Art. 25 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U.07.87.590)

- usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- współudział w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych;
- wykonywanie zadań ujętych w wojewódzkim planie reagowania kryzysowego.

Zadania powyższe, pomimo braku bezpośredniej delegacji do działań antyterrorystycznych mogą być realizowane w czasie usuwania skutków ataku terrorystycznego. Pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP mogą być przekazywane do realizacji tych zadań w etatowym składzie lub jako doraźnie tworzone zgrupowania zadaniowe.

3.2 Warianty użycia wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych

3.2.1. Działania wojsk lądowych w przeciwdziałaniu zagrożeniom niemilitarnym

Rozwój społeczeństw wiąże się m.in. z wyraźnym wzrostem zagrożeń o charakterze niemilitarnym. Istotną ich część stanowią zjawiska zwane katastrofami i/lub klęskami (naturalnymi lub technicznymi) u podłoża, których leżą dwa zasadnicze źródła: działalność ludzka wynikająca z rozwoju cywilizacyjnego oraz działanie sił natury.

Na podstawie powyższych źródeł dokonać można rozróżnienia i podziału na: katastrofy (klęski) nieantropogeniczne, zwane również naturalnymi, oraz antropogeniczne.

Do pierwszej grupy, wywołanej w większym stopniu przez czynniki niezależne od człowieka, zlicza się między innymi: powodzie, susze, cyklony,

trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów, trąby powietrzne, lawiny, osuwiska, pożary, długotrwałe silne mrozy, a także występujący lokalnie rozwój pasożytów lub szkodników.

Natomiast do grupy drugiej, spowodowanej zamierzoną lub niezamierzoną działalnością człowieka, zaliczyć można: awarie i spowodowana nimi emisja szkodliwych gazów i cieczy (katastrofy chemiczne) lub substancji radioaktywnych (katastrofy jądrowe); długotrwałe emisje szkodliwych substancji, zanieczyszczenie wód morskich substancjami toksycznymi i radioaktywnymi, ropą naftową; wycinanie lasów na dużych obszarach; katastrofy demograficzne. Często połączenie obu grup (antropogenicznej i nieantropogenicznej) prowadzi do katastrof ekologicznych, których skutki są odczuwalne na ogromnych obszarach lub mają charakter globalny.⁴¹

Inne klasyfikacje, spośród zagrożeń towarzyszących rozwojowi cywilizacyjnemu wymieniają różnego typu awarie, katastrofy, skażenia TŚP, choroby cywilizacyjne, skażenia substancjami. Do zagrożeń powodowanych siłami przyrody zaliczają natomiast: powodzie, pożary, huragany, epidemie, trzęsienia ziemi, długotrwałe susze, burze gradowe, silne mrozy i śnieżyce.⁴²

Powyższy szeroki wachlarz różnorodnych zagrożeń niemiliatrych wydatnie zmniejsza poczucie bezpieczeństwa zarówno pojedynczych obywateli, jak i całych grup społecznych. Dlatego też, jedną z ważniejszych funkcji współczesnego państwa jest zapewnienie obywatelom podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi niebezpieczeństwami. Odpowiedzią państwa na tego typu problemy i zjawiska jest tworzenie lokalnych oraz krajowych systemów ochrony ludności przed wszystkimi dającymi się przewidzieć zagrożeniami. Ich zadania związane są przede wszystkim z przeciwdziałaniem niebezpiecznym zdarzeniom, wczesnym ich wykrywaniem,

⁴¹ W. Kitler, Obrona Narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System., rozprawa habilitacyjna [:] „Zeszyty Naukowe” 2002, dodatek specjalny, AON, Warszawa 2002, s. 232-233.

⁴² Operacje i zadania Wojsk Lądowych na obszarze kraju, pod kier. nauk. A. Tomaszewskiego, AON, Warszawa 2001, s. 97-98.

przedsięwzięciami zapobiegawczo – ochronnymi, ostrzeganiem i alarmowaniem, organizowaniem ewakuacji, podejmowaniem działań ratowniczych oraz usuwaniem skutków zdarzeń.

W realizacji tych zadań uczestniczy również system obrony państwa i jego potencjał militarny. Szeroko rozumiane misje i zadania dla Sił Zbrojnych RP, wynikające z tego obszaru problemowego, w sposób ogólny określa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP:

„Zadaniem polityki i systemu obronnego państwa jest przeciwdziałanie polityczno-militarnym zagrożeniom, w tym przede wszystkim obrona terytorium Polski przed ewentualną agresją zbrojną oraz zapewnienie nienaruszalności granic, ochrona organów państwowych i instytucji publicznych oraz zapewnienie możliwości ich ciągłego funkcjonowania, ochrona ludności oraz zapewnienie jej warunków przetrwania w sytuacji kryzysu lub konfliktu. System obronny odpowiedzialny jest za wykrywanie zagrożeń, kierowanie przygotowaniem obronnym w czasie pokoju, reagowanie na zagrożenia kryzysowe, obronę państwa i udział we wspólnej sojuszniczej obronie zgodnie z art. 5 TW.”⁴³

„/.../ Podstawową misją Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju jest utrzymanie sił i zdolności potrzebnych do realizacji zadań w zakresie ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa Polski oraz udzielanie władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej, głównie w wypadku zagrożeń niemilitarnych (klęsk żywiołowych i katastrof).”⁴⁴

Jak uczy doświadczenie, pomimo funkcjonowania w resorcie MSWiA odpowiednio przygotowanych specjalistycznych sił, w sytuacjach nadzwyczajnych do realizacji określonych zadań będą użyte także wybrane jednostki wojsk lądowych. Dla przykładu, w czasie powodzi w 1997 roku Wojska Lądowe realizowały następujący zestaw zadań: udział w ewakuacji

⁴³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, wyd. cyt., s. 7.

⁴⁴ Tamże, s. 14.

ludności z obszarów zatopionych i zagrożonych powodzią; budowa, umacnianie i odtwarzanie wałów przeciwpowodziowych; dostarczanie wody, lekarstw i żywności na terenach zalanych; udzielanie pomocy medycznej; dostarczanie energii elektrycznej z agregatów prądotwórczych; zabezpieczenie systemu łączności Wojewódzkich Sztabów Przeciwpowodziowych; gromadzenie oraz transport środków pomocy dla powodzian; ratowanie zabytków i dóbr kultury; usuwanie padłych zwierząt; prowadzenie rozpoznania, odkażania i dezynfekcji rejonów (obiektów) skażonych; odbudowa dróg i mostów; wsparcie działań Policji w utrzymaniu porządku na terenach zagrożonych i objętych powodzią; wydzielanie i przygotowywanie miejsc do kwaterowania powodzian oraz przekazywanie poszkodowanym żywności, kocy i odzieży.

W trakcie podejmowania działań związanych z reakcją na zaistniałe zagrożenia uwidacznia się zwykle deficyt dostępnych sił i środków, co zmusza państwo do korzystania z wszelkich dostępnych zasobów. Bowiem w sytuacjach kryzysowych następuje niewspółmierny - do skali zagrożeń oraz posiadanych sił i środków - wzrost zapotrzebowania na działania ratowniczo-ochronne.

Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że układ pozamilitarny nie posiada właściwie żadnej możliwości natychmiastowego zwiększenia swych zdolności w tym zakresie (poza dokonaniem manewru siłami). Innymi słowy układ pozamilitarny nie ma odpowiednich możliwości przeciwdziałania. Nie cechuje się zdolnością szybkiego zwiększenia swoich zdolności wykonawczych i reakcyjnych.

Na tym etapie, jedynym narzędziem wyróżniającym się zdolnością szybkiej mobilizacji swojego potencjału i pozostającym w dyspozycji państwa, są Siły Zbrojne a szczególnie Wojska Lądowe (wojska operacyjne, wojska Obrony Terytorialnej). Bowiem to te wojska, oprócz dyspozycyjności oraz zdolności mobilizacji swojego potencjału, dysponują możliwościami wykonawczymi przydatnymi w sytuacjach kryzysowych wynikłych z zagrożeń niemilitarnych, jak prowadzenie akcji ratunkowych, ochronnych, ewakuowania, prac

inżynieryjnych, odkażania, pomocy medycznej, wsparcia logistycznego.

Stwierdzić można zatem, że ogólny zakres zaangażowania wojsk lądowych w reagowaniu kryzysowym na zagrożenia niemilitarne obejmować będzie zadania związane z ratownictwem, likwidacją skutków klęsk żywiołowych i katastrof oraz zabezpieczeniem sprawnego funkcjonowania państwa i jego organów kierowania.⁴⁵

Szczegółowy zakres zadań Wojsk Lądowych, w zakresie działań niemilitarnych przedstawia załącznik 3.3.

Do sił, które wojska lądowe mogą wydzielić do realizacji powyższych zadań zaliczyć należy przede wszystkim specjalistyczne jednostki wojsk operacyjnych, głównie pododdziały i oddziały: medyczne, obrony przeciwchemicznej, inżynieryjne, logistyczne. Ponadto, swoje zadania wykonywać będą również wydzielone pododdziały ogólnowojskowe wojsk operacyjnych oraz Obrony Terytorialnej.

Dokonując generalizacji przedstawionych powyżej zadań stwierdzić można, że udział wojsk lądowych w operacjach ratowniczych może przybrać formę: rozpoznania zagrożeń; usuwania skutków zniszczeń i skażeń; ratowania oraz ewakuacji ludzi, zwierząt oraz mienia; pomocy wysiedlonym i uciekinierom; udzielania podstawowej pomocy medycznej; dostarczania żywności i środków pierwszej pomocy; ochrony obiektów i urządzeń przed zniszczeniem; utrzymywania i odbudowy infrastruktury; ochrony osób i mienia; gaszenia pożarów, głównie lasów i torfowisk; odśnieżania szlaków komunikacyjnych; rozpoznania, lokalizacji i likwidacji skutków awarii przemysłowych.

Analiza literatury problemu oraz działań podejmowanych w praktyce wskazuje, iż udział Wojsk Lądowych w przeciwdziałaniu zagrożeniom niemilitarnym i powodowanym przez nie sytuacjom kryzysowym, nie będzie ograniczał się tylko i wyłącznie do obszaru kraju. Zadania, w tym zakresie

⁴⁵ Por. *Operacje i zadania Wojsk Lądowych na obszarze kraju*, pod kier. A. Tomaszewski, AON, Warszawa 2001r., s. 117.

pododdziały specjalistyczne Wojsk Lądowych realizować również będą na terytorium innego sojusznika oraz poza obszarem Sojuszu. Działania tego typu stanowić będą, zatem istotny składnik przyszłych operacji reagowania kryzysowego.

3.2.2. Działania wojsk lądowych w przeciwdziałaniu zagrożeniom teryroystycznym

Użycie środków wojskowych do przeciwdziałania terroryzmowi nie stanowi całkowicie nowego zjawiska. Regularne siły zbrojne, już chociażby podczas walk związanych z procesem dekolonizacji, musiały często zwalczać przeciwników niemilitarnych.⁴⁶ Również mieliśmy do czynienia z atakiem militarnym jako formą odpowiedzi na działania terrorystyczne (Libia, 1986r.). Jednakże, kampania antyterrorystyczna w Afganistanie wyznaczyła nowe kierunki oraz określiła nowe sposoby angażowania sił zbrojnych w zakresie zwalczania tego zjawiska.

Po raz pierwszy odpowiedzieć na atak terrorystyczny miała charakter koalicyjnej, skoordynowanej i długofalowej akcji zbrojnej, która wykraczała poza ramy typowych działań odwetowych. Operację w Afganistanie wyróżnia jej skala, zakres wykorzystanych środków, długotrwałość oraz dające się zaobserwować cechy wojny asymetrycznej.

Asymetryczny charakter tej konfrontacji dostrzegalny jest zarówno, w przebiegu operacji wojskowej sił amerykańsko-brytyjskich w Afganistanie, jak również całej gamie zastosowanych środków do walki z terroryzmem. USA i ich sojusznicy wybrali przeciwdziałanie konwencjonalnych sił zbrojnych przy znacznym wsparciu służb wywiadowczych, policyjnych i instytucji finansowych.

Jednakże, wojna przeciwko terroryzmowi nie była prowadzona tylko i wyłącznie na terytorium Afganistanu. Można wyróżnić trzy podstawowe

⁴⁶ Zob. M. Wiatr, *Walka z terroryzmem środkami wojskowymi*, „Myśl Wojskowa” 2003 nr 2, s. 92.

płaszczyzny („fronty”), na których była ona prowadzona:

- zewnętrzny militarny, który obejmuje działania wojenne toczone na terytorium Afganistanu;
- wewnętrzny, czyli operacja antyterrorystyczna i działania prewencyjne na terytorium USA;
- międzynarodowy, obejmujący działania polityczne na rzecz wsparcia operacji antyterrorystycznej oraz ograniczenia poparcia dla Osamy bin Ladena i talibów w świecie, a także ograniczenia zasobów dostępnych terrorystom.

Jeżeli chodzi o samą kampanię na terenie Afganistanu to w jej przebiegu można wyróżnić kilka zasadniczych etapów, a mianowicie: etap przygotowawczy, którego celem była polityczna i logistyczna izolacja obszaru ataku; etap wstępny, w ramach którego dokonano uderzeń „przygotowujących pole walki”; etap stopniowej eskalacji działań, który rozpoczął się wraz z pierwszą nagłośnioną przez media akcją sił lądowych i wzmożeniem działań ze strony Sojuszu Północnego (etap eskalacji działań trwał do momentu zajęcia Kandaharu i izolacji ostatnich ognisk oporu talibów na wschodzie kraju); etap płynnego wycofania się części sił USA i WB, który rozpoczął się wraz z początkiem dyslokacji wielonarodowych sił pokojowych, po osiągnięciu przez koalicję zasadniczych celów kampanii i powołaniu nowego rządu afgańskiego.

Zadaniem S. Kozieja, atak z 11 września i przeprowadzona kampania afgańska unaocznily zacieranie się granic między militarnymi i niemilitarnymi czynnikami bezpieczeństwa, a także jego uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi. Zagrożenia nie mogą już być oceniane jednoznacznie – jako tylko militarne lub niemilitarne. Również sposoby reagowania nie mogą być rozpatrywane w wąski, specjalistyczny sposób: jako wyłącznie operacje wojskowe, dyplomatyczne, ekonomiczne, humanitarne itp. Muszą być zintegrowane w jedną, jednolicie prowadzoną kampanię cywilno-wojskową, na wzór tych, które w sztuce wojennej od dłuższego czasu nazywamy operacjami

połączonymi (joint operations)⁴⁷.

Dlatego też, realizacja celów długofalowej „wojny z terroryzmem” wymaga podjęcia działań wielowymiarowych, obliczonych na dłuższy czas i polegających m.in. na:

- stworzeniu trwałej międzynarodowej koalicji, obejmującej jak największą liczbę państw i akceptującej uzgodniony kodeks zasad postępowania wobec organizacji terrorystycznych;
- wewnętrznym konsensusie w krajach rozwiniętych co do stosowania ostrzejszych niż dotąd środków walki z terroryzmem, nawet jeśli to wpłynie w jakiejś mierze na zakres wolności obywatelskich;
- ewolucji nastrojów społeczeństw państw rozwiniętych w kierunku akceptacji ciężaru prowadzenia walki z terroryzmem, łącznie z akceptacją strat wojskowych i wśród ludności cywilnej.

Powinna ona objąć także, działania w następujących płaszczyznach: prawnej; ekonomicznej; instytucjonalnej; wywiadowczej; policyjno-paramilitarnej; dyplomatycznej.

O ile przy pomocy powyższych środków niemilitarnych można utrudnić organizację spektakularnych akcji terrorystycznych, o tyle nie da się ich wykorzystać do skutecznej likwidacji większych grup terrorystycznych i ich infrastruktury oraz wymusić posłuch państw popierających terroryzm. Dlatego też, perspektywa długofalowej ofensywy przeciwko międzynarodowemu terroryzmowi stawia siły zbrojne i ich akcje militarne na równi z innymi quasi-militarnymi lub niemilitarnymi formami działań.

Ocena podejmowanych przez nasz kraj działań na arenie międzynarodowej pozwala stwierdzić, iż Polska jest zagrożona atakami terrorystycznymi w podobnym stopniu jak inne państwa europejskie. Zagrożeniom tym mogą podlegać np. polskie przedstawicielstwa zagraniczne lub kontyngenty wojskowe

⁴⁷ S. Koziej, *Powrześniowe wyzwania ...*, op.cit.

realizujące misje poza granicami kraju. Zagrożenia związane z terroryzmem odnosi się również do terytorium Polski. Tutaj wyselekcjonować można cztery zasadnicze grupy, które będą najbardziej narażone na ataki terrorystyczne: władze rządowe; wojsko, policja, służby specjalne; przedsiębiorstwa państwowe i prywatne (sfera biznesu); ludność.⁴⁸

Powyższe potencjalne cele ataków terrorystycznych pozwalają wnioskować, iż skuteczne zwalczanie terroryzmu wymagać będzie nowej jakościowo współpracy, prowadzącej do zaniku dotychczasowego wyraźnego podziału na cywilno- policyjne zwalczanie terroryzmu i wojskowe zwalczanie powstań. Mimo przewagi środków militarnych państwo musi pokonać ogromne trudności, aby odnosić sukcesy w asymetrycznych konfliktach z niepaństwowymi przeciwnikami. Przede wszystkim w konflikcie asymetrycznym to właśnie państwo znajduje się w niedogodnej sytuacji. Brak reguł i wyraźnego rozgraniczenia wojny od pokoju rodzi sprzeczności z politycznymi i etycznymi podstawami funkcjonowania państwa, a przez to zagraża porządkowi społecznemu. Przeciwnik niepaństwowy natomiast dzięki niestosowaniu reguł, osiąga wyłącznie korzyści, zwłaszcza dużą swobodę działania. Bowiem świadomość społeczeństw demokratycznych z jednej strony narzuca państwu oraz siłom zbrojnym ograniczenia, które nie dotyczą przeciwnika w konflikcie asymetrycznym⁴⁹, natomiast z drugiej stawia określone wymogi co do porządnego poziomu bezpieczeństwa.

Istotnym staje się zatem podejmowanie przez państwo takich działań, które z jednej strony zapewnią będą sprawne funkcjonowanie struktur państwowych, natomiast z drugiej zapewnią będą maksymalne warunki przetrwania społeczeństwa w warunkach zagrożenia terroryzmem. Zestaw prognozowanych celów i działań politycznych państwa obejmować może: zapewnienie maksymalnej zdolności do ciągłego i sprawnego funkcjonowania strategicznie

⁴⁸ K. Jałoszyński, *Terroryzm a wojsko*, „Zeszyty Naukowe” 2000 nr 2, s. 192 – 193.

⁴⁹ Por. M. Wiatr, *Walka z terroryzmem ...*, wyd. cyt., s. 93-94.

ważnych elementów systemu państwowego; minimalizowanie strat i szkód; samodzielne i we współpracy międzynarodowej ograniczanie swobody działania i likwidowanie organizacji terrorystycznych; podnoszenie odporności systemu państwowego i międzynarodowego na uderzenia terrorystyczne; ograniczanie i likwidowanie społecznych podstaw terroryzmu.⁵⁰

Z powyższych celów oraz działań państwa wynikają możliwe misje, funkcje, role, cele i zadania SZ RP.⁵¹ Do tej grupy zaliczać się będą: samoochrona /samoobrona SZ; ochrona / obrona obiektów systemu państwowego / sojuszniczego (samodzielnie lub wsparcie sił poza wojskowych); wsparcie działań poza wojskowych w rozbijaniu/likwidacji grup (organizacji) terrorystycznych; utrzymanie zdolności prewencyjnych i odwetowych; pomoc społeczeństwu w ograniczaniu społecznej bazy terroryzmu.

Do wypełniania wielu z prezentowanych powyżej misji i funkcji powinny być przygotowane wojska lądowe. Bowiem, ważnym miejscem wykorzystania i zaangażowania tego komponentu wydaje się być obszar związany z pełnieniem funkcji ochronnych i obronnych (np. strategicznie ważnych obiektów, które mogą stać się celami ataków) oraz dotyczący likwidacji grup terrorystycznych podczas uderzeń lub przed ich wykonaniem.

W pierwszym z wymienionych obszarów wojska lądowe mogą wykonywać następujące zadania:

- ochrona i obrona obiektów zagrożonych atakami grup terrorystycznych i przestępczych;
- izolowanie rejonów(obszarów), w których mogą bazować grupy terrorystyczne i przestępcze;
- blokowanie kierunków możliwego przenikania terrorystów i grup przestępczych;

⁵⁰ Zob. C. Rutkowski, A. Kasprzewski, A. Dawidczyk, opr. pod krypt. „Adaptacja”, cz. 2, AON, Warszawa 1999, s. 78.

⁵¹ Tamże, s. 78-79.

- sukcesywne zdobywanie informacji o możliwych atakach z jednostek (oddziałów) wyspecjalizowanych w działaniach antyterrorystycznych.⁵²

Z powyższego wynika, iż do tego typu zadań mogą być użyte jednostki, które nie są wyspecjalizowane w tego typu działaniach. Wydaje się jednak, że w szkoleniu wojsk - szczególnie wojsk zmechanizowanych - należy uwzględnić zagadnienia związane z przygotowaniem do tego typu działań. Zauważyć należy, iż działalność terrorystyczna może nasilać się w okresie konfliktu zbrojnego. Dlatego też, do tego typu działań należy przewidywać odpowiednie dowody, składające się z dobrze wyszkolonych żołnierzy mogących szybko i skutecznie wykonać wymienione zadania.

W likwidacji grup terrorystycznych i przestępczych (drugi z wymienionych obszarów) wiodącą rolę pełnić będą wyspecjalizowane pododdziały antyterrorystyczne Policji oraz sił zbrojnych (np. GROM). Nie ulega wątpliwości jednak, że jednostki wojsk lądowych w tym wypadku wykonywać będą zadania izolująco – blokujące, które polegać będą na:

- osłonie obiektów militarnych oraz użyteczności publicznej;
- organizowaniu blokad na możliwych kierunkach podejść grup terrorystycznych i przestępczych;
- udziale w okrążeniu grup w przypadku ich lokalizacji;
- organizowaniu blokad na kierunkach wycofywania grup po wykonaniu uderzeń;
- wykonywaniu ataków na bazy terrorystów wspólnie z wyspecjalizowanymi oddziałami.⁵³

W realizacji ostatniego z wymienionych zadań pododdziały wojsk lądowych mogą jednak spełniać jedynie funkcję pomocniczą. Zauważyć jednak należy, iż w przypadku konfliktu zbrojnego, przy nasileniu ataków grup tego typu,

⁵² Zob. B. Szulc, *Zadania wojsk lądowych w walce z terroryzmem [w:] Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju*, pod kier. A. Tomaszewskiego, AON, Warszawa 2001, s. 142.

⁵³ Tamże, s. 143.

jednostki wyspecjalizowane nie będą prawdopodobnie w stanie przeciwdziałać licznym atakom. Należy zatem przypuszczać, iż wojska lądowe w obszarze swoich działań będą zmuszone do podjęcia samodzielnej walki z takimi oddziałami, stąd też pojawia się konieczność przygotowania, już na szczeblu taktycznym, pododdziałów zdolnych do podjęcia takiej walki.⁵⁴

3.2.3. Wsparcie oddziałów Policji w działaniach antyterrorystycznych

Zgodnie z § 6. 1. rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków i sposobów użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych RP w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego oddziały i pododdziały wojsk lądowych **mogą być użyte do wspierania działań oddziałów Policji** przywracających porządek publiczny, **w tym do działań antyterrorystycznych.**

Podczas wspierania działań oddziałów Policji przywracających porządek publiczny w czasie prowadzenia działań antyterrorystycznych, ogólne zadania do realizacji przez siły wojska określa Minister Obrony Narodowej w decyzji do użycia sił i środków wydzielonych z Sił Zbrojnych RP. Natomiast szczegółowe zadania do wykonania na rzecz tych oddziałów określał będzie organ koordynacyjny⁵⁵.

Wsparcie pododdziałów Policji nie jest szczegółowo sprecyzowane w żadnym z aktów prawnych. Z dotychczasowych doświadczeń wyniesionych z ćwiczeń oraz planowania i organizacji realnych akcji o charakterze prewencyjnym (takich jak np. zabezpieczenie III Szczytu Rady Europy w Warszawie w 2004 r., czy też IX forum Ekonomicznego w 2005 r.) wynika, że przedmiotowe wsparcie może przybierać różną formę.

Najczęściej będzie to:

⁵⁴ Tamże, s. 144.

⁵⁵ Organem koordynacyjnym w działaniach antyterrorystycznych jest właściwy terytorialnie Komendant Wojewódzki lub Komendant Główny Policji - § 2 pkt 1 ppkt 4 Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczególnych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych RP w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego.

- pomoc w planowaniu i organizowaniu operacji;
- wsparcie pododdziałami specjalistycznymi (np. działań psychologicznych, przeciwchemiczne, przeciwepidemiczne, inżyniersko-saperskie);
- wsparcie sprzętem specjalistycznym;
- wydzielenie środków transportu powietrznego i naziemnego;
- pomoc w izolacji obiektów / obszarów;
- pomoc w regulacji ruchu i organizacji objazdów;
- wsparcie logistyczne, a w tym: zakwaterowanie i żywienie policjantów w oparciu o obiekty wojskowe i elementy bazy polowej, wydzielenie bazy szpitalnej i utrzymywanie dyżurów zespołów lekarzy, wydzielenie dodatkowych zespołów wojskowego ratownictwa medycznego, utrzymywanie we wzmożonej gotowości Powietrznej Jednostki Ewakuacji Medycznej, pomoc w usuwaniu skutków ataku terrorystycznego.

Jednakże, biorąc pod uwagę możliwości oraz specjalistyczne przygotowanie pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP można założyć, iż zdolne one będą ponadto do wsparcia Policji lub samodzielnego zwalczania zagrożeń terrorystycznych na lądzie, na morzu oraz zagrożeń terroryzmem powietrznym określanych mianem RENEGADE.

Samodzielne wykonywanie zadań antyterrorystycznych przez pododdziały i oddziały wojsk lądowych SZ RP jest również potencjalnie możliwe do realizacji. Ocenia się, że wojsko może być użyte do działań samodzielnych w ostateczności, po utracie możliwości reagowania na incydent terrorystyczny przez Policję. Z analiz prowadzonych po ataku terrorystycznym w m. Biesłan w Osetii Północnej⁵⁶ wynika, iż wojsko w działaniach takich powinno być

⁵⁶ W dniach 1-3.09.2004 r. terroryści Czeczeńscy wtargnęli do szkoły w m. Biesłan w Osetii Północnej biorąc 1200-1400 zakładników – głównie dzieci i kobiet. W wyniku nieudanej operacji odbicia zakładników zginęło ponad 500 osób, rannych zostało kolejnych 700.

wspierane przez inne służby angażowane do działań antyterrorystycznych. Powyższe wynika z braku w strukturach Sił Zbrojnych RP niektórych z istotnych elementów wykorzystywanych w takich działaniach. Są to przede wszystkim wykwalifikowani negocjatorzy oraz wyspecjalizowane jednostki ratownictwa technicznego straży pożarnej.

Ogromna jest również skala sił i środków zaangażowanych w tego typu akcje. Ocenia się, że w operacji podobnej do przeprowadzonej w Biesłanie powinno brać udział ok. 1800 - 2200 żołnierzy i funkcjonariuszy Policji, Państwowej Straży Pożarnej, jednostek ratownictwa medycznego i innych służb zaangażowanych w operację.



Rys. 3.4. Organizacja działań antyterrorystycznych na obiekt typu szkoła

Schemat organizacji samodzielnych działań antyterrorystycznych na obiekt wielkości szkoły w Biesłanie (rys.3.4).

W dużym uproszczeniu można przyjąć następujący podział zaangażowanych sił:

- sztab i negocjatorzy (10-20 osób);
- siły ataku natychmiastowego (70-80 żołnierzy);
- siły ataku planowego (160-220 żołnierzy);
- siły izolacji (kordon zewnętrzny oraz kordon wewnętrzny – 1300 żołnierzy);
- zabezpieczenie medyczne (80-100 załóg, 2-3 szpitale, 4 śmigłowce);
- straż pożarna (6-10 sekcji);
- pogotowie gazowe (2-3 załogi);
- pogotowie energetyczne (2-3 załogi);
- wyspecjalizowane siły ratownictwa (chemicznego, medycznego, itp.).

3.2.4. Ochrona obiektów szczególnie ważnych dla obronności państwa

Wymienione w poprzednim punkcie rozporządzenie przewiduje również użycie Sił Zbrojnych RP do ochrony obiektów i urządzeń ważnych dla obronności państwa, siedzib naczelnych organów władzy, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej albo wymiaru sprawiedliwości, obiektów gospodarki lub kultury narodowej oraz przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych albo organizacji międzynarodowych⁵⁷.

Przedmiotowa problematyka szczegółowo uregulowana jest w opracowanym na podstawie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz.U. Nr 116 z 2003 r. poz. 1090). Przywołane rozporządzenie stanowi, że obiektami szczególnie ważnymi dla bezpieczeństwa

⁵⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji - art. 17 ust. 1. pkt 4

i obronności państwa są:

Obiekty I kategorii:

- zakłady produkujące, remontujące i magazynujące uzbrojenie i sprzęt wojskowy oraz środki bojowe;
- magazyny rezerw państwowych;
- obiekty jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi ON i przez niego nadzorowanych;
- obiekty infrastruktury transportu i komunikacji;
- zapory wodne i inne urządzenia hydrotechniczne;
- obiekty jednostek organizacyjnych Agencji Wywiadu;
- obiekty Narodowego Banku Polskiego, Banku Gospodarki Krajowej oraz Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych S.A. i Mennicy Polskiej S.A.;
- obiekty, w których produkuje się, stosuje lub magazynuje materiały jądrowe oraz źródła i odpady promieniotwórcze;
- obiekty telekomunikacyjne nadające programy radia i telewizji publicznej;
- obiekty organów i jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu ds. administracji publicznej lub przez niego nadzorowanych;
- obiekty organów i jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu ds. wewnętrznych lub przez niego nadzorowanych;
- obiekty jednostek organizacyjnych Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;

Obiekty II kategorii:

- obiekty Policji, Straży Granicznej i Państwowej Straży Pożarnej;
- obiekty znajdujące się we właściwości Ministra Sprawiedliwości, Służby Więziennej oraz jednostek podległych lub nadzorowanych

przez Ministra Sprawiedliwości;

- zakłady związane z wydobyciem kopalin podstawowych;
- obiekty, w których produkuje się, stosuje lub magazynuje materiały stwarzające szczególne zagrożenie wybuchowe lub pożarowe;
- obiekty, w których prowadzi się działalność z wykorzystaniem toksycznych środków chemicznych, biologicznych, mikrobiologicznych, mikroorganizmów, toksyn i innych substancji wywołujących choroby u ludzi i zwierząt;
- elektrownie i inne obiekty elektroenergetyczne;
- inne obiekty, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi, dziedzictwa narodowego oraz środowiska w znacznych rozmiarach lub spowodować poważne straty materialne, a także zakłócić funkcjonowanie państwa.

Wymienione powyżej, podzielone na dwie kategorie obiekty podlegają szczególnej ochronie w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Wykonywanie zadań w zakresie szczególnej ochrony tych obiektów odbywa się na podstawie wytycznych i harmonogramów opracowanych przez Ministra Obrony Narodowej, w zakresie obiektów kategorii I, oraz ministra właściwego ds. wewnętrznych w zakresie obiektów kategorii II. Szczególnie istotne znaczenie mają „Wytyczne Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie ogólnych wymagań przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów kategorii I”.

Siły Zbrojne RP już w czasie pokoju zobligowane są do prowadzenia ochrony niektórych z obiektów kategorii I. W przypadku zagrożenia atakiem terrorystycznym Siły Zbrojne RP wzmacniają ochronę obiektów własnych oraz mogą zostać wykorzystane do wzmocnienia ochrony, również innych – nie pozostających w ich odpowiedzialności obiektów kategorii I.

Wnioski

1. Podstawową misją Sił Zbrojnych RP (wojsk lądowych) w czasie pokoju jest utrzymanie sił i zdolności potrzebnych do realizacji zadań w zakresie ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa Polski, oraz udzielanie władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej, głównie w wypadku zagrożeń niemilitarnych (klęsk żywiołowych i katastrof).
2. W wyniku badań możemy przyjąć, że wojska lądowe w ramach likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń mogą być użyte do: działań ratowniczo-ewakuacyjnych, w ochronie i obronie obiektów, działaniach przeciwterrorystycznych, wsparcia, utrzymania lub przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, zabezpieczenie i wsparcie imprez masowych.
3. Prowadzona analiza współczesnych zagrożeń pozwala przyjąć, iż **walka z terroryzmem będzie podstawowym zadaniem wojsk lądowych w ramach rozwiązywania sytuacji nadzwyczajnych.** W tym obszarze wojska lądowe mogą wykonywać następujące zadania:
 - ochrona i obrona obiektów zagrożonych atakami grup terrorystycznych i przestępczych;
 - izolowanie rejonów(obszarów), w których mogą bazować grupy terrorystyczne i przestępcze;
 - blokowanie kierunków możliwego przenikania terrorystów i grup przestępczych;
 - sukcesywne zdobywanie informacji o możliwych atakach z jednostek (oddziałów) wyspecjalizowanych w działaniach antyterrorystycznych.
4. Siły i środki wydzielane z wojsk lądowych SZ RP do działań antyterrorystycznych ujęte są w stosownych planach oraz są do tego działania odpowiednio przygotowane.
5. Wojska lądowe posiadają system utrzymywania tych sił w odpowiedniej gotowości oraz sprawnie funkcjonujący system ich aktywacji. Zgodnie z

planem obowiązują trzy podstawowe procedury aktywacji sił i środków do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. Są to podstawowa, alarmowa, nakazowa.

6. „Plan udziału Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych” jest skorelowany z pozostałymi planami szczegółowymi i umożliwia wykorzystanie sił i środków w nich przewidzianych do wsparcia działań antyterrorystycznych.
7. Przewidziano możliwość wydzielenia w razie potrzeby dodatkowych sił i środków nie ujętych w planach.
8. Wszystkie zadania realizowane przez Siły Zbrojne RP (wojska lądowe) w działaniach antyterrorystycznych mają umocowania w stosownych aktach prawnych.
9. Pododdziały i oddziały wojsk lądowych SZ RP pełnią w czasie działań antyterrorystycznych rolę wspierającą, za wyjątkiem przeciwdziałania zagrożeniom typu „RENEGADE” oraz w szczególnych przypadkach prowadzenia samodzielnych działań antyterrorystycznych.
10. Po spełnieniu odpowiednich warunków formalnoprawnych, zakres realizowanych zadań może być rozszerzony, pod warunkiem ich realizacji zgodnie ze specjalistycznym przeznaczeniem i przygotowaniem pododdziałów.

ROZDZIAŁ 4

WSPÓLDZIAŁANIE WOJSK LĄDOWYCH Z JEDNOSTKAMI OBRONY TERYTORIALNEJ I ELEMENTAMI UKŁADU POZAMILITARNEGO

Na podstawie przeprowadzonych w rozdziałach poprzednich analiz w zakresie zagrożeń, ograniczeń w użyciu wojsk lądowych oraz możliwych zadań i sposobów ich wykonywania, w niniejszym rozdziale rozważono uwarunkowania oraz możliwości współdziałania wojsk lądowych z układem pozamilitarnym i jednostkami obrony terytorialnej.

Istotą połączonych działań⁵⁸ jest koordynacja i synchronizacja działań wszystkich komponentów uczestniczących w realizacji zadań w sytuacji kryzysowej, poprzez wykorzystanie ich zróżnicowanych możliwości tak, aby osiągnąć cel działań szybciej i sprawniej⁵⁹ niż w wypadku oddzielnych (samodzielnych) działań.

Potrzeba, a właściwie konieczność działań połączonych we współczesnych warunkach wynika z ograniczoności a nawet nieskuteczności samodzielnych działań komponentów w sytuacjach kryzysowych.

Jak wskazują wyniki przeprowadzonych badań, wspólne wykonywanie zadań przez różne komponenty wymaga stworzenia regulacji prawnych oraz procedur działania, wspólnego szkolenia organów władzy, dowództw sił wojskowych oraz komend i kierownictw komponentu układu pozamilitarnego. Ponadto, wymaganym jest stworzenie trwałych powiązań strukturalnych i funkcjonalnych na szczeblu terytorialnym (głównie wojewódzkim i powiatowym), opracowanie i wdrożenie w proces szkolenia taktyki działań połączonych. Przygotowanie i prowadzenie wspólnych działań uzależnione jest od czynników (por. zał. 4.1.), które określają:

⁵⁸ Por. *Operacje połączone*, Warszawa, SzGen. wewn. 3/20/2001 s. 1-1.

⁵⁹ Na sprawność składają się skuteczność i gospodarność (ekonomiczność), T.Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław 1975, s. 457.

- zapotrzebowanie na zintegrowane działania;
- warunki ich organizowania i prowadzenia;
- planowane do osiągnięcia efekty.

Część z nich ma charakter obiektywny i zależy m. in. od dyslokacji oraz organizacji i wyposażenia, które wyznaczają fizyczne możliwości komponentów cywilnego oraz wojskowego. Obok nich występują uwarunkowania subiektywne wyrażające się w gotowości do współpracy i przygotowaniu (wyszkoleniu).

Szczególnie ważne wydaje się wewnętrzne przekonanie kadr o celowości łączenia wysiłków, gotowość do efektywnej i harmonijnej współpracy oraz wzajemna znajomość sił i możliwości, w tym słabych i silnych stron partnerów⁶⁰.

Potrzebę (przyczynę) podejmowania połączonych działań wojska i układu pozamilitarnego oraz ich formę determinuje **otoczenie (czynniki) zewnętrzne** (organizacja państwa i relacje z różnymi podmiotami oraz powstające zagrożenia i wyzwania).

Do czynników zewnętrznych zaliczamy także prawne, administracyjne, geograficzne, ekonomiczne, społeczne i informacyjne uwarunkowania środowiska, w którym prowadzi się połączone działania (geografia i organizacja województwa).

Przełom XX i XXI wieku to także wyraźne zmiany charakteru zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa Polski. Dlatego też kierunki zmian narodowych potrzeb obronnych powinny być skoncentrowane na uzyskaniu większych zdolności Sił Zbrojnych RP do reagowania na różnego typu zagrożenia. W sytuacji działania na obszarze kraju w ramach rozwiązywania sytuacji nadzwyczajnych, wydaje się, iż słusznym rozwiązaniem jest łączenie wysiłku działań wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej, pozamilitarnych ogniw obronnych oraz całego społeczeństwa w jeden spójny system (załącznik 4.1).

⁶⁰ J. Pawłowski, *Istota operacji połączonych [w:] Działania (operacje) połączone*. Materiał z konferencji naukowej (tezy, referaty, głosy w dyskusji), AON, Warszawa 2002, s. 17.

Ważną rolę w tym względzie powinny wypełniać wojska obrony terytorialnej (OT), które jako komponent systemu wsparcia krajowego (załączniki 4.5 i 4.6) współuczestniczyć będą w realizacji zadań w zakresie wsparcia administracji rządowej i samorządowej i oczywiście wojsk operacyjnych w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej.⁶¹ Mając na uwadze aktywną politykę naszego kraju w strukturach euroatlantyckich oraz zaangażowanie w operacje stabilizacyjne w Iraku i Afganistanie powoduje wzrost zagrożenia wystąpienia takich sytuacji kryzysowych, wywołanych np., atakiem terrorystycznym. Skuteczne przeciwstawienie się tym zagrożeniom wymaga od sił Zbrojnych RP, w tym operacyjnych wojsk lądowych i OT posiadania takiego potencjału i wypracowanych sposobów działania, które w czasie narastania zagrożenia będą w stanie zapewnić bezpieczeństwo obywateli i całego państwa.

4.1. Główne uwarunkowania współdziałania

Teoretycy wojskowi obserwują i oceniają zmieniający się obraz pola walki, uwzględniając doświadczenia wojenne ostatnich lat. Wyniki ich dociekań często o charakterze prognostycznym, publikowane są w opracowaniach teoretycznych i artykułach polemicznych. W ramach realizacji swych zamiarów badawczych poszukują także odpowiedzi na pytanie: jakie są kierunki rozwoju taktyki wojsk lądowych? jako trzeciego poziomu działań wojennych obok operacyjnego i strategicznego.⁶²

Sukces w działaniu zespołowym, a takim niewątpliwie jest walka zbrojna, możliwy jest tylko przy połączeniu wysiłków wszystkich uczestniczących w niej podmiotów. To połączenie wysiłków nosi zwykle miano współdziałania. Jest on

⁶¹ Por. Gen. dyw. Jerzy Baranowski, *Koncepcja funkcjonowania wojsk obrony terytorialnej*, Sztab Generalny Warszawa 2005, s. 3-5.

⁶² Wymienić tu można publikacje ostatnich lat, między innymi: W. Kaczmarka i Z. Ścibiorka, *Przyszła wojna – jaka?*; Z. Ścibiorka, *Wojna czy pokój*; W. Lidwy, *Współdziałanie w walce lądowej*; M. Huzarskiego, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*; A. Bujak, G. Sobolewski *Teren zabudowany polem walki XXI wieku*; R. Jakubczaka, J. Marczyka, *Obrona terytorialna Polski na progu XXI wieku*; R., Jakubczaka, *Wojska obrony terytorialnej*; M. Wiatra, *Między strategią a taktyką*; B. Balcerowicza, *Pokój i nie-pokój*.

rozumiany jako kooperacja pozytywna, działanie wieloprezydentowe, którego uczestnicy wzajemnie sobie pomagają⁶³. Najbardziej znaną definicję teorii walki zawiera Leksykon wiedzy wojskowej, w którym „współdziałanie polega na uzgodnionym ześrodkowaniu wysiłków i działań ... co do zadań, czasu i miejsca ... w myśl ogólnego zamiaru osiągnięcia celu operacji⁶⁴. Podobnie współdziałanie określił Z. Galewski jako „uzgodnione w czasie i przestrzeni wysiłki wszystkich uczestników walki na rzecz osiągnięcia wspólnego celu”⁶⁵.

Reasumując powyższe wyjaśnienia można stwierdzić, że współdziałanie wojsk operacyjnych z jednostkami wojsk obrony terytorialnej to uzgodniona pomoc w osiąganiu wspólnych celów. Wyrażać się to będzie ze strony wojsk terytorialnych pomocą walczącemu związkowi taktycznemu (oddziałowi) w realizacji zadań na polu walki poprzez wzajemne świadczenie określonych „usług” o charakterze wsparcia działań, zapewnienia swobody działania, poprzez działania militarne w odniesieniu do miejsca i czasu w myśl przyjętej koncepcji walki.

W świetle tego określenia **współdziałanie polega na uzgodnionym co do celu, czasu i miejsca użycia sił i środków tych dwóch części sił zbrojnych w celu jak najlepszego wykonania określonego zadania. Jego istotą jest wspólne, skoordynowane działanie wykonawców w realizacji ustalonego celu.** Zapewnia to efektywne wykorzystanie możliwości wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej oraz sił układu niemilitarnego, a także warunków terenowych podczas wykonywania zadań w ramach operacji.

Z istotą współdziałania związany jest jego cel. Na skutek udzielania sobie pomocy przez uczestników walki z przeciwnikiem, wynik wspólnego działania będzie inny niż by wojska operacyjne i obrony terytorialnej działały autonomicznie. Zatem współdziałanie wojsk obu komponentów wojsk lądowych spełni swój cel gdy uzyskany zostanie efekt większy niż sumaryczny wynik

⁶³ T. Pszczołowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Wrocław 1978, s. 273.

⁶⁴ *Leksykon ...*, s. 496. Por. *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, Warszawa 1977, s. W-14.

⁶⁵ Z. Galewski, *Współdziałanie na polu walki*, Warszawa 1983, s. 13.

indywidualnego działania poszczególnych uczestników wspólnych działań. Dlatego też motywem współdziałania, jest pewność uzyskania korzyści w porównywaniu z działaniami samodzielnymi.

Reasumując w sytuacji, gdy w rozległym obszarze odpowiedzialności ograniczonymi siłami trzeba realizować szereg zadań, warunkiem sukcesu jest uzyskanie pozytywnego efektu współdziałania. Dlatego podczas ewentualnych działań wojennych wojska związku taktycznego (oddziału) i jednostki obrony terytorialnej, powinny maksymalnie wykorzystywać swe możliwości bojowe, eliminować lub minimalizować niekorzystny wpływ swego działania na czynności współdziałającego oraz wyrównywać słabe strony swoich wojsk walorami współdziałających.

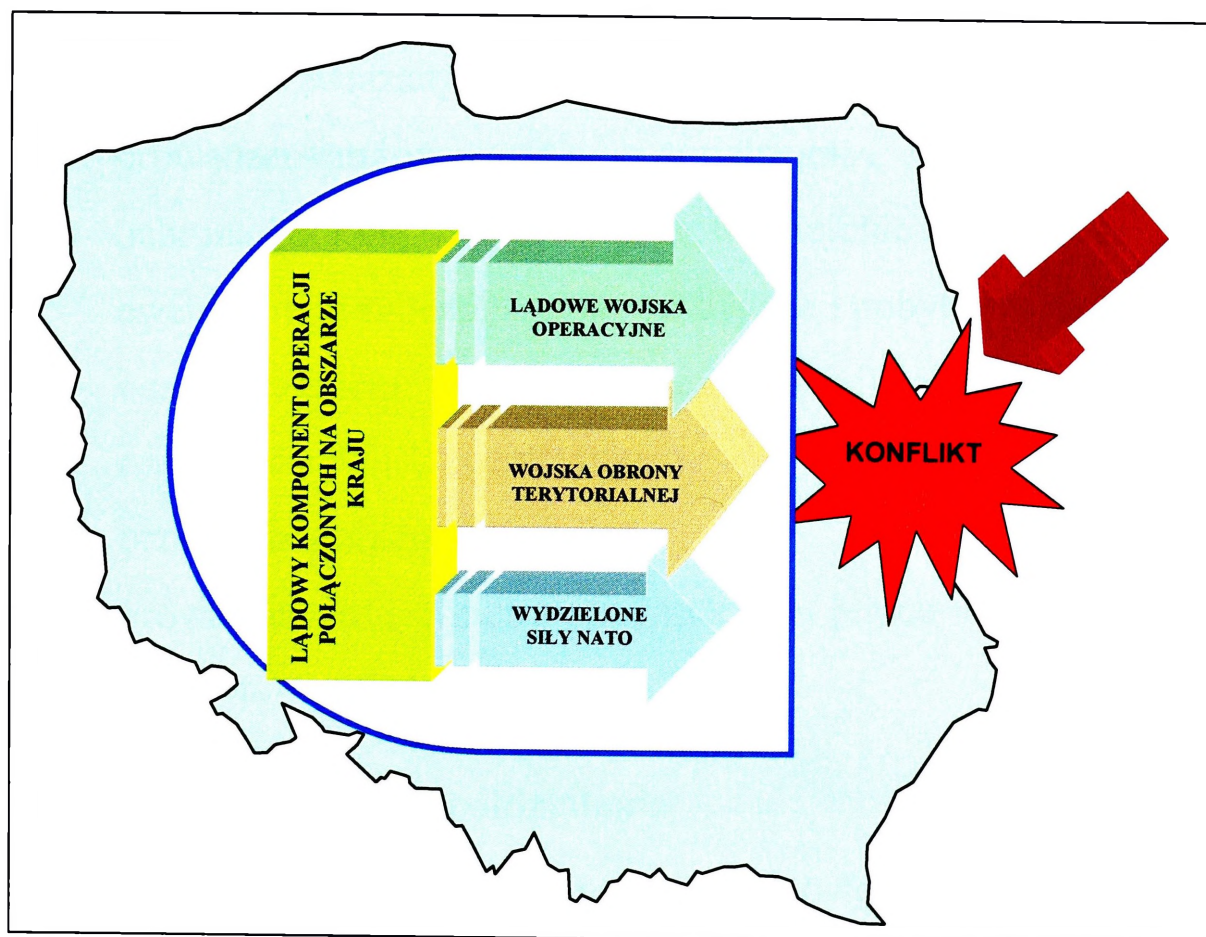
Spełnienie tych wymogów, pozwoli osiągnąć cel współdziałania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej, który polega **na uzyskaniu przyrostu skutków działania, czyli pełnym wykorzystaniu walorów bojowych obydwu komponentów wojsk lądowych do zwielokrotnienia ich możliwości bojowych w działaniach na obszarze kraju .**

Obecność Polski w Sojuszu, choć w istotny sposób zwiększa poczucie naszego bezpieczeństwa, to jednak nie daje gwarancji wykluczenia sytuacji konfliktowych, grożących integralności terytorialnej państwa. Uczestnictwo w sojuszach i koalicjach jest czynnikiem wspomagającym i pomnażającym zdolności obronne, ale nie zdejmuje narodowej odpowiedzialności za zapewnienie obrony państwa. Fundamentem polskiej obronności jest jej powszechność. Obowiązek obrony i świadczeń na jej rzecz spoczywa na wszystkich obywatelach i strukturach państwa. Obrona powszechna zakłada w razie wojny zespolenie w jeden system działań wysiłków całego narodu i wszystkich jego struktur państwowych, militarnych i niemilitarnych – w tym mobilnych wojsk operacyjnych, masowo rozwijanych na czas wojny wojsk obrony terytorialnej, odpowiednio przygotowanych ogniw niemilitarnych, wykorzystujących naturalne zasoby, walory obronne, a także operacyjnie

przygotowaną infrastrukturę kraju – oraz zaangażowanego w obronę Polski potencjału sojuszniczego.

Przynależność do Sojuszu NATO, UE to także większe zagrożenie powstania sytuacji konfliktowych – nadzwyczajnych (jako odpowiedź na aktywną politykę naszego państwa), grożących bezpieczeństwu.

Do sił, które mogą być skutecznie wykorzystane w rozwiązywaniu sytuacji nadzwyczajnych można zaliczyć: wojska operacyjne, siły obrony terytorialnej, siły wsparcia Sojuszu Północnoatlantyckiego, pozamilitarne ogniwa obronne, przygotowane społeczeństwo do wsparcia sił zbrojnych, a także stawiania czynnego i biernego oporu (rys. 4.1).



Rys. 4.1. Siły i środki wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych

Lądowy komponent składający się z wojsk operacyjnych i wojsk terytorialnych staje się standardem. Wielorakość zadań, jakie należy wykonać na wypadek zaistnienia kryzysu czy wojny powoduje, iż same wojska

operacyjne są niewystarczające. Dlatego też wielu członków NATO posiada wysoko-mobilne wojska operacyjne, jak też szeroko rozbudowaną strukturę wojsk terytorialnych. W naszym kraju coraz częściej omawiane są koncepcje posiadania niewielkich, ale dobrze wyszkolonych i wyposażonych wojsk operacyjnych i coraz więcej uwagi przywiązuje się do roli wojsk terytorialnych w systemie obronnym państwa. Dostrzegane jest ich znaczenie w przyszłych operacjach na obszarze kraju.

W militarnej obronie kraju, w ramach sytuacji reagowania kryzysowego, wojska lądowe, jako jeden z rodzajów sił zbrojnych, przeznaczone są do prowadzenia głównie działań zapewniających bezpieczeństwo i suwerenność Polski, sojuszu NATO czy UE. Natomiast siły obrony terytorialnej realizować będą szereg zadań związanych między innymi z:

- prowadzeniem rozpoznania terytorialnego,
- ochroną i obroną ważnych obiektów w rejonie zagrożenia,
- ewentualnym zabezpieczeniem przyjęcia i pobytu wojsk NATO,
- uczestnictwem w zabezpieczeniu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk operacyjnych,
- przeciwdziałaniem dywersji,
- prowadzeniem rozbudowy inżynieryjnej terenu w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju⁶⁶.

4.2. Właściwości współdziałania

Współdziałanie organizuje się po to, *aby łatwiej, szybciej, jak najmniejszym nakładem sił i środków, osiągnąć zakładany cel działania*⁶⁷. Organizowane jest zawsze wtedy, gdy niemożliwe lub niecelowe jest wykonywanie zadania przez jednego sprawcę (jeden podmiot). Zatem, od funkcjonowania tego zespołu

⁶⁶ Por.: A. Tomaszewski, *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju*, Warszawa 1997, s. 26; R. Jakubczak, *Rola, funkcje, zadania ...*, „Zeszyty Naukowe AON” 1998 nr 1, s. 43; R. Jakubczak, *Organizacja i wykorzystanie wojsk obrony terytorialnej*, Warszawa 1996, s. 48.

⁶⁷ W. Lidwa, *Współdziałanie w walce lądowej*, Toruń 2000, s. 96.

oczekuje się zwykle, aby jego działanie przynosiło lepsze efekty niż działanie pojedynczych podmiotów osobno.

Niezależnie od skali konfliktu ogólnowojskowe związki taktyczne, oddziały (narodowe i sojusznicze) muszą się liczyć z ewentualnością i być przygotowane do działania w różnych obszarach Rzeczypospolitej. Stanowią one mobilną część sił zbrojnych i przeznaczone są do wykonywania najważniejszych zadań bojowych mających na celu odparcie uderzeń agresora w dowolnym rejonie i na każdym kierunku zagrożenia. Wymaganiom współczesnych działań wojsk operacyjnych wychodzą naprzeciw wojska obrony terytorialnej, które są stosownie do potrzeb operacyjnych rozmieszczone na terytorium naszego kraju. Wojska operacyjne mogą oczekiwać, iż każdorazowo w rejonie ich przyszłych działań na terytorium RP będą się znajdowały wojska obrony terytorialnej. Współdziałanie przyjmie wówczas formę wsparcia lub podporządkowania. Oznacza to, że **wojska operacyjne, którym wyznaczono pas działania w rejonie odpowiedzialności sił obrony terytorialnej, a wykonuje główne zadanie każdorazowo może liczyć, iż zostanie on wzmocniony lub wsparty siłami wojsk obrony terytorialnej, bo on będzie ponosił odpowiedzialność za wykonanie zadania i to on jest organizatorem współdziałania.**

Zasadniczymi wariantami wzmocnienia lub wsparcia działań wojsk operacyjnych na terytorium kraju siłami obrony terytorialnej może być:

- *brygadą obrony terytorialnej ;*
- *pułkiem obrony terytorialnej;*
- *batalionem obrony terytorialnej;*
- *siłami obrony terytorialnej będącymi w pasie działania związku taktycznego wojsk operacyjnych;*
- *zgrupowaniami sił obrony terytorialnej np.: bot, bfort, boo.*

W przypadku kiedy we wspólnym obszarze wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej główne zadanie wykonywałby dowódca wojsk obrony terytorialnej

wówczas on kieruje wspólnym działaniem w tym obszarze. Dlatego też dowódca, dążąc do jego realizacji, powinien w odpowiedni sposób wykorzystać siły i środki będące w jego dyspozycji. Znajomość stanu i możliwości posiadanych sił oraz wiedza o sposobie wykorzystania ich walorów bojowych w działaniach taktycznych mogą decydować o trafnym i efektywnym wykorzystaniu ich w koncepcji prowadzenia walki. Należy tu podkreślić, iż **wykorzystanie walorów sił obrony terytorialnej musi być zgodne ze sztuką prowadzenia walki przez ten rodzaj wojsk.**

Obrona terytorialna jest jedną z form prowadzenia obrony powszechnej przez państwo i realizuje swoje zadania przez siły obrony terytorialnej, których trzonem są wojska obrony terytorialnej złożone ze związków taktycznych, oddziałów i samodzielnych pododdziałów (występujących we wszystkich rodzajach sił zbrojnych). Jednostkom wojsk obrony terytorialnej wyznacza się rejony odpowiedzialności, których granice są takie same zarówno w czasie pokoju, kryzysu, jak i wojny.

Rejon odpowiedzialności jest taką samą stałą częścią terytorium państwa, jak obszar, region i obwód, tyle że przyporządkowywaną jednostkom wojskowym obrony terytorialnej na zasadach potrzeb planu operacyjnego. Powierzchnia jego zależy od wielkości oraz charakteru zadań konkretnej jednostki wojsk obrony terytorialnej (tabela 4.1).

Tabela 4.1

Rejony odpowiedzialności w zależności od struktur wojsk obrony terytorialnej

Lp.	Struktura wojsk obrony terytorialnej	Powierzchnia rejonu odpowiedzialności
1.	pluton	~ 24 km ² ;
2.	kompania	96 - 144 km ² ;
3.	batalion	400 - 600 km²;
4.	pułk	1200 - 1800 km²;
5.	brygada	2000 - 3000 km².

Wojska obrony terytorialnej prowadząc działania mogą je podejmować w formie działań regularnych i nieregularnych. Wszelkie działania bojowe wojsk obrony terytorialnej prowadzone są w stałych, o niezmiennych granicach, rejonach odpowiedzialności. W niektórych sytuacjach operacyjno-taktycznych dużego zagrożenia ofensywnymi działaniami przeciwnika (uderzenie skrzydłowe, desant, działania dywersyjne itp.) część sił może być doraźnie wykorzystana do manewrowego przeciwdziałania zagrożeniu poza ich własnymi rejonami odpowiedzialności. Jednak działania takie należy traktować jako doraźne (tymczasowe) mające charakter wsparcia przedsięwzięć innych zasadniczych sił, które przejmą zadania przeciwdziałania lub czasowego wsparcia sił już tam działających. Głównie charakter tych działań jest w formie doraźnej obrony w oparciu o obiekty i rubieże (działania: zaporowe, opóźniające, lokalizujące i niszczące).

Nie można traktować przykładowo brygady obrony terytorialnej jako manewrowego potencjału, który można przesunąć w koncepcji obrony dowódcy związku taktycznego do pasa sił przesłaniania, czy na obsadzenie kolejnej rubieży opóźniania, czy też użyć jako odwodu związku taktycznego. Dowódca wojsk operacyjnych własne siły musi niejako wkomponować w istniejącą już infrastrukturę obronną w ramach posiadanych obszarów odpowiedzialności wojsk obrony terytorialnej. Całościowe użycie jednostki wojsk obrony terytorialnej jako elementu ugrupowania związku taktycznego, czy to w pierwszym rzucie, czy odwodzie musi być uzasadnione i wpływać zarówno z zaistniałej sytuacji operacyjno-taktycznej, jak też przemyśleń opartych na znajomości użycia wojsk terytorialnych.

Kolejną właściwością współdziałania jest zakres uprawnień do jego realizacji. Wojewódzkie sztaby wojskowe (WSzW) i regionalne sztaby wojskowe (RSzW), są organizatorami współdziałania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej z organami administracji państwowej i samorządu

terytorialnego. Współdziałanie to może być realizowane na poziomie strategicznym operacyjnym i taktycznym.

Współdziałanie taktyczne wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej, realizującymi zadania na obszarze województwa, organizuje szef WSzW wspólnie z dowódcami ZT (oddziałów) lądowych wojsk operacyjnych. Polega ono na sprecyzowaniu zadań i ustaleniu odpowiedzialnych za ich realizację stosownie do rozkazów, zarządzeń i wytycznych dowódcy okręgu wojskowego. W celu zapewnienia jasnego podziału kompetencji między dowództwami operacyjnymi i terytorialnymi należy przyjąć, że organizatorem współdziałania w strefie bezpośrednich działań bojowych powinien być dowódca wojsk operacyjnych, a poza tą strefą – szef WSzW.

Podczas wykonywania wspólnych zadań współdziałanie działań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej polega na: zapoznaniu uczestników z celem działań, zadaniem i koncepcją jego wykonania; wkomponowaniu zadań obrony terytorialnej w plan walki i uzgodnieniu sposobu ich wykonania; podziale zadań częściowych między wojska operacyjne i obrony terytorialnej; ustaleniu sposobu wzajemnego wspierania się w walce; ustaleniu sposobu dowodzenia i zaopatrzenia.

Osiągnięciu pożądanego efektu stale towarzyszy dążność w poszukiwaniu prawidłowości rządzących zjawisk, próby porządkowania zjawisk oraz ustalenie zasad postępowania. Nie ominęło to także problematyki współdziałania, gdzie w literaturze przedmiotu znaleźć można kilka pozycji poruszających tę problematykę, a nawet takich, które problematykę współdziałania ujmują w pewne ramy zwane regułami⁶⁸.

Doświadczenia i wnioski z dotychczasowych badań dowodzą, że

⁶⁸ W. Sawkin, *Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki*, Warszawa 1974, s. 372-373. W opracowaniu tym przyjęto następujące reguły: 1) Współdziałanie „klasycznych” sił i środków walki organizować na korzyść tych pododdziałów, jednostek i związków ogólnowojskowych, które odgrywają główną rolę w wykonaniu zadania bojowego. 2) Koordynację wysiłku wojsk prowadzić przede wszystkim pod kątem maksymalnego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych. 3) Koordynując wysiłek uwzględniać walory bojowe, możliwości oraz silne i słabe strony różnych rodzajów wojsk i ich wzajemne uzupełnianie się. 4) Współdziałanie opierać na wzajemnym wsparciu i możliwości zamiany pododdziałów i oddziałów rodzajów wojsk oraz sąsiadów.

wypracowane w latach minionych zasady organizacji współdziałania, generalnie są nadal aktualne.⁶⁹ Jednakże nowe uwarunkowania przygotowania działań taktycznych, sprawiają, że konieczne stało się ich rozwinięcie. Na tej podstawie wypracowano wymogi praktycznego postępowania podczas przygotowania wspólnych działań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej, które posiadając walor uniwersalności, dadzą się zastosować do każdej sytuacji, zaistniałej podczas zwalczania przeciwnika. Analizując dorobek współczesnych teoretyków wojskowych zajmujących się tą problematyką⁷⁰ można współdziałanie ująć w pewne prawidłowości w odniesieniu do wspólnego wykonywania zadań przez wojska operacyjne i obrony terytorialnej:

- instytucjami kompetentnymi do nawiązywania współdziałania są odpowiadające szczeble dowodzenia;
- obszar odpowiedzialności okręgu należy podzielić na obszary odpowiedzialności wojsk operacyjnych (korpusów) i obrony terytorialnej (terytorialnych organów dowodzenia (RSzW) i podległych im wojsk obrony terytorialnej;
- współdziałanie przygotowuje się na rzecz tych sił (OT lub operacyjnych), które w danym obszarze odgrywają decydującą rolę;
- wojska obrony terytorialnej zapewniają swobodę działania wojskom operacyjnym – należy uwzględnić ich walory bojowe;
- współdziałanie organizować co do celu działania, miejsca i czasu wykonywania zadań;
- wymiana informacji stanowi podstawę skuteczności współdziałania;
- współdziałającym stronom zapewnić swobodę realizacji zadań;
- współdziałanie uzgadniać tak, aby powstawały wzajemne powiązania

⁶⁹ Zob. Z.Galewski, *Współdziałanie* ..wyd. cyt., s. 26. J.Marczak, *Współdziałanie we współczesnej walce*, Myśl Wojskowa 1980 nr 3, s. 38. K.Gąsiorek, *Główne* .. wyd. cyt., s.78.

⁷⁰ W. Lidwa, *Współdziałanie w walce lądowej*, Toruń 2000; Z. Ścibiorek, S. Świącicki, *Współdziałanie wojsk operacyjnych z wojskami obrony terytorialnej*, Warszawa 1998; G. Sobolewski, *Obrona związku taktycznego wojsk operacyjnych wzmocnionego siłami obrony terytorialnej*, rozprawa doktorska, Warszawa 2000.

zapewniające lepsze zaangażowanie w wykonawstwo zadań.

Wszelkie wspólne działania by mogły być efektywne, muszą być na tyle skonkretyzowane, aby ich dowódcy zrozumieli rolę jaką mają do spełnienia we wspólnych działaniach. Dane te dotyczyć powinny zadań, czasu i miejsca ich wykonania, bowiem tylko wtedy działania można nazwać wspólnymi, jeśli zostały wyraźnie osadzone w czasie i przestrzeni⁷¹.

Osiągnięcie efektu synergii podczas wspólnych działań jest między innymi rezultatem pełnego wykorzystania specjalnych predyspozycji współdziałających wojsk. Doświadczenia wyniesione z ćwiczeń z udziałem wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej wskazują, że zespolenie działań tak różnych pod względem możliwości taktyczno-ogniowych komponentów wojsk lądowych opierać się powinno na maksymalnym wyzyskaniu predyspozycji każdego z partnerów. Ta podstawowa właściwość powinna charakteryzować współdziałanie pomiędzy oboma komponentami wojsk lądowych.

Przeprowadzone badania, obejmujące doświadczenia historyczne i obecne rozwiązania, doświadczenia innych państwa oraz poglądy teoretyczne w tej materii, pozwalają na sprecyzowanie reguł (zasad), którym powinien podlegać proces udzielania pomocy wojskowej władzom cywilnym i społeczeństwu. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- zadania wojskowego wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa realizuje się, gdy nie ma sprzeczności z zasadami funkcjonowania demokratycznego państwa (przestrzeganie porządku konstytucyjnego, praw człowieka i obywatela, cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi);
- użycie sił wojskowych realizowane jest w interesie publicznym⁷²;
- pomoc wojskowa udzielana jest, gdy zachodzi obiektywna konieczność;

⁷¹ Por Z. Galewski, *Współdziałanie ...*, s. 27.

⁷² „Interes publiczny, zdaniem W. Lamentowicza, to obszar wspólny między uzgodnionymi interesami prywatnymi obywateli a racją stanu państwa, która też jest efektem uzgodnień dokonanych w wolnej debacie”. Zob. W Lamentowicz, *Państwo współczesne*, WSiP, Warszawa 1996, s. 42.

- użycie sił wojskowych nie może stanowić sposobu na zastąpienie nieudolności instytucji cywilnych;
- działanie wojska nie może również stanowić konkurencji dla instytucji cywilnych;
- wydzielane jednostki sił zbrojnych stanowią siłę drugiej (wojska OT) lub trzeciej kolejności użycia (wojska operacyjne);
- użycie wojska następuje wg wcześniej uzgodnionych planów lub w trybie doraźnym – na wezwanie o pomoc – wg decyzji dowódcy każdego szczebla;
- użyciu sił wojskowych decyduje pilna potrzeba, gdy: działanie przekracza możliwości władz cywilnych; życie ludzkie jest zagrożone; sytuacja ma charakter kryzysowy;
- uzasadnione przypadki doraźnego użycia mają miejsce, gdy dochodzi do: zagrożenia porządku prawnego, zdrowia i życia ludzkiego, dóbr, ważnych dokumentów lub cennych elementów środowiska; łamania praw człowieka i obywatela;
- działania wojska w ramach wsparcia nie może być organizowane pochopnie i narażać go na negatywną opinię społeczną;
- brak regulacji prawnych nie zwalnia z obowiązku udzielenia pomocy, gdy zachodzi potrzeba wyższej konieczności.

4.3. Organizacja i treści współdziałania

Zasadniczym warunkiem osiągnięcia celu działań oraz wykonania zadań w sytuacjach nadzwyczajnych są określone siły, których cechą charakterystyczną jest dwuskładnikowa konstrukcja powstała z zestawienia dwóch komponentów (cywilnego i wojskowego). Głównym problemem organizowania działań połączonych, jest zintegrowanie i skoordynowanie wysiłków, które łączy wspólny cel i wola jego osiągnięcia.

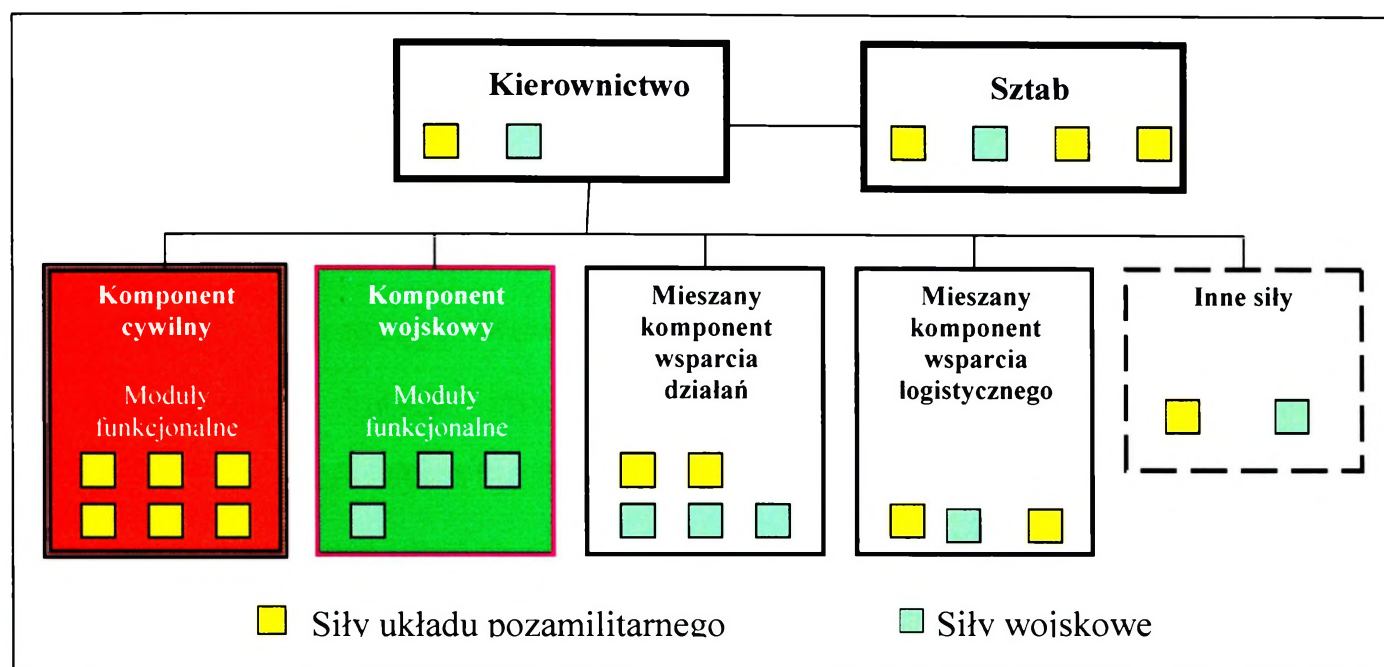
Jednym z największym wyzwani, jakie pokonać muszą organizatorzy rozwiązywania sytuacji nadzwyczajnych będzie odnalezienie i zastosowanie zabiegów, które pozwolą stworzyć odpowiednią organizację sił zapewniającą nie tylko jej funkcjonowanie, ale także oczekiwaną sprawność i skuteczność dającą efekt synergiczny. Zasadnicze wyzwanie stanowi przestrzeganie kardynalnej zasady, że żołnierzami dowodzą dowódcy wojskowi.

Tworzone siły (zgrupowania) zadaniowe to doraźnie zgrupowania zestawiane z sił podmiotów cywilnych oraz jednostek różnych rodzajów wojsk dla wspólnej realizacji określonego celu, zapewnienia podjęcia w możliwie krótkim czasie elastycznych i efektywnych działań zapobiegających powstaniu lub eskalacji kryzysu albo ograniczających lub usuwających jego następstwa. Tworzone są również dla wspólnej realizacji różnych działań z możliwie pełnym wykorzystaniem specyficznego potencjału i zdolności, które wykonuje się oddzielnie (każdy z osobna) lub razem, ale nie rozdzielnie. Istota zawiera się w tworzeniu sił (zgrupowań) połączonych, wyodrębnieniu elementów włączanych w ich skład z różnych struktur istniejących dotychczas i podporządkowania ich na okres prowadzenia działań połączonych nowemu, specjalnie tworzonemu kierownictwu.

Strukturę, obsadę i wyposażenie tych sił ustala każdorazowo organizator, odpowiednio do potrzeb wynikających z charakteru i treści zadań oraz właściwości środowiska, w którym będą wykonywane.

Są to tymczasowe siły do realizacji specyficznych misji (zadań) o naturze cywilnej lub cywilno-wojskowej składające się z elementów cywilnych i wojskowych z przewagą podmiotu spełniającego rolę wiodącą, kierowane przez zintegrowany sztab cywilno-wojskowy, którego liderem jest uprawniony funkcjonariusz publiczny administracji ogólnej (rządowej lub samorządowej). Organizowanie połączonych sił sprowadza się do zebrania wcześniej wyznaczonych i przygotowanych jednostek w przewidzianym lub nie rejonie i ich skoordynowaniu w czasie i przestrzeni dla wspólnego przezwyciężenia

kryzysu. Zastosowana organizacja powinna umożliwiać pełne wykorzystanie zasobów i możliwości podmiotów obu komponentów, unikać dublowania struktur i czynności (przedsięwzięć), zapewniać wzajemne wsparcie, wykorzystanie atutów i uzupełnianie (niwelowanie) słabości organizacyjnych i wykonawczych. W strukturze należy wyraźnie wyodrębnić komponenty lub elementy wojskowe i cywilne, także wtedy, gdy działają razem w ramach jednego segmentu (por. rys. 4.2.).



Rys. 4.2. Wariant ugrupowania sił zadaniowych w sytuacjach nadzwyczajnych

Segmenty można wyodrębnić według różnych kryteriów: celu działań, zadań, funkcji, roli, usytuowania w przestrzeni itp. Istotnym wydaje się wyodrębnienie głównego wykonawcy (wspieranego) i podwykonawców (wspierających), wykonawcy (wykonawców) działań: zasadniczych, zabezpieczających (ubezpieczenie bezpieczeństwa, podtrzymanie zdolności zgrupowania do działania) oraz pomocniczych.

Dowodzenie działaniami połączonymi wymaga zastosowania następujących zasad: jedności kierowania, jego ciągłości, funkcjonalności, integracji,

decentralizacji, współpracy i wzajemnego zrozumienia⁷³.

Jedność kierowania oznacza spójność planowania i prowadzenia działań. Osiąga się ją przez prawne nadanie uprawnień kierowania i koordynowania działań jednemu funkcjonariuszowi publicznemu (organowi). Struktury kierowania uzależnione są od struktur ustanowionych w administracji publicznej. Kierowanie działaniami połączonymi sprawuje organ ogólnej administracji rządowej lub samorządowej właściwego szczebla, na którym organizowane są działania. Podlegają mu kierownicy (dowódcy) taktyczni sprawujący kierowanie elementami sił połączonych w miejscach ich użycia.

Funkcjonalność kierowania, choć uwzględnia hierarchię systemów kierowania w pionach funkcjonalnych „właściwych organów” dopuszcza, jeśli będzie to konieczne i uzasadnione wprowadzanie ograniczeń nakładanych przez inne organa. Integracja kierowania działaniami połączonymi polega na skonstruowaniu takich struktur organizacyjnych, które dla powodzenia wspólnych działań zapewnią integrację wewnątrz podmiotów obu komponentów oraz współdziałanie między elementami komponentów cywilnego i wojskowego w realizacji zadań przydzielonych przez kierujących połączonymi działaniami.

Decentralizacja dopuszcza inicjatywę i swobodę działania kierujących taktycznie w przypadku wystąpienia sytuacji nieprzewidzianych, dla wykorzystania sprzyjających warunków.

Kierujący powinni koncentrować się głównie na określaniu celów do osiągnięcia oraz zapewnieniu niezbędnych sił i zasobów oraz muszą kierować się zrozumieniem intencji przełożonych (koordynatorów).

Współpraca i wzajemne zaufanie i zrozumienie powinny przenikać wszelkie działania we wszystkich strukturach połączonych sił.

Wzajemne zaufanie opiera się na przekonaniu o wysokich kompetencjach i dobrej woli partnerów. Fundamentem współpracy jest poznanie wzajemne (np.

⁷³ Doktryna narodowa: *Operacje Połączone OP/01*, MON SG WP Szkol. 800/2002, Warszawa 2002, s. 5 -1- 5 -3.

przez wspólne treningi i ćwiczenia) oraz zrozumienie specyfiki organizacji działań każdego podmiotu silnych i słabych stron partnera i własnych.

Konstatując celem współdziałania jest pełne wykorzystanie wszystkich sił i środków do zwielokrotnienia ich możliwości w działaniach na określonym obszarze odpowiedzialności. Współdziałanie obejmuje uzgodnienie sposobu, czasu i miejsca użycia sił i środków, w celu jak najlepszego wykonania określonego zadania. Jego istotą jest wspólne, skoordynowane działanie wykonawców w realizacji zadań.

4.4. Współdziałanie z elementami układu pozamilitarnego

Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych jest jedną z ról przypisanych organom administracji publicznej w ramach szerokiego zakresu misji odwracania zagrożeń i przywracania stanu poprzedniego. W obliczu licznych uwarunkowań funkcjonowania polskiej administracji pojawia się problem koordynacji jej poczynań w dziedzinie zarządzania kryzysowego. Istnieje konieczność wspólnego i jednoczesnego funkcjonowania wielu różnych podmiotów administracji publicznej, a co za tym idzie, w sytuacji zagrożenia lub innej trudnej sytuacji (także o charakterze kryzysowym). Przywraca się tradycyjna zhierarchizowana postać zależności zachodzących między nimi. Hierarchizacja nie może jednak oznaczać centralizacji podległości organom centralnym. Sztuka zarządzania polega tutaj na tym, aby terytorialnej organizacji państwa odpowiadała taka sama forma panowania organów administracji ogólnej nad znajdującymi się na terenie podległym jej jurysdykcji strażami, służbami i inspekcjami, realizującymi zadania usługowe na rzecz społeczności lokalnych.

Zespolecie ułatwia kierowanie i koordynację poczynań w dziedzinie zarządzania kryzysowego, zaś mimo istnienia niezespoleonych form administracji, prawo polskie przewiduje zapanowanie nad całością przez terytorialne organy administracji ogólnej (wójtów, starostów i wojewodów).

Biorąc pod uwagę istotę funkcjonowania aparatu zarządzającego, złożoność

zagrożeń i sytuacji kryzysowych, można przyjąć, że organ zarządzający w sytuacjach kryzysowych powinien się składać z:

- organu (członu) decyzyjnego;
- organu (członu) informacyjnego;
- organu (członu) sztabowego.

Element (człon) decyzyjny, to podmiot kreujący decyzje władcze, oddziałujące na cały podlegający mu system organizacyjny (i system działania).

Podstawę jego funkcjonowania stanowi powierzenie mu władzy, na mocy ustawy lub rozporządzenia, czyli tytułu do wpływania na zachowania innych podmiotów działających w dziedzinie bezpieczeństwa.

Element informacyjny, z punktu widzenia potrzeb zarządzania, pełni trzy rodzaje zadań:

- służące pomocą w podejmowaniu decyzji (funkcja opiniodawczo-doradcza);
- zapewniające komunikację między poszczególnymi członami aparatu zarządzającego⁷⁴;
- zaspokajające potrzeby otoczenia i podległego podsystemu wykonawczego.

Dla podsystemu wykonawczego i jego elementów, element informacyjny pełni rolę orientującą oraz projektującą i korygującą zachowania (chodzi tu o informacje dotyczące warunków działania i rezultatów oraz sytuacji w systemie nadrzędnym). Oprócz funkcji decyzyjnych i informacyjnych, organ zarządzający spełnia również funkcje sztabowe.

Celem współdziałania jest pełne wykorzystanie wszystkich sił i środków do zwielokrotnienia ich możliwości w działaniach na określonym obszarze odpowiedzialności. Współdziałanie obejmuje uzgodnienie sposobu, czasu i

⁷⁴ Aparat zarządzający – to wielopoziomowy zbiór organów zarządzających sferą wykonawczą. Aparat zarządzający wraz z instrumentami, zasadami i procedurami zarządzania składają się na system zarządzania. Szerzej, L Krzyżanowski, *Podstawy nauk o organizacji...* s. 194 - 195, 225 - 228.

miejsca użycia sił i środków, w celu jak najlepszego wykonania określonego zadania. Jego istotą jest wspólne, skoordynowane działanie wykonawców w realizacji zadań. W odniesieniu do sił i środków wojska wykorzystywanych do działań w sytuacjach nadzwyczajnych:

- Dyżurna Służba Operacyjna SZ RP koordynuje proces aktywacji Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu ON w początkowej fazie procesu angażowania Sił Zbrojnych do działań antyterrorystycznych.
- Na poszczególnych szczeblach dowodzenia elementy Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu ON (Grupy Reagowania Kryzysowego: Dowództwa Operacyjnego, dowództw Rodzajów Sił Zbrojnych, Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, służb wywiadu i kontrwywiadu wojskowego oraz Grupy Operacyjne: okręgów wojskowych, Dowództwa Garnizonu Warszawa, korpusów, związków taktycznych i WSzW) zorganizowane i rozmieszczone zgodnie z decyzjami właściwych dowódców koordynują udział wydzielonych sił i środków Sił Zbrojnych zaangażowanych w akcję.
- Dowodzenie wydzielonymi do działań antyterrorystycznych elementami Sił Zbrojnych RP realizowane jest w zależności od decyzji Szefa Sztabu Generalnego WP w systemie podległości służbowej (siły i środki z jednego rodzaju sił zbrojnych), poprzez Sztab Kryzysowy MON lub przez Dowództwo Operacyjne (po przejęciu wydzielonych sił i środków w podporządkowanie).

W trakcie działań, np. antyterrorystycznych, włączenie wyznaczonych oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych do wsparcia jednostek Policji koordynuje właściwy Komendant Wojewódzki lub Komendant Główny Policji⁷⁵.

Oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych wydzielone do działań kryzysowych

⁷⁵ D. Nieke, *Udział Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych*, WAT, Warszawa 2007, s. 56.

wykonują zadania stawiane przez organ koordynacyjny, pozostając pod dowództwem swoich przełożonych.

Współdziałanie wyznaczonych oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych z jednostkami Policji, Straży Granicznej oraz innymi formacjami zaangażowanymi w akcję antyterrorystyczną organizuje organ koordynacyjny. Organ koordynacyjny posiada szerokie kompetencje w zakresie organizacji współdziałania działań podejmowanych przez Policję i Siły Zbrojne RP. Zgodnie z postanowieniami rozporządzenia w sprawie szczególnych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych RP do obowiązków organu koordynacyjnego należy m.in.:

- dokonanie podziału zadań stosownie do możliwości wykonawczych pododdziałów;
- uzgadnianie planów i harmonogramów niezbędnych do realizacji zadań;
- określenie warunków do ustalenia procedur niezbędnych do realizacji zadań;
- dostarczenie niezbędnych informacji, w szczególności dotyczących zagrożeń, przebiegu zdarzeń i wyników dotychczasowych działań oraz innych informacji mających wpływ na dalsze działania;
- uzgodnienie zabezpieczenia przemieszczania oddziałów Sił Zbrojnych RP;
- realizacja wsparcia logistycznego oraz określenie zakresu tego wsparcia.

Do każdej grupy sił i środków Sił Zbrojnych wykorzystywanych w rejonie działania, właściwe organy administracji publicznej powinny wyznaczyć przewodnika oraz funkcjonariusza Policji. Jednocześnie organ koordynacyjny może wyznaczyć policjanta lub zespół policjantów do pełnienia funkcji łącznikowych przy pododdziałach i oddziałach Sił Zbrojnych RP.

Dowodzenie oddziałami i pododdziałami Sił Zbrojnych RP odbywa się na zasadach określonych w regulaminach wojskowych, według procedur obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP. Zadania dla oddziałów i pododdziałów

Sił Zbrojnych RP organ koordynujący przekazuje wyłącznie ich dowódcom.

Jednymi z najlepiej obecnie działających i sprawdzonych w praktycznym działaniu we współdziałaniu z Policją procedur są procedury związane z incydem typu RENEGADE, po zmuszeniu statku powietrznego do lądowania na jednym z lotnisk interwencyjnych. W latach ubiegłych odbył się cykl wspólnych ćwiczeń z udziałem Sił Powietrznych, Żandarmerii Wojskowej, Policji i Straży Pożarnej na każdym z lotnisk interwencyjnych. Ćwiczenia te miały na celu sprawdzenie gotowości systemu oraz weryfikację wypracowanych szczegółowych procedur działania.

Połączone działania cywilno-wojskowe mogą mieć zastosowanie w stanie normalnym i po wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego.

Kierując się kryterium celu, działania połączone na obszarze województwa obejmują przedsięwzięcia (zabiegi):

- ratowniczo-ewakuacyjne;
- ochrony i obrony obiektów;
- przeciwterrorystyczne (przeciwdywersyjne);
- wsparcia, utrzymania lub przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- wsparcia imprez masowych.

Przez połączone działania ratowniczo-ewakuacyjne należy rozumieć kompleks przedsięwzięć podejmowanych dla ochrony życia i zdrowia społeczeństwa, zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, przywrócenia funkcjonowania władzy i podstawowych służb publicznych oraz udzielenia pomocy władzom, podmiotom gospodarczym i ludności, poszkodowanej w następstwie zamachów terrorystycznych, klęsk lub katastrof. Priorytetowe znaczenie ma natychmiastowe reagowanie właściwych służb i straży, a także jednostek wojskowych, z inicjatywy ich dowódców, dla ratowania życia, zapobieżenia ludzkim cierpieniom i minimalizowania szkód materialnych.

Współcześnie rozwija się zdolność dla likwidacji następstw najgroźniejszego rodzaju katastrof i zamachów terrorystycznych, również z użyciem substancji chemicznych, biologicznych, promieniotwórczych i jądrowych oraz materiałów wybuchowych o wielkiej sile rażenia.

Działania koordynują organy Państwowej Straży Pożarnej w ramach krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz/lub zarządzania kryzysowego administracji ogólnej.

Połączone działania w ochronie i obronie obiektów to kompleks przedsięwzięć ukierunkowanych na zidentyfikowanie, ocenę, zabezpieczenie i ochronę obiektów rządowych, wojskowych i cywilnych z ważnymi urządzeniami oraz zasobami środków materialnych lub informacji o charakterze politycznym, gospodarczym, technicznym i ekologicznym niezbędnych w obronie narodowej. Działaniami kierują organy MON w ochronie obiektów ważnych dla obronności wojewodowie organy MSWiA (wojewodowie we współpracy z policją) w obiektach ważnych dla bezpieczeństwa państwa, koordynując współpracę zaangażowanych sił cywilno-wojskowych.

Połączone działania przeciwterrorystyczne to kompleks obronnych przedsięwzięć antyterrorystycznych realizowanych dla zredukowania wrażliwości (podatności) na akty terroryzmu oraz ofensywnych przedsięwzięć kontrterrorystycznych podejmowanych dla zapobieżenia, powstrzymania i reagowania na zamachy w całym spektrum możliwych zagrożeń, także dla usuwania ich następstw w działaniach ratowniczo-ewakuacyjnych. To obecnie najtrudniejszy i najbardziej skomplikowany rodzaj działań z uwagi na szeroki zakres i specyficzne właściwości nieprzewidywalnego zagrożenia wymagającego reagowania wieloaspektowego i wielopodmiotowego. Działania koordynują organy Policji i ABW.

Połączone działania dla wsparcia, utrzymania lub przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego to kompleks przedsięwzięć wsparcia działań terenowych organów administracji ogólnej oraz policji jako uzupełnienie

ich możliwości w zniesieniu zamieszek wewnętrznych lub rozpoznania i przeciwstawiania się groźnej przestępczości zorganizowanej.

To połączenie działań ochronnych, prewencyjnych, demonstracji siły oraz użycia środków przymusu bezpośredniego – zgodnie z prawem i odpowiednio do zagrożenia. Działania koordynuje policja wykonując polecenia administracji ogólnej.

Połączone wsparcie imprez masowych to kompleks przedsięwzięć podejmowanych przez układ militarny i pozamilitarny jako pomoc w zabezpieczeniu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz potrzeb logistycznych podczas narodowych wydarzeń (imprez) politycznych, religijnych, kulturalnych, gospodarczych i sportowych. Ich koordynatorem są organy administracji ogólnej i policja.

Uwarunkowania wewnętrzne połączonych działań wynikają z potrzeb strukturalno-funkcjonalnych sił cywilnych oraz wojskowych i wiążą się z organizacją i dyslokacją jednostek oraz treścią, sposobami, procedurami i taktykami działań komponentów. Należy przy tym zwrócić uwagę na mniejsze znaczenie struktur, gdyż organizacja do działań będzie miała charakter macierzowy. Celowe jest, aby połączone działania zapewniały: możliwie szybkie, elastyczne i efektywne rozwijanie sił i kreatywne (uprzedzające) reagowanie na rozwój sytuacji kryzysowej; skuteczność w całym wachlarzu wyszczególnionych uprzednio działań innych niż wojna i niezakłócone przechodzenie od jednego rodzaju i fazy działań w następne, zarówno w przypadku eskalacji jak i deeskalacji działań; łączoność działań jednorodnych i mieszanych zgrupowań z uwzględnieniem różnych możliwości komponentów oraz jednorodne, kierownictwo i odpowiedzialność administracji ogólnej.

Wnioski:

1. Podstawy do organizacji współdziałania zostały określone w stosownych ustawach, rozporządzeniach i umowach.
2. Współdziałanie wszystkich służb zaangażowanych w działania antyterrorystyczne jest kluczowym elementem osiągnięcia sukcesu, jednakże w żadnym przywołanych w tej pracy dokumentów normatywnych nie zostały określone szczegółowe procedury i organizacja współdziałania. Dlatego, ważnym jest uzupełnienie i poprawienie obowiązujących aktów prawnych o elementy związane z koordynacją działań poszczególnych służb, wprowadzenie jednoznacznych procedur umożliwiających zgodne z prawem i skuteczne użycie komponentów wojsk lądowych.
3. W celu osiągnięcia właściwego poziomu przygotowania i koordynacji wszystkich służb zaangażowanych w działania w sytuacjach nadzwyczajnych, koniecznym jest organizowanie i prowadzenie wspólnych ćwiczeń i treningów.

ZAKOŃCZENIE

Przed wojskami lądowymi stało wyzwanie osiągnięcia zdolności do wypełniania misji nieoreźnych. Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach nadzwyczajnych stanowi i stanowić będzie jeden z ważnych elementów misji wojsk lądowych, a w związku z pojawieniem się zagrożeń o interdyscyplinarnym, nagłym i asymetrycznym, często kryzysowym charakterze, wzrastać będzie jego znaczenie w tych obszarach bezpieczeństwa, w których dominującą rolę pełnią narzędzia o charakterze cywilnym (niemilitarnym).

Dotychczasowy dorobek Polski w procesie doskonalenia systemu reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych, wypracowane standardy i procedury, dają szansę stworzenia warunków do podjęcia skuteczniejszych działań na wypadek wystąpienia zagrożeń na obszarze kraju (lub jego części).

W trakcie opracowywania niniejszej pracy zachodziły zmiany w obowiązującym prawie, między innymi wydana została oczekiwana od dawna Strategia Bezpieczeństwa Narodowego. W trakcie uzgodnień międzyresortowych znajduje się projekt ustawy o bezpieczeństwie narodowym oraz trwają prace nad projektem tzw. ustawy antyterrorystycznej. Należy zakładać, że ich uchwalenie przyczyni się do skonsolidowania wysiłków poszczególnych resortów w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz stworzy spójny system planowania i kierowania działaniami antyterrorystycznymi na terenie kraju. Należy oczekiwać, że w wymienionych ustawach znajdą się również zapisy rozwiązujące zasygnalizowane w pracy problemy dotyczące użycia Sił Zbrojnych, podziału kompetencji oraz organizacji współdziałania poszczególnych służb w czasie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym i usuwania ich skutków, gdyż tylko wspólne i właściwie skoordynowane działania mogą doprowadzić do skutecznego przeciwdziałania pladze, jaką jest terroryzm.

Wymaganym dopełnieniem zaprezentowanych w niniejszej pracy rezultatów

badania jest nakreślenie wizji **perspektywicznych kierunków** rozwoju działań połączonych komponentów wojsk lądowych, OT i układu pozamilitarnego w sytuacjach nadzwyczajnych. Przeprowadzone badania dowiodły, że ich znaczenie sukcesywnie wzrasta. Zależą one w głównej mierze od uwarunkowań zmieniającej się sytuacji geopolitycznej i czasu reakcji w wypadku jej zaostrzenia.

Zebrane doświadczenia i wyniki dokonanych ocen wykazały, iż bardziej skutecznym rozwiązaniem jest zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych, niż przeciwdziałanie i ograniczanie ich skutków. Istnieje zatem duże prawdopodobieństwo szerokiego podejmowania działań prewencyjnych i wyprzedzających.

Konstatując, należy uznać, że w przyszłości podobnie ważne stanie się przygotowanie komponentów wojsk lądowych zarówno do prowadzenia działań pokojowych poza granicami kraju, jak działań w sytuacjach nadzwyczajnych na terytorium RP.

Przeprowadzone oceny wykazały, że w perspektywie najbliższych lat, wzrastać będzie zagrożenie atakami terrorystycznymi. Pojawiające się symptomy wskazują, że nie są to problemy bardzo odległe. I chociaż ich rozwiązywanie nie leży w gestii jednostek wojsk lądowych, to jednak, nie upoważnia nas do pomijania w ocenach tych problemów.

Zastosowana formuła badawcza pozwoliła rozwiązać główny problem badawczy oraz sformułować propozycje wzbogacenia teorii działań komponentu wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych.

W ocenie autorów, osiągnięty został także cel utylitarny pracy, gdyż wyniki badań wskazały na kierunki i zakres doskonalenia procedur szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

W wyniku badań uzyskano **potwierdzenie założonej hipotezy** roboczej. Obowiązujące prawo umożliwia wykorzystanie komponentów wojsk lądowych

do wsparcia struktur niewojskowych w działaniach na terenie kraju. Wojska lądowe dysponują odpowiednim potencjałem do udzielenia takiego wsparcia, jednak przy założeniu, że w przyszłości nie będzie zwiększane ich zaangażowanie w działania wspierające pokój prowadzone poza granicami kraju. Przedstawione problemy i wnioski zarysowują kierunki i postulaty dalszych działań zmierzających do budowy właściwie funkcjonującego systemu wspólnego wykonywania zadań przez oddziały wojsk lądowych, OT i układu pozamilitarnego w sytuacjach nadzwyczajnych.

Niezwykle ważnym jest stworzenie takiego systemu, w który włączone zostaną wszystkie struktury państwowe i samorządowe. Zadanie to jest skomplikowane, gdyż wymusza budowę systemu z elementów funkcjonujących na co dzień w strukturach różnych resortów i instytucji centralnych. Jednocześnie niezbędne jest dostosowanie procedur do zmiennego, asymetrycznego i sieciocentrycznego środowiska działań. W tym aspekcie skoordynowanie działania odpowiednio przygotowanych i kierowanych służb przyczyni się do zmniejszenia strat i zjawisk niepożądanych takich jak: chaos, panika itp.

Po dokonanej syntezie uzyskanych wyników, zebranych w toku realizacji zamierzeń zaprojektowanej procedury badawczej, zrodziły się pewne wątpliwości i kwestie wymagające stosownych rozstrzygnięć. Dotyczą one przede wszystkim obszarów koordynacji, wsparcia i zabezpieczenia działań w sytuacjach kryzysowych, a także wykonywania zadań w prognostycznych uwarunkowaniach. Dlatego też przeprowadzone badania wymagają kontynuacji, której inspiracją mogą być nowe wyzwania, wyrażone poglądy i opinie oraz wyniki monitorowania bieżącego rozwoju wydarzeń.

BIBLIOGRAFIA

1.	Art. 11 ustawy z dnia 27 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U.07.88.590).
2.	Art. 25 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U.07.87.590)
3.	Balcerowicz B., <i>Pokój i „nie-pokój” na progu XXI wieku</i> . Warszawa 2002.
4.	Bates. J. A. <i>The War on Terrorism. Countering Global Insurgency in the 21st Century</i> , The JSOU Press Hurlburt Field, Florida 2005.
5.	Dawidczyk A., <i>Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku</i> , Warszawa 2001.
6.	Decyzja Nr 08/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 lipca 2001 r. w sprawie określania podstawowych zadań i zasad funkcjonowania JW 2305 w strukturze Sił Zbrojnych RP.
7.	Decyzja Nr 17/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2005 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Szczegółowego zakresu działania Dyżurnego Dowódcy Obrony Powietrznej w zakresie przeciwdziałania obiektom powietrznym typu RENEGADE”.
8.	Decyzja Nr 71/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 marca 2003 r. w sprawie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym z powietrza (Dz.Urz. MON z 2003 r. Nr 6, poz.52).
9.	Durys P., Jasiński F., <i>Walka z terroryzmem międzynarodowym. Wybór dokumentów</i> , Bielsko-Biała 2001.
10.	<i>Encyklopedia terroryzmu</i> , red. B. Zasieczna, Warszawa 2004.
11.	Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557).
12.	Galicki Z., <i>Terroryzm lotniczy w świetle prawa międzynarodowego</i> , Warszawa 1981.
13.	Instrukcja organizacji i pełnienia dyżurów bojowych w Systemie Obrony Powietrznej (sygn. Szt. Gen. 1577/2005).
14.	Jakubczak R., Marczak J., <i>Obrona terytorialna Polski na progu XXI wieku</i> , Warszawa 1998.
15.	Jakubczak R., <i>Wojska Obrony Terytorialnej</i> , Warszawa 2002.
16.	Jałoszyński K., <i>Terroryzm a wojsko</i> , „Zeszyty Naukowe” 2000 nr 2.
17.	Kitler W., <i>Obrona Narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System.</i> , rozprawa habilitacyjna [:] „Zeszyty Naukowe” 2002, dodatek specjalny, AON, Warszawa 2002.
18.	Kubiak K., Makowski A., Mickiewicz P., <i>Polska wobec zagrożenia terroryzmem morskim</i> , Warszawa 2005.
19.	<i>Leksykon Wiedzy Wojskowej</i> . MON, Warszawa 1979.
20.	Lidwa W., <i>Współdziałanie w walce lądowej</i> , Toruń 2000.
21.	Liedel K., <i>Zwalczanie terroryzmu lotniczego. Aspekty międzynarodowe</i> , Warszawa 2003.
22.	Madej M., <i>Międzynarodowy terroryzm polityczny</i> , wyd. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001.
23.	<i>Mały Słownik Języka Polskiego</i> . PWN, Warszawa 1995.
24.	MC-472/1 NATO wojskowa koncepcja obrony przed terroryzmem.

25.	Nieke D., <i>Udział Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych</i> , WAT, Warszawa 2007.
26.	Pawłowski J., (red.) <i>Terroryzm we współczesnym świecie</i> Warszawa 2001.
27.	Pikulski S., <i>Prawne środki zwalczania terroryzmu</i> , Olsztyn 2000.
28.	Plan użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych.
29.	Porozumienie z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym (Dz.Urz. KG Policji z 2005 r. Nr 10, poz. 89).
30.	Porozumienie z dnia 5 grudnia 2001 r. o współpracy Policji z Żandarmerią Wojskową.
31.	Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 lutego 2005 r. w sprawie sposobu współdziałania organów zarządzania ruchem lotniczym z Siłami Powietrznymi Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.
32.	Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 stycznia 2005 r. w sprawie przekraczania granicy państwowej i lotów obcych wojskowych statków powietrznych w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2005 r. Nr 11, poz. 80).
33.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie postępowania przy stosowaniu środków obrony powietrznej niestosujących się do wezwań państwowego organu zarządzającego ruchem lotniczym (Dz.U. z 2004 r. Nr 279, poz. 2757).
34.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego (Dz.U. z 2005 r. Nr 135, poz. 1134).
35.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasady użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji (Dz.U. z 2005 r. Nr 135, poz. 1132).
36.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz.U. z 2003 r. Nr 116, poz. 1090).
37.	Sieńko J., Szlachcic B., <i>Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa w dobie walki z terroryzmem</i> , Warszawa 2005.
38.	Solana J., <i>Unia Europejska i NATO, strategiczne partnerstwo</i> , www1.gazeta.pl, z 19 listopada 2002 r.
39.	<i>Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP</i> , Warszawa 2007.
40.	<i>Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 22 lipca 2003 r.</i>
41.	Szafran H., <i>Pojęcie i charakterystyka współczesnych kryzysów. Potrzeba ich cywilno-wojskowego przewycięzania</i> , [w:] <i>Przygotowanie i koordynacja połączonych działań obrony terytorialnej i układu pozamilitarnego w sytuacjach kryzysowych</i> , „K o o r d y n a c j a”, część pierwsza, red. nauk. J. Marczak, AON, Warszawa 2002.
42.	<i>Szczegółowy zakres działania dyżurnego Dowódcy Obrony Powietrznej w zakresie przeciwdziałania obiektom powietrznym typu „RENEGADE”</i> (sygn. Szt. Gen. 1578/2005).
43.	Szlachter D., <i>Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls</i> , Toruń 2007.

44.	Szulc B. M., <i>Nauka i sztuka wojenna na przełomie wieków</i> , Warszawa 1999.
45.	Szulc B., <i>Wpływ zagrożeń na teorię walki, pk. „Zagrożenia”</i> , AON, Warszawa 2003.
46.	Szulc B., <i>Zadania wojsk lądowych w walce z terroryzmem</i> [w:] <i>Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju</i> , pod kier. A. Tomaszewskiego, AON, Warszawa 2001.
47.	Tomaszewski A., <i>Operacje i zadania Wojsk Lądowych na obszarze kraju</i> , Warszawa 2001.
48.	Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. z 2005 r. Nr 226, poz. 1944, z późn. zm.) i wydane na jej podstawie rozporządzenia:
49.	Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2005 r. Nr 234, poz. 1997, z późn. zm.).
50.	Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. z 2002 r. Nr 62 poz.558, z późn.zm.) i wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczególnych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz.U. z 2003 r. Nr 41, poz. 347).
51.	Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. z 2002 r. Nr 113 poz. 985, z późn.zm.) i wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w czasie stanu wyjątkowego (Dz.U. z 2003 r. Nr 89, poz. 821).
52.	Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 2416, z późn. zm.).
53.	Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 123, poz.1353, z późn. zm.).
54.	Ustawa z dnia 25 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2002 r. Nr 156, poz.1301, z późn. zm.).
55.	Ustawa z dnia 27 września 2002 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowania terroryzmu (Dz.U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1505).
56.	Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2002 r. Nr 130, poz. 1112, z późn. zm.) i wydane na jej podstawie rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 lutego 2005 r. w sprawie sposobu współdziałania organów zarządzania ruchem lotniczym z Siłami Powietrznymi Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2005 r. Nr 42, poz. 408).
57.	Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji - art. 17 ust. 1. pkt 4
58.	Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, z późn. zm.) i wydane na jej podstawie rozporządzenia:
59.	Wiatr M., <i>Walka z terroryzmem środkami wojskowymi</i> , „Myśl Wojskowa” 2003 nr 2.
60.	Wudarski S., <i>System przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce</i> http://www.terroryzm.com/article/273/ System-przeciwdzialania-terroryzmowi-w-Polsce.html

61.	Wytyczne Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie ogólnych wymagań przygotowania i prowadzenia szczególnej ochrony obiektów kategorii I.
62.	Zarządzenie nr 162 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 października 2006r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych (http://bip.kprm.gov.pl).
63.	Zarządzenie nr 162 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 października 2006 r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Centrum do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych.
64.	Zarządzenie nr 21/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 października 2005 r. w sprawie szczegółowych zakresów działania jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej (Dz.Urz. MON z 2005 r. Nr 20 poz.182).

Adresy internetowe

<http://en.wikipedia.org>

<http://istar.asp>

<http://www.abw.gov.pl>

<http://www.greendevils.pl>

<http://www.mon.gov.pl/bezpieczenstwo>

<http://www.msz.gov.pl>

<http://nsc.natic.army.mil>

<http://www.sejm.gov.pl>

<http://www.specwarnet.com>

<http://www.terroryzm.com>

<http://www.osce.org>, <http://www.msz.gov.pl>

ZAŁĄCZNIKI

Zał. 1.1	Kwestionariusz wywiadu wraz ze sprawozdaniem z wyników badania.
Zał. 2.1	Użycie Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji – normalna procedura.
Zał. 2.2.	Użycie Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji – procedura uproszczona.
Zał. 3.1.	Zestawienie najczęściej stosowanych przez terrorystów metod ataku.
Zał. 3.2.	Zadania możliwe do realizacji przez wojska lądowe w czasie działań antyterrorystycznych.
Zał. 3.3.	Działania niemilitarne wojsk lądowych
Zał. 3.4.	Przeciwdziałanie zagrożeniom typu „RENEGADE”
Zał. 4.1.	Czynniki wpływające na przygotowanie i prowadzenie połączonych działań.



AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

WYWIAD EKSPERCKI

WARSZAWA 2008

Podstawowe interesy narodowe Polski wynikają z koncepcji bezpieczeństwa państwa, uwzględniającej aspekty polityczno-militarne, ekonomiczne, społeczne i ekologiczne.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, określa, że nadrzędnym celem strategicznym RP jest zapewnienie korzystnych i bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych między innymi poprzez eliminację zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń.

Wyjaśnienie istoty zagrożeń kryzysowych wymaga wskazania jego miejsca w zagrożeniach militarnych oraz znaczenia, jakie w nim spełnia. W tym kontekście ważne są też zadania wojsk lądowych stąd wynikające, bowiem wskazują one na relacje wynikowe między zagrożeniami, a sposobami ich neutralizacji.

Jak wskazują wyniki analiz, użycie wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych uwarunkowane jest wieloma czynnikami, w tym głównie prawnymi, które nie zawsze odpowiadają współczesnym wymaganiom i zagrożeniom i wymagają weryfikacji.

Szeroki zakres zadań możliwy do realizacji przez komponenty wojsk lądowych oraz skuteczność ich realizacji wymaga współdziałania z wojskami obrony terytorialnej oraz siłami pozamilitarnymi.

Powyższe zagadnienia stanowiły obszar badań, dlatego uprzejmie prosimy Panów o wyrażenie swoich opinii dotyczących następujących kwestii:

- 1. Jakie ograniczenia utrudniają lub uniemożliwiają użycie komponentów wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych?*
- 2. Jakie zadania mogą realizować wojska lądowe w ramach rozwiązywania sytuacji nadzwyczajnych?*
- 3. Na czym polega współdziałanie wojsk lądowych z elementami układu pozamilitarnego w rozwiązywaniu sytuacji nadzwyczajnych?*
- 4. Które z zamierzeń zwiększyłyby skuteczność wspólnego wykonywania zadań przez komponenty wojsk lądowych, OT i układu pozamilitarnego?*

DZIĘKUJEMY

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

I. Temat badań: Zadania wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych.

II. Metody badawcze: Metoda ocen ekspertów.

III. Cel badań: Uzyskanie opinii doświadczonych oficerów o najważniejszych problemach związanych z obszarem badań nakreślonym w temacie pracy.

IV. Czas badań: maj 2007 – styczeń 2008.

V. Opis przebiegu badań:

Badanie przeprowadzono metodą ocen ekspertów i objęto nim 18 (osiemnastu) oficerów reprezentujących:

Wydział Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej:

- Profesor AON - 2,
- Adiunkt KSzOiT - 2,

Wydział Strategiczno-Obronny Akademii Obrony Narodowej:

- Adiunkt - 1,

Przedstawiciele Dowództwa Wojsk Lądowych:

- Starszy specjalista – 3,
- Specjalista – 2.

Przedstawiciele dowództw oddziałów i wojsk: (razem 8 oficerów).

Badania prowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający cztery pytania wymagające wyrażenia osobistych poglądów ekspertów.

W oparciu o uzyskane opinie można sformułować następujące generalne wnioski:

W odniesieniu do pytania pierwszego:

Zgodnie z zapisami w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego „... użycie środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej przez pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych wspierające działania Policji realizowane jest na zasadach i w trybie określonym dla policjantów”.

Powyższy zapis oznacza, iż pododdziały przewidziane do wsparcia działań innych służb powinny być dodatkowo szkolone z zakresu stosowania policyjnych procedur użycia broni i środków przymusu. Pociąga to za sobą konieczność zmiany programów szkolenia oraz przyswojenia przez żołnierzy podwójnych zasad i procedur działania – jednych na okoliczność wspierania Policji i drugich do zastosowania na polu walki w czasie konfliktu zbrojnego.

Brak precyzyjnego określenia w dokumentach normatywnych implikacji związanych z możliwością nałożenia na Siły Zbrojne RP obowiązku samodzielnego „przeciwdziałania zagrożeniu np. o charakterze terrorystycznym rodzi liczne wątpliwości i nieдомówienia. Przy jednoczesnym braku jednoznacznej wykładni prawnej tej kwestii, skutkuje to wątpliwościami, do jakiego typu działań i kiedy w rzeczywistości mogą być użyte Siły Zbrojne RP?

W kontekście pytania drugiego:

Zadaniem systemu obronnego państwa jest przeciwdziałanie zagrożeniom militarnym, w tym przede wszystkim obrona terytorium Polski przed ewentualną agresją zbrojną oraz zapewnienie nienaruszalności granic, ochrona organów państwowych i instytucji publicznych oraz zapewnienie możliwości ich ciągłego funkcjonowania, ochrona ludności oraz zapewnienie jej warunków przetrwania w sytuacji kryzysu lub konfliktu. System obronny odpowiedzialny

jest za wykrywanie zagrożeń, kierowanie przygotowaniem obronnym w czasie pokoju, reagowanie na zagrożenia kryzysowe, obronę państwa i udział we wspólnej sojuszniczej obronie zgodnie z art. 5.

Obserwując i analizując współczesne sytuacje kryzysowe, możemy postawić tezę, iż główne zadania wynikać będą jednak z zagrożenia ataków terrorystycznych. **Neutralizacja i likwidacja skutków ataków terrorystycznych staje się podstawową grupą zadań w ramach rozwiązywania sytuacji kryzysowych.**

Kolejne zadania dla wojsk lądowych wynikają z zagrożeń niemilitarnych. Są to zagrożenia towarzyszące rozwojowi cywilizacyjnemu, mogą to być różnego typu awarie, katastrofy, skażenia TŚP, choroby cywilizacyjne, skażenia substancjami. Do zagrożeń powodowanych siłami przyrody zaliczają natomiast: powodzie, pożary, huragany, epidemie, trzęsienia ziemi, długotrwałe susze, burze gradowe, silne mrozy i śnieżyce.

Zadania możliwe do realizacji przez wojska lądowe SZ RP realizowane będą zgodnie z wojewódzkim planem reagowania kryzysowego (uzgodnionym z organem wskazanym przez Ministra Obrony Narodowej) i obejmować mogą:

- współudział w monitorowaniu zagrożeń;
- wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;

- wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych RP;
- usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie przy pomocy sił i środków będących na wyposażeniu wojska;
- likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;
- usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- współudział w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych;
- wykonywanie zadań ujętych w wojewódzkim planie reagowania kryzysowego.

W zakresie trzeciego pytania:

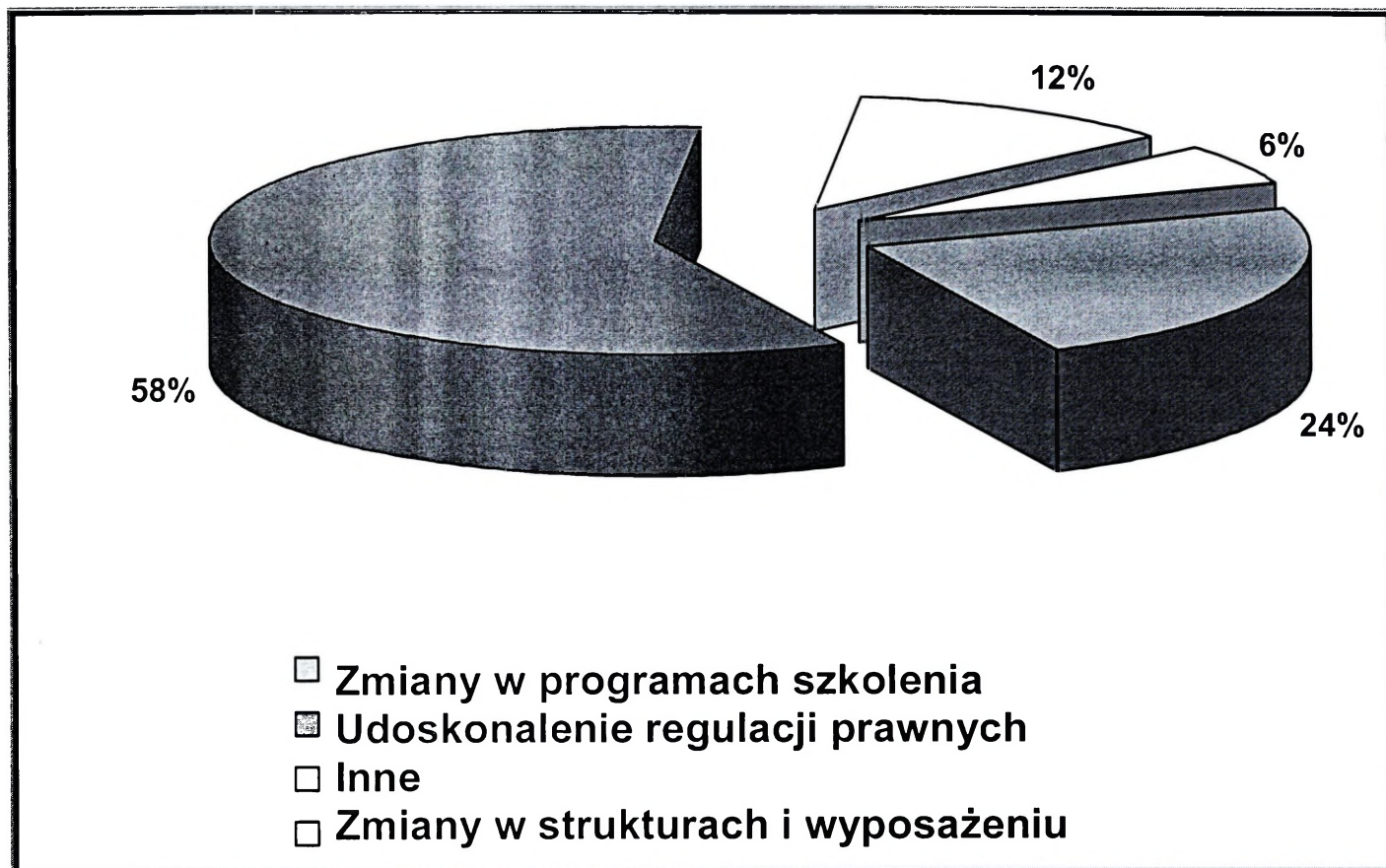
W sytuacji powstawania sytuacji nadzwyczajnych i działania na obszarze kraju w ramach rozwiązywania sytuacji kryzysowych, wydaje się, iż słusznym rozwiązaniem jest łączenie wysiłku działań wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej, pozamilitarnych ogniw obronnych oraz całego społeczeństwa w jeden spójny system.

W świetle tego określenia **współdziałanie polega na uzgodnionym co do celu, czasu i miejsca użycia sił i środków w celu jak najlepszego wykonania określonego zadania. Jego istotą jest wspólne, skoordynowane działanie wykonawców w realizacji ustalonego celu.** Zapewnia to efektywne wykorzystanie możliwości wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej oraz sił układu niemilitarnego, a także warunków terenowych podczas wykonywania zadań w ramach operacji.

Należy jednak pamiętać, iż powinny przy wspólnym rozwiązywaniu sytuacji nadzwyczajnych powinno odbywać się według reguł (zasad), którym powinien podlegać proces udzielania pomocy wojskowej władzom cywilnym i społeczeństwu. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

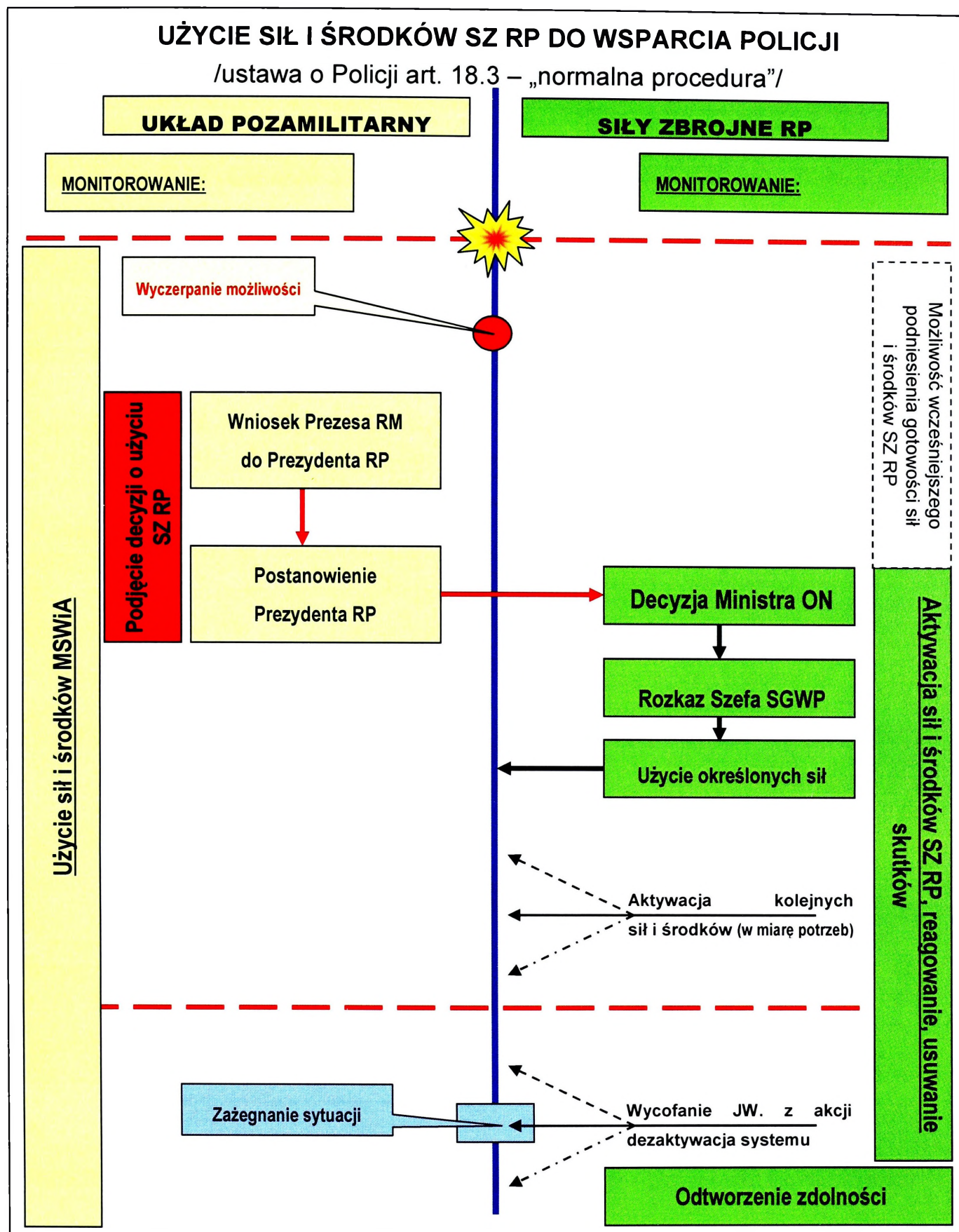
- zadania wojskowego wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa realizuje się, gdy nie ma sprzeczności z zasadami funkcjonowania demokratycznego państwa (przestrzeganie porządku konstytucyjnego, praw człowieka i obywatela, cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi);
- użycie sił wojskowych realizowane jest w interesie publicznym;
- pomoc wojskowa udzielana jest, gdy zachodzi obiektywna konieczność;
- użycie sił wojskowych nie może stanowić sposobu na zastąpienie nieudolności instytucji cywilnych;
- działanie wojska nie może również stanowić konkurencji dla instytucji cywilnych;
- wydzielane jednostki sił zbrojnych stanowią siłę drugiej (wojska OT) lub trzeciej kolejności użycia (wojska operacyjne);
- użycie wojska następuje wg wcześniej uzgodnionych planów lub w trybie doraźnym – na wezwanie o pomoc – wg decyzji dowódcy każdego szczebla;
- użyciu sił wojskowych decyduje pilna potrzeba, gdy: działanie przekracza możliwości władz cywilnych; życie ludzkie jest zagrożone; sytuacja ma charakter kryzysowy;
- uzasadnione przypadki doraźnego użycia mają miejsce, gdy dochodzi do: zagrożenia porządku prawnego, zdrowia i życia ludzkiego, dóbr, ważnych dokumentów lub cennych elementów środowiska; łamania praw człowieka i obywatela;
- działania wojska w ramach wsparcia nie może być organizowane pochopnie i narażać go na negatywną opinię społeczną;
- brak regulacji prawnych nie zwalnia z obowiązku udzielenia pomocy, gdy zachodzi potrzeba wyższej konieczności.

W odniesieniu do czwartego problemu:



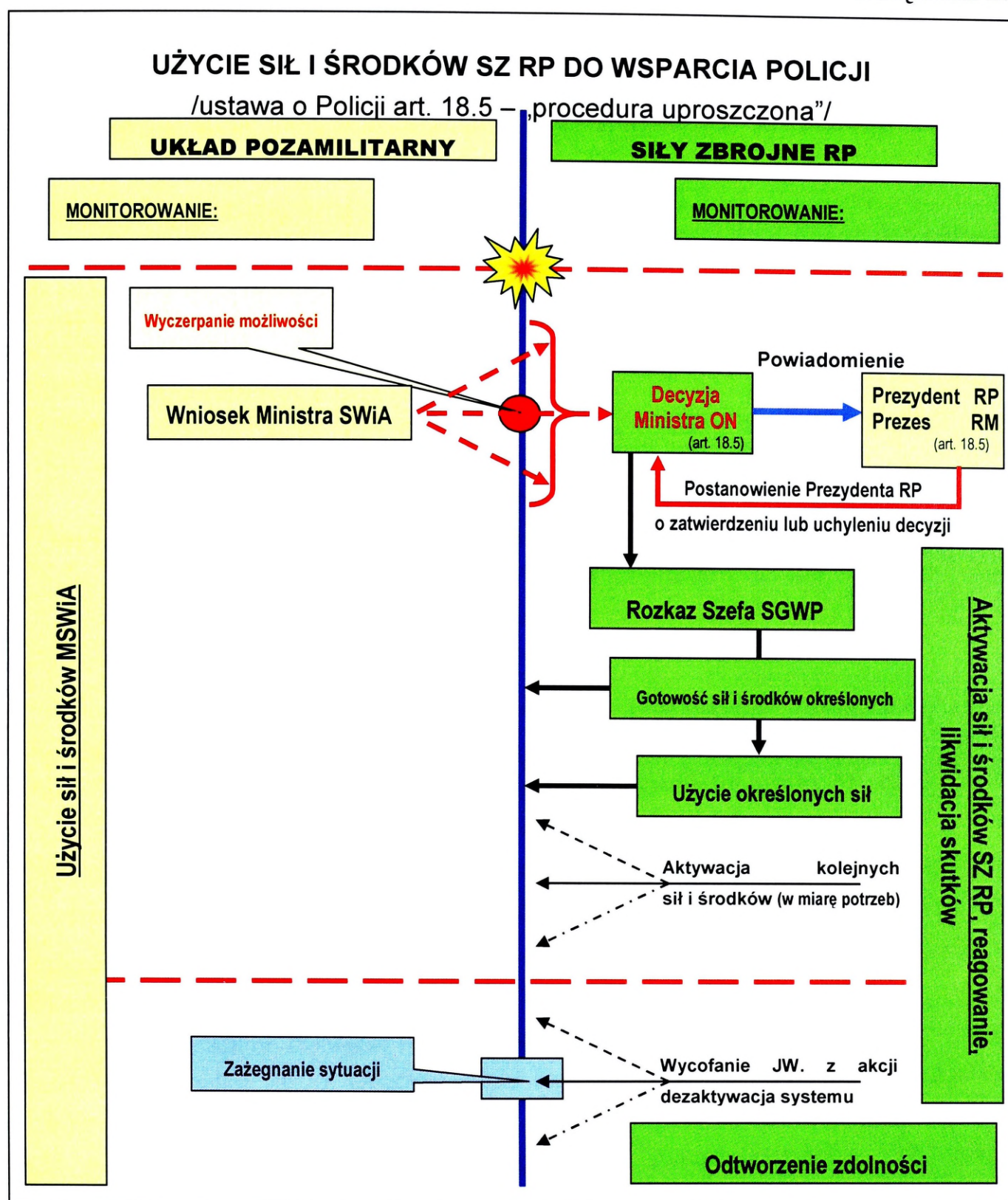
Pytanie: *Które z zamierzeń zwiększyłyby skuteczność wspólnego wykonywania zadań przez komponenty wojsk lądowych, OT i układu pozamilitarnego?*

Wśród zamierzeń innych wskazywano najczęściej konieczność zintensyfikowania wspólnych ćwiczeń komponentów wojskowych, tj. wojsk operacyjnych i OT oraz układu pozamilitarnego. Ponadto wskazywano na konieczność wymiany poglądów w zakresie wzajemnych potrzeb, możliwości i procedur wspólnego działania.



Rys. Użycie Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji – normalna procedura

Źródło: D. Nieke, *Udział Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych, WAT, Warszawa 2007.*



Rys. Użycie Sił Zbrojnych RP do wsparcia Policji – procedura uproszczona

Źródło: D. Nieke, *Udział Sił Zbrojnych RP w działaniach antyterrorystycznych*, WAT, Warszawa 2007.

**DO NAJCZĘŚCIEJ STOSOWANYCH PRZEZ TERRORYSTÓW
METOD ATAKU NALEŻĄ¹:**

- **zamachy na życie konkretnych osób** – jest to najstarsza znana forma działania terrorystów, stosowana powszechnie do dzisiaj. Cele ataku są często przewidywalne, a terroryści niezmiennie przyznają się do niego po jego wykonaniu. Najczęściej zamachy skierowane są przeciwko: urzędnikom administracji państwowej, dyrektorom przedsiębiorstw, policjantom, żołnierzom, przywódcom partii politycznych;
- **zamach bombowy** – najczęściej stosowany sposób ataku wykorzystywany przez terrorystów, daje sprawcy poczucie względnego bezpieczeństwa, ponieważ może znajdować się z dala od miejsca eksplozji. Wybuch powoduje powstanie dużej siły niszczącej, w wyniku czego wiele osób zostaje rannych lub zabitych. Sama informacja o podłożeniu ładunku wybuchowego, nawet fałszywa, powoduje powstanie paniki. Operacja poszukiwania jest bardzo kosztowna, dezorganizuje i burzy porządek publiczny. Za stosowaniem materiałów wybuchowych w celu dokonania zamachu terrorystycznego przemawia również łatwość zdobycia komponentów do wyprodukowania bomby. Można ją zrobić z materiałów ogólnie dostępnych w sprzedaży w sklepach;
- **samochód pułapka** - jedną z technik stosowanych przy zamachach z zastosowaniem samochodów pułapek jest sekwencyjne zdetonowanie dwóch urządzeń w ciągu kilku minut. Jeden mały ładunek jest detonowany by ściągnąć siły porządkowe i spotęgować tłum gapiów w danym miejscu. W chwilę potem detonowany jest większy ładunek-pułapka (z ustawionym opóźnieniem czasowym lub zdalnie) w celu spowodowania większej liczby ofiar;
- **uprowadzenia pojazdów lub samolotów** – sposób działania polegający na przejęciu siłą kontroli nad pojazdem lub samolotem i dalszym wykorzystywaniu go zgodnie z założonymi celami. Porwania samolotów były dość powszechnym zjawiskiem w latach 60. i na początku lat 70. Obecnie jest to bardzo rzadko stosowana metoda działania terrorystów. Uprowadzenia pojazdów z towarami powszechnego użytku są dość powszechnie stosowaną metodą przez organizacje latynoamerykańskie. Tak zdobyte produkty rozdaje się wśród okolicznej ludności, zyskując przez to jej sympatię. Problem terroryzmu powietrznego związanego z uprowadzaniem samolotów jest aktualny do dzisiaj. Mimo wprowadzanych obostrzeń na lotniskach, nadal odnotowywane są udane porwania statków powietrznych;

¹ Por. K. Jałoszyński, *O współczesnym terroryzmie i roli państwa w walce z nim*, „Policyjny Biuletyn Szkoleniowy” 1998, nr 1–2/98, s. 81.

- **uprowadzenia osób (kidnapping)** – forma ataku polegająca na przetrzymywaniu osoby lub osób w nieznanym miejscu i wykorzystywaniu tego faktu jako elementu przetargowego w spełnieniu stawianych żądań. Terrorysty przetrzymują ofiary lub ofiarę w odosobnionym miejscu, mają poczucie względnego bezpieczeństwa, policja i wojsko nie wiedzą o miejscu ich przebywania;
- **wzięcie zakładników** – sytuacja, w której terrorysty przetrzymują osobę lub osoby w celu użycia ich jako swoistego parawanu w negocjacjach z policją (władzą), oraz jako elementu mającego powstrzymać siłową interwencję policji lub wojsk (zakładnicy stanowią niejako tarczę osłaniającą terrorystów). W odróżnieniu od uprowadzenia miejsce przetrzymywania osób (osoby) jest znane. Stosowanie tej metody, podobnie jak porwania samolotów ulega zmniejszeniu. Ma ona swoich zwolenników wśród tych organizacji, które pragną przez swój czyn zyskać rozgłos. Sytuacje tego typu są zazwyczaj w centrum zainteresowania mass mediów;
- **wykorzystanie BMR** – jest to sytuacja, w której terrorysty mogą użyć do realizacji swych celów broni jądrowej, chemicznej lub biologicznej. Dwa ostatnie przypadki miały już miejsce (Japonia – rozpylenie gazu bojowego, sarinu, w tokijskim metrze oraz Stany Zjednoczone – atak bioterrorystyczny z użyciem węgliku). Prowadzone akcje wywiadowcze wyraźnie wskazują, że szereg ugrupowań terrorystycznych czyni wszelkie starania, aby wejść w posiadanie pochodzących z demobilu ładunków jądrowych lub materiałów rozszczepialnych. Ponieważ według danych wywiadowczych w krajach byłego Związku Radzieckiego zaginęło wiele takich ładunków, istnieje duże prawdopodobieństwo, że z upływem czasu któryś z nich może znaleźć się w posiadaniu terrorystów i zostać przez nich użyty.
- **sabotaż** – klasyczna i jedna z najstarszych form działania polegająca na skrytym uszkodzeniu lub niszczeniu obiektów lub istotnych dla ich funkcjonowania elementów. Może polegać również na skryciu urządzeń lub wyrobów, uniemożliwiających funkcjonowanie zgodne z przeznaczeniem lub powodujących zagrożenie dla użytkowników (np. zatrucie produktów żywnościowych);
- **napad „elektroniczny”** – jedna z najnowszych form działania terrorystycznego. Polega na włamywaniu się do sieci lub systemów informatycznych i poprzez wprowadzane w nich zmiany zakłócenie działania lub wręcz paraliż zarządzanych przez nie dziedzin, takich jak komunikacja, energetyka, obrona państwa itp. Działania takie mogą również polegać na obezwładnieniu wszelkich systemów elektronicznych na określonym obszarze przez wywołanie silnego impulsu elektromagnetycznego. W dzisiejszej dobie wykorzystanie systemów elektronicznych prowadzi praktycznie do całkowitego sparaliżowania wszelkiej działalności w takim rejonie. Innym przykładem działalności terrorystycznej w tym obszarze jest **infoterrorizm** – wykorzystanie najnowocześniejszej technologii cyfrowej do ataku terrorystycznego. Przykładem takiego działania może być

zamontowanie podzespołów elektronicznych z „bombami logicznymi” lub „bombami elektromagnetycznymi”² w samolotach lub elektronicznym sprzęcie kontroli lotów, „obudzone z uśpienia” mogą dokonać większych zniszczeń niż klasyczny ładunek wybuchowy;

- „żywe bomby” – jedna z najokrutniejszych i najgroźniejszych form ataku terrorystycznego. Polega na przeniesieniu ładunku wybuchowego umieszczonego na własnym ciele i zdetonowaniu go w miejscu i czasie powodującym zadanie maksymalnych strat wśród ludności przeciwnika. Odmianą takich działań jest użycie do przeniesienia ładunku (najczęściej dużej mocy) pojazdu - samochodu, motorówki lub samolotu. Prowadzący taki pojazd detonuje w odpowiednim miejscu i czasie przewożony ładunek. Sposób ten stosowany jest do atakowania dużych, silnie strzeżonych obiektów (koszary, okręty).

² L. Ciborowski, *Walka informacyjna*, Toruń 1998, s. 10.

ZADANIA MOŻLIWE DO REALIZACJI PRZEZ WOJSKA LĄDOWE W CZASIE DZIAŁAŃ ANTYTERRORYSTYCZNYCH

Odpowiedzialność MSWiA

DZIAŁANIA ANTYTERRORYSTYCZNE

Ustawa o Policji

DZIAŁANIA SZ RP

WSPARCIE POLICJI

- pomoc w planowaniu i organizacji działań;
- wsparcie pododdz. specjalistycznymi;
- wsparcie sprzętem specjalistycznym;
- transport powietrzny;
- logistyka;
- usuwanie skutków.

DZIAŁANIA SAMODZIELNE

- samodzielne akcje AT;
- ochrona obiektów;
- osłona lub izolacja obiektów, dróg, wydzielonych ulic lub części miast.

Ustawa o Policji.
Rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych RP w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego.

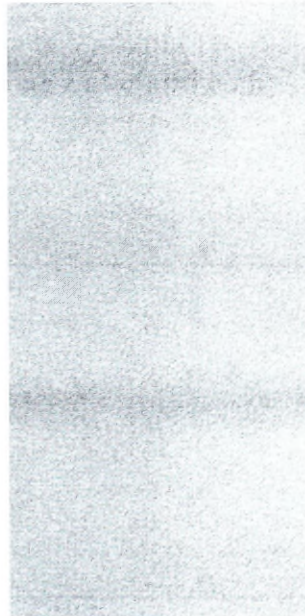
Odpowiedzialność MON

OCHRONA GRANICY PAŃSTWOWEJ W POWIETRZU

Ustawa prawo lotnicze.
Ustawa o ochronie granicy państwowej.
Rozporządzenie w sprawie sposobu współdziałania organów zarządzania ruchem lotniczym z Siłami Powietrznymi SZ RP.

USUWANIE SKUTKÓW ATAKU TERRORYSTYCZNEGO

DZIAŁANIA NIEMILITARNE WOJSK LĄDOWYCH

Charakter zadań	Wyszczególnienie	Uwagi
❶ Zadania związane z akcjami o charakterze ratowniczym:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ewakuacja ludności z terenów zalewanych lub objętych pożarem, a także obszarów zagrożonych. 2. Udział w lokalizowaniu ognisk oraz pożarów przestrzennych. 3. Torowanie dróg i wykonywanie przejść w terenach objętych pożarami; 4. Dostarczanie sprzętu oraz żywności dla ludności zalanych terenów. 5. Organizowanie punktów przejściowych dla poszkodowanej ludności. 6. Udzielanie pierwszej pomocy medycznej poszkodowanym. 7. Wytyczanie dróg (szlaków) ewakuacji w rejonach objętych powodzią. 8. Dozorowanie zabezpieczeń zbiorników wodnych. 9. Wykonywanie dodatkowych ujść wodnych. 10. Ograniczanie rozprzestrzeniania się powodzi (budowa i naprawa wałów przeciwpowodziowych, rozbijanie kryz itp.) 	<p>Zadania tej grupy wykonywane będą przede wszystkim w przypadku wystąpienia: katastrof i klęsk żywiołowych (powodzie, pożary).</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izolowanie i blokowanie terenu skażonego; 2. Rozpoznawanie terenu skażonego; 3. Udzielanie pierwszej pomocy medycznej i specjalistycznej; 4. Wyszukiwanie i segregowanie ludzi porażonych; 5. Ewakuacji porażonej ludności z terenu skażonego; 6. Udział w prowadzeniu dezaktywacji, dezynsekcji i odkażaniu ludzi i sprzętu; 7. Organizacja punktów żywienia i punktów kontaktowych dla ewakuowanej ludności; 8. Organizacja i prowadzenie pomocy technicznej, włącznie z ewakuacją uszkodzonego sprzętu; 9. Ograniczanie emisji i rozprzestrzeniania skażeń. 	<p>Zadania tej grupy wykonywane będą przede wszystkim w przypadku wystąpienia: skażeń promieniotwórczych; skażeń chemicznych; zastosowania broni biologicznej; powodzi lub innych katastrof żywiołowych; katastrof budowlanych</p>
❷ Zadania o charakterze rozjemczo-oczyszczającym:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozminowanie terenu i obiektów oraz rozbrajanie innych ładunków wybuchowych. 2. Niwelowanie i zmniejszanie skutków chemicznych skażeń środowiska. 3. Oddzielanie zwaśnionych stron w przypadku utworzenia specjalnych stref rozdzielających oraz prowadzenie mediacji. 4. Ochranianie ludności (rejonów) przed jakąkolwiek przemocą. 5. Oczyszczanie terenów dotkniętych klęskami żywiołowymi. 	

③ Zadania o charakterze porządkowo-ochronnym:

1. Ochrona obiektów ważnych dla sprawnego funkcjonowania systemu bezpieczeństwa i obronności.
2. Ochrona i obrona tras przegrupowania sztabów i wojsk w okresie zagrożenia;
3. Izolowanie rejonów stanowiących zagrożenie dla życia ludzkiego.
4. Ochrona zakładów przemysłowych i tras przewozu środków niebezpiecznych przed atakami grup terrorystycznych i przestępczych;
5. Ochrona sieci telekomunikacyjnych przed zakłóceniami będącymi następstwem klęsk żywiołowych i katastrof lub celowych działań destrukcyjnych.
6. Izolowanie (blokowanie) określonych zbiorowisk ludzkich, mogących powodować niepokoje i zamieszki;
7. Ochrona (izolowanie) rejonów zniszczeń lub będących wynikiem awarii i katastrof.
8. Osłona i izolowanie rejonów objętych skażeniami.

④ Zadania o charakterze prewencyjno-zabezpieczającym:

1. Systemowa i kompleksowa analiza sytuacji mogących powodować katastrofy i klęski żywiołowe;
2. Ustawiczne zbieranie, przetwarzanie, opracowywanie i dystrybucja danych służących przeciwdziałaniu wszelkim zagrożeniom.
3. Udział w przygotowaniu (opracowywaniu) planów działania w odpowiednich stanach zagrożeń.
4. Stały udział w systemie wykrywania skażeń.
5. Ustawiczny udział w systemie ostrzegania i alarmowania ludności.
6. Współudział w planowaniu ewakuacji ludności oraz przygotowaniu rejonów ewakuacji.
7. Analizowanie możliwości wykorzystania infrastruktury i zapasów dla potrzeb ewakuacji i zaopatrywania poszkodowanych.
8. Udział w zaopatrywaniu właściwych służb cywilnych w niezbędny sprzęt ratunkowo-ewakuacyjny.
9. Udział w procesie szkolenia różnych służb do akcji ratowniczych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Operacje i zadania Wojsk Lądowych na obszarze kraju*, pod kier. A. TOMASZEWSKI, AON, Warszawa 2001, s. 144-149.

Przeciwdziałanie zagrożeniom typu „RENEGADE”

Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz.U. Nr 130 z 2002 r. poz. 1112, z późn. zm.) w art. 122a stanowi, iż organ dowodzenia obroną powietrzną po stwierdzeniu, że cywilny statek powietrzny jest użyty jako środek ataku terrorystycznego z powietrza, może (jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa) statek ten zniszczyć – zgodnie z zasadami określonymi w przepisach ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. nr 78, poz. 461, z późn. zm.).

Na mocy ustawy o ochronie granicy państwowej oraz wydanych na jej podstawie rozporządzeń, Siły Zbrojne RP odpowiadają za ochronę granicy państwowej w powietrzu, w tym za przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym typu „RENEGADE”. Zadanie to realizowane jest przez Siły Powietrzne i wydzielone jednostki Żandarmerii Wojskowej w oparciu o „Instrukcję organizacji i pełnienia dyżurów bojowych w Systemie Obrony Powietrznej” (sygn. Szt. Gen. 1577/2005) wprowadzoną decyzją nr 16/OPER/P3 Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2005 r. oraz „Szczegółowy zakres działania dyżurnego Dowódcy Obrony Powietrznej w zakresie przeciwdziałania obiektom powietrznym typu „RENEGADE” (sygn. Szt. Gen. 1578/2005) wprowadzony decyzją nr 17/OPER/P3 Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 marca 2005 r.

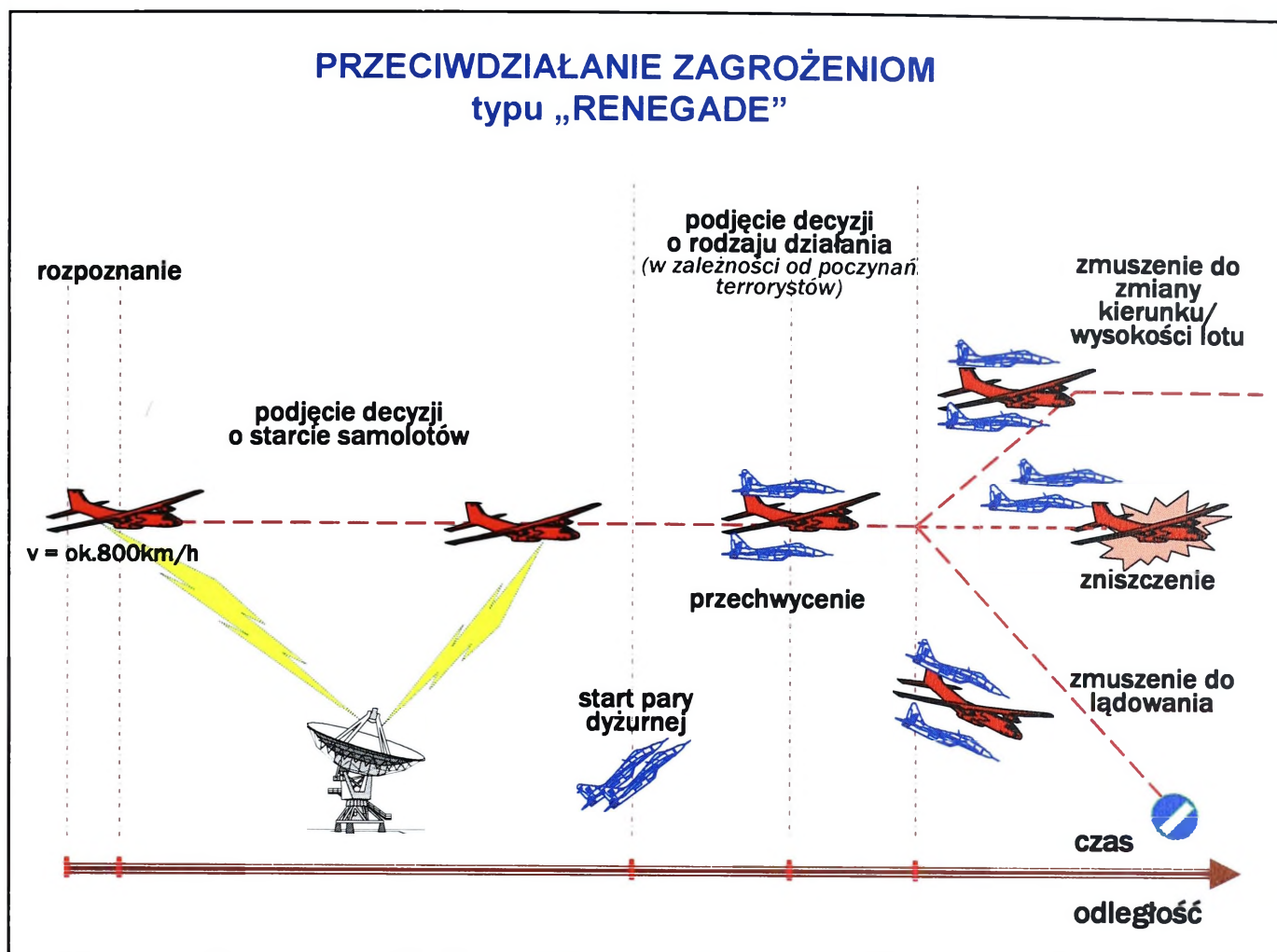
Zależnie od stopnia spełniania poniżej określonych kryteriów, obiekty typu „RENEGADE” dzieli się na trzy kategorie: „Suspected RENEGADE” (podejrzany), „Probable RENEGADE” (prawdopodobny) i „Confirmed RENAGADE” (potwierdzony).

Z racji przeznaczenia, kompetencji i posiadanych możliwości, kluczową rolę w przeciwdziałaniu atakom terrorystycznym z powietrza odgrywają Siły Powietrzne.

Siły Powietrzne systematycznie prowadzą analizę zagrożeń terrorystycznych z powietrza celem zapewnienia bezpieczeństwa i przeciwdziałania zagrożeniom niemilitarnym, w tym atakom terrorystycznym z powietrza. Do zadań przewidzianych do realizacji przez Siły Powietrzne w tym zakresie należy:

- monitorowanie sytuacji powietrznej na podejściach do granic i nad obszarem kraju;
- nadzór i koordynacja działań lotnictwa w przestrzeni powietrznej;
- pełnienie dyżurów bojowych w systemie obrony powietrznej;
- zapewnienie funkcjonowania systemu ratownictwa lotniczego;
- utrzymywanie sił i środków do realizacji transportu lotniczego.

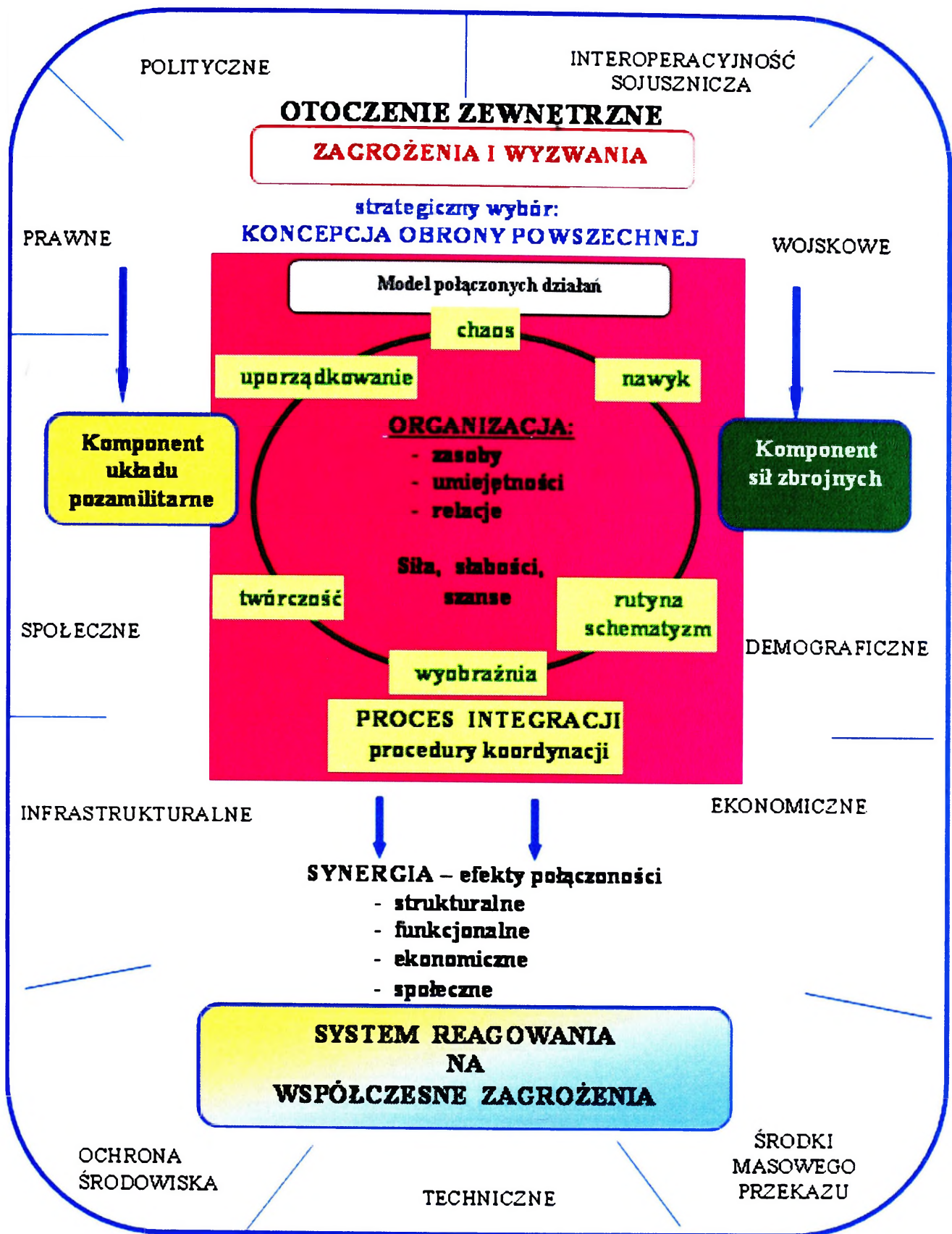
Przykładowy schemat działania Sił Powietrznych w czasie przeciwdziałania zagrożeniu typu RENEGADE przedstawia się następująco:



Schemat przeciwdziałania zagrożeniu typu RENEGADE

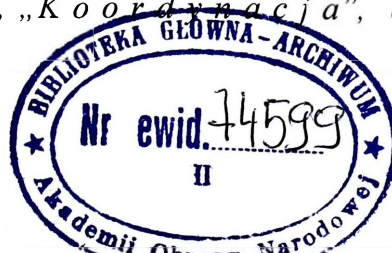
Jednocześnie, Siły Powietrzne wydzielają lotniska interwencyjne wraz ze stacjonującymi na nich siłami i środkami utrzymywanymi w gotowości do przyjęcia i zabezpieczenia przechwyconego statku powietrznego typu „RENEGADE”.

W przypadku zmuszenia statku powietrznego do lądowania na jednym z wydzielonych lotnisk, miejsce lądowania jest ubezpieczane przez siły danej bazy lotniczej wzmocnione siłami lokalnej placówki Żandarmerii Wojskowej, w celu niedopuszczenia do ucieczki terrorystów. Rola Sił Zbrojnych RP w takim wypadku kończy się w momencie przekazania kierowania akcją organowi koordynującemu (właściwemu terytorialnie Komendantowi Wojewódzkiemu Policji).



Rys. Czynniki wpływające na przygotowanie i prowadzenie połączonych działań

Źródło: H. Szafran, *Współczesne uwarunkowania, potrzeby, stan i wymogi działań połączonych OT i UP*, [w:] *Przygotowanie i koordynacja połączonych działań obrony terytorialnej i układu pozamilitarnego w sytuacjach kryzysowych*, „Koordynacja”, część pierwsza, red. nauk. J. Marczak, AON, Warszawa 2002, s.110.



~~S/7070
page 355 of~~